

Ensin miätein ja sitten tutkein

Kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin
i ~ ei -vaihtelun esiintyvyys ja tiedostettavuus Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa

Nelli Mäkitalo

Pro gradu -tutkielma

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Turun yliopisto

Joulukuu 2020

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

MÄKITALO, NELLI: *Ensin miätein ja sitten tutkein*. Kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelun esiintyvyys ja tiedostettavuus Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa

Pro gradu -tutkielma, 79 s., 10 liites.

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Joulukuu 2020

Pro gradu -tutkielmani aihe on kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelun esiintyvyys ja tiedostettavuus Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa. Imperfektin *ei*-varianttia esiintyy verbeissä, joissa preesens- ja imperfektimuodot ovat yhtenevät. Näin ollen *ei*-variantilla on kommunikatiivinen, aikamuotoja erottava funktio: *mietin : miätein*.

Lähestyn kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua esiintyvyyden ja tiedostettavuuden näkökulmista. Esiintyvyyttä tutkin tarkastelemalla *ei*-variantin maantieteellistä levikkiä. Kartoitan, minkä paikkakuntien murteessa ja missä murreryhmissä *ei*-varianttia esiintyy. Lisäksi tarkastelen *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhteita. Tiedostettavuutta tutkin haastatteleamalla kymmentä huittislaista informanttia, jotka edustavat kahta eri ikäryhmää, nuoria aikuisia ja keski-ikäisiä. Tarkastelen, havaitsevatko informantit *ei*-variantillisen imperfektimuodon muiden murrepiirteiden joukosta ja tiedostavatko he muodon murteelliseksi. Tutkielmassani yhdistyvät siis kaksi fennistiikan tutkimusala, murteentutkimus ja kansandialektologia.

Esiintyvyyden tarkastelussa käytän tutkimusaineistonani kolmea eri-ikäistä murreaineistoa: Lauseopin arkiston murrekorpusta, Kotuksen murteenseurauhankkeen murrenauhoitteita ja Satakuntalaisuus puheessa -korpusta. Aineistot tarjoavat tietoa *ei*-variantin esiintyvyydestä eri aikoina. Selvitän piirteiden maantieteellistä levikkiä etsimällä aineistosta *i*- ja *ei*-variantillisia esiintymiä. Tarkoitukseni on paitsi etsiä vastauksia tutkimuskysymyksiini myös tehdä ensimmäinen laaja dokumentointi imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta.

Tarkastelen imperfektin *i ~ ei* -vaihtelun tiedostettavuutta kansandialektologisista menetelmin. Tutkin tiedostamistestillä, havaitsevatko satakuntalaiset kielenkäyttäjät *ei*-variantillisen imperfektimuodon muiden murrepiirteiden joukosta. Analyysini tukena on Dennis Prestonin (1996) nelijakoinen taksonomia, jonka avulla tarkastelen informanttien kielitietoisuutta saavutettavuuden, täsmällisyyden, yksityiskohtaisuuden ja hallinnan näkökulmasta.

Tutkimustulosten perusteella *ei*-varianttia esiintyy Satakunnan alueella sekä lounaismurteiden että lounaisten siirtymämurteiden alueella. Kaiken kaikkiaan koko aineistossani on 592 *ei*-variantillista esiintymää. *ei*-varianttia esiintyy lounaismurteiden pohjoisryhmässä sekä lounaisten siirtymämurteiden alueella Porin seudun murteissa, Ala-Satakunnan murteissa ja Turun ylämaan murteissa. Tutkimusaineistoni otoksessa *ei*-variantti vaikuttaa olevan *i*-varianttia jonkin verran yleisempi, mutta tulokset eivät tarjoa vastausta varianttien vaihtelusuhteisiin koko aineistossa tai laajemmin; tarkastelen *i*-variantin esiintyvyyttä vain niissä nauhoitteissa, joissa esiintyy *ei*-variantillisia muotoja.

Tiedostamistestin perusteella informantit hahmottivat *ei*-variantin kommunikatiivisen funktion, mutta eroja nousi esille havaittavuudessa: informantit havaitsivat *ei*-variantillisen imperfektimuodon testin eri vaiheissa, ja kaksi informanttia ei tiedostanut muotoa lainkaan murteelliseksi. Toisaalta kukaan informanteista ei havainnut muotoa testin ensimmäisessä vaiheessa. Kuitenkin lähes jokainen arvioi kuulleensa tai nähneensä aiemmin *ei*-variantillisia muotoja, ja suurin osa arveli itse käyttävänsä *ei*-variantillisia muotoja. Informantit eivät osanneet kovinkaan tarkasti eritellä, millä alueella *ei*-variantillisia muotoja esiintyy.

Asiasanat: suomen kieli, murteentutkimus, kansandialektologia, murteet, imperfekti

Sisällys

1. JOHDANTO	3
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja teoriatausta	3
1.2. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	5
1.3. Tutkielman rakenne.....	8
2. MURTEENTUTKIMUS JA KANSANLINGVISTIIKKA	9
2.1. Murteentutkimus	9
2.1.1. ”Aidon” murteen taltiointi	11
2.1.2. Kohdealue ja sen murteet.....	12
2.2. Kansanlingvistiikka ja kansandialektologia.....	14
2.2.1. Tiedostamistutkimus	15
2.2.2. Maallikon kielitietoisuus.....	16
3. PIIRRE TUTKIMUSKIRJALLISUUDESSA	20
3.1. Varhaiset tutkimukset	20
3.2. 2000-luvun tutkimukset	23
3.3. Havainnot analogisista <i>ei</i> -variantillisista verbimuodoista	24
3.3.1. Analogiset imperfektimuodot	24
3.3.2. Analogiset konditionaalimuodot.....	25
4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	27
4.1. Tutkimusaineisto.....	27
4.1.1. Lauseopin arkiston murrekorpus.....	28
4.1.2. Kotuksen murteenseuruhanke	29
4.1.3. Satakuntalaisuus puheessa -korpus	29
4.1.4. Informanttien haastatteluaineisto	30
4.2. Tutkimusmenetelmät.....	32
4.2.1. Korpusaineiston käsittely	32
4.2.2. Tiedostamistutkimus haastatteluna	33

5. PIIRTEEN ESIINTYVYYS SATAKUNNAN ALUEEN MURTEISSA	35
5.1. Esiintyvyys Lauseopin arkiston murrekorpuksessa	37
5.1.1. <i>ei</i> -variantilliset imperfektimuodot.....	38
5.1.2. Maantieteellinen levikki, esiintymien määrä ja varianttien vaihtelusuhde	40
5.2. Esiintyvyys Kotuksen murteenseuruhankkeessa	41
5.2.1. <i>ei</i> -variantilliset imperfektimuodot.....	42
5.2.2. Maantieteellinen levikki, esiintymien määrä ja varianttien vaihtelusuhde	43
5.3. Esiintyvyys Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa.....	44
5.3.1. <i>ei</i> -variantilliset imperfektimuodot.....	44
5.3.2. Maantieteellinen levikki, esiintymien määrä ja varianttien vaihtelusuhde	45
6. PIIRTEEN TIEDOSTETTAVUUS JA INFORMANTTIEN KÄSITYKSET	50
6.1. Piirteen tiedostettavuus	50
6.1.1. Imperfektimuodon tiedostaminen nuoremmassa ikäryhmässä	51
6.1.2. Imperfektimuodon tiedostaminen vanhemmassa ikäryhmässä.....	53
6.2. Informanttien havainnot ja käsitykset piirteestä	54
6.2.1. Vaihtelulle alttiit verbimuodot ja vaihtelun funktiot.....	54
6.2.2. Vaihtelun esiintyminen kielenkäyttäjien puheessa	58
6.2.3. Informanttien käsitykset ja kokemukset piirteen leimallisuudesta	63
7. LOPUKSI.....	67
LÄHTEET.....	75
Aineslähteet.....	75
Tutkimuskirjallisuus.....	75
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Miätein, keksein ja tutkein – nämä sanat voisi kuulla satakuntalaiselta graduntekijältä, joka tietoisesti tai tiedostamattaan käyttää imperfektin tunnuksena *ei*-varianttia. Kyseinen variantti voi esiintyä yleiskielisen *i*-variantin sijaan kaksitavuisissa *i*-vartaloisissa verbeissä, joissa *ei*-variantti erottaa muutoin samanlaiset preesens- ja imperfektimuodot toisistaan, kuten *tutkin* : *tutkein*. Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassani kaksitavuisissa *i*-vartaloisissa verbeissä esiintyvää imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa.¹

Tutkin *i ~ ei* -vaihtelua kahdesta eri näkökulmasta. Yhtäältä tarkastelen vaihtelun ja eritoten *ei*-variantin esiintyvyyttä Satakunnan alueella puhuttavissa lounaismurteissa ja lounaisissa siirtymämurteissa. Toisaalta tutkin *ei*-variantin tiedostettavuutta eli sitä, tiedostavatko satakuntalaiset kielenkäyttäjät variantin ja kuinka havaittava piirre variantteineen on. Samalla tarkastelen kielenkäyttäjien käsityksiä muun muassa *ei*-variantillisten imperfektimuotojen merkityksestä, funktiosta ja levikistä.

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja teoriatausta

Tutkimuksessani yhdistyy kaksi tutkimusalaa: murteentutkimus ja kansanlingvistiikka. Tutkimukseni on murteentutkimusta eli dialektologiaa, koska tutkin Satakunnan alueella puhuttavia murteita, niissä esiintyvää kielen vaihtelua sekä kielellisen ilmiön maantieteellistä levinneisyyttä. Tutkimukseni on myös kansanlingvistinen, koska yhtenä tutkimuskohteenani on satakuntalaisten kielenkäyttäjien kielitietoisuus. Tarkemmin luokiteltuna kyse on oikeastaan kansandialektologiasta, kansanlingvistiikan suuntauksesta, joka keskittyy erityisesti kielenkäyttäjän murrehavaintoihin. (Hakulinen–Ojanen 1976: 105; Palander 2001: 147; Karlsson 2008: 33.) Tutkimuskohteenani olevasta piirteestä variantteineen on tehty dialektologista tutkimusta, mutta tämä on ensimmäinen kansanlingvistinen tutkimus aiheesta.

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on esitetty havaintoja kaksitavuisien *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta. Varhaisimmat kuvaukset lienevät Nestor Järvisen käsialaa vuodelta 1853, ja 1900-luvun alkupuolella ilmiöstä ovat kirjoittaneet muun muassa Heikki Ojansuu ja Martti Rapola

¹ Olen saanut tutkielmaani apurahan Turun Suomalaisen Yliopistoseuran Valto Takalan rahastosta.

(Järvinen 1853: 306; Ojansuu 1901: 208, 213; Rapola 1920: 157–160). Vaihtelua on tarkasteltu myös 2000-luvulla Satakuntalaisuus puheessa -hankkeen julkaisussa (Kurki ym. 2011: 98–105).

Tutkimuskirjallisuudessa esiintyy havaintoja myös sellaisista *ei*-variantillisista verbimuodoista, joita ei ole muodostettu kaksitavuisista *i*-vartaloisista verbeistä tai jotka eivät ole imperfektimuotoja. Tällaisia muotoja ovat esimerkiksi *käydä*-verbin imperfektimuoto *kävein* ja *sopia*-verbin konditionaali-muoto *soveisin*. Nimitän tällaisia tapauksia analogiatapauksiksi, koska katson niiden olevan analogisesti muodostettuja kaksitavuisien *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisista imperfektimuodoista; myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on käytetty analogia-termiä (Ojansuu 1901: 213). Todettakoon myös, että *ei*-variantilla ei ole analogiatapauksissa samanlaista kommunikatiivista, aikamuotoja erottavaa tehtävää kuin kaksitavuisissa *i*-vartaloisissa verbeissä (Kurki ym. 2011: 99). Esimerkiksi *käydä*-verbin yksikön ensimmäisen persoonan preesens- ja imperfektimuodot *käyn* ja *kävin* eivät ole keskenään yhtenevät, joten *ei*-variantti ei tällaisessa tapauksessa ole kommunikatiivisessa funktiossa.

Olen tarkastellut kandidaatintutkielmassani (Mäkitalo 2016) kaksitavuisien *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i* ~ *ei* -vaihtelun esiintyvyyttä Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa. Tutkimustulosten perusteella *ei*-varianttia esiintyy niin lounaismurteissa kuin lounaisissa siirtymämurteissakin ja useassa Satakunnan kunnassa. Tämä pro gradu -tutkielmani perustuu osittain kandidaatintutkielmaani. Täydennän aiempaa tutkielmaani sekä tarkastelen aihetta kattavammin ja syvemmin esimerkiksi laajentamalla tutkimusaineistoa ja tuomalla kansanlingvistisen näkökulman piirteen tutkimiseen.

Esiintyvyyden lisäksi tutkin *ei*-variantillisen imperfektimuodon tiedostettavuutta tiedostamistutkimuksella. Tiedostamistutkimuksessa tarkastellaan kielenkäyttäjän kielitietoisuutta ja sitä, miten kielenkäyttäjät kokevat itse puhuvansa. Maallikon² sanotaan tiedostavan jokin piirre, kun hän tekee havaintoja esimerkiksi kotiseutunsa puhetavasta tai omasta murteestaan (Palander 2007). Maallikon kielitietoisuuden tasoa voidaan tarkastella eri näkökulmista. Käytän taustateorian ja analyysin apuvälineenä Dennis R. Prestonin (1996: 40–45) taksonomiaa, jonka mukaan kielitietoisuus koostuu neljästä toisistaan riippumattomasta jatkumosta: saavutettavuudesta, täsmällisyydestä, yksityiskohtaisuudesta ja hallinnasta³. Käsittelen tätä Prestonin nelijakoa tarkemmin alaluvussa 2.2.2.

Kansandialektologista tutkimusta on tehty fennistiikassa monin eri menetelmin. Esimerkiksi Johanna Vaattovaara (2009) toteutti väitöstutkimuksessaan lomakekyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää muun muassa informanttien mielteitä omasta ja ympäristön kielenkäytöstä. Kielikäsitteitä on tutkittu

² Tarkoitan *maallikolla* tutkielmassani kielenkäyttäjää, jolla ei ole korkeakoulututkintoa kielitieteen alalta. Termiä on käytetty vanhastaan suomalaisessa murteen tutkimuksessa, ja sen voidaan katsoa olevan käyttökelpoinen suomenkielinen vastine *non-linguist*-termille (Tuomi 1989: 17, 23; Palander 2010: 13).

³ Käyttämäni käsitteet ovat Johanna Vaattovaaran (2009: 31–32) ja Aila Mielikäisen (2005: 98) suomennoksia.

myös murteentunnistustestein: esimerkiksi Anne-Maria Nupponen (2011) toteutti väitöstutkimuksessaan murteentunnistustestin syntyperäisille savolaisille, joiden tehtävänä oli arvioida kuulemansa perusteella, mistä murrekatkelman puhuja on kotoisin. Sen sijaan Lotta Aarikka (2014) toteutti pro gradu -tutkielmassaan tiedostamistestin, jossa syntyperäisten porilaisten tuli lukea yleiskielinen dialogi eri tavoin, kuten ”paksuksi poriksi” murteistamalla. Itse toteutan tiedostamistutkimuksen puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jonka tarkoituksena on selvittää, havaitseeko informantti murrekatkelmasta *ei*-variantillista imperfektimuotoa.

Tämä pro gradu -tutkielmani on ensimmäinen laaja katsaus kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihteluun. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa kyllä käsitellään vaihtelua, mutta vaihtelua tarkastellaan muiden piirteiden rinnalla; kyse on lähinnä esimerkinomaisesta kuvailusta. Tutkielmani on paitsi ensimmäinen laaja dokumentointi piirteen esiintyvyydestä ja levikistä myös ensimmäinen kansandialektologinen tarkastelu piirteen havaittavuudesta ja tiedostettavuudesta. Näin ollen tutkielmani tuottaa fennistiikkaan lisää tietoutta siitä, minkälaisena variaatio näyttäytyy kielenkäyttäjille itselleen. Mainittakoon myös, että Vaattovaaran (2009) mukaan suomalainen kansanlingvistinen tutkimus on alkujaan painottunut alueellisesti itämurteisiin, joiden alueella alan pioneerit toimivat (esim. Mielikäinen 2005; Palander 2007 & 2010; Nupponen 2011). Alueellinen painottuminen on sittemmin tasoittunut, ja tämä tutkielma omalta osaltaan tuottaa lisää tietoa länsimurteiden ja erityisesti Satakunnassa puhuttavien murteiden alueelta.

1.2. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tavoitteenani on tarkastella kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua sekä esiintyvyyden että tiedostettavuuden näkökulmasta. Näkökulmat eroavat toisistaan niin tutkimusaloiltaan, aineistoiltaan kuin menetelmiltäänkin, joten jaan analyysini kahteen osioon. Ensiksi käsittelen vaihtelun esiintyvyyttä luvussa 5, ja luvussa 6 taas tarkastelen vaihtelun tiedostettavuutta. Jaottelen tutkimuskysymykset siten, että kysymykset Ia–c käsittelevät esiintyvyyttä ja kysymykset IIa–c tiedostettavuutta.

Esiintyvyydellä tarkoitan *ei*-variantin levikkiä eli maantieteellistä esiintymisaluetta sekä *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhteita. Kartoitan *ei*-variantin levikkiä tarkastelemalla kolmea eri aineistoa: Lauseopin arkiston murrekorpusta, Kotuksen murteenseurauhankkeen Eurajoen nauhoitusten litteraatteja ja Satakuntalaisuus puheessa -korpusta. Aineistot ovat keskenään eri-ikäisiä, ja ne kattavat osittain eri kuntia Satakunnassa. Esittelen aineiston ja tutkimusmenetelmät kokonaisuudessaan tarkemmin

luvussa 4. Tarkastelen edellä mainittuja aineistoja ensimmäisessä analyysiosiossa seuraavien tutkimuskysymysten näkökulmasta:

- Ia. Minkä Satakunnan paikkakuntien murteessa ja missä murreryhmissä *ei*-variantillista imperfektimuotoa esiintyy? Mikä on *ei*-variantin maantieteellinen levikki?
- Ib. Onko *ei*-variantin esiintyvyydessä eroja eri-ikäisissä aineistoissa?
- Ic. Kuinka yleisiä *ei*-variantilliset muodot ovat *i*-variantillisiin muotoihin verrattuna?

Esiintyvyyden tarkastelussa on huomioitava se, että *i ~ ei* -vaihtelu on oletettavasti verrattain pienitaajuista (Kurki ym. 2011: 101–102). Näin ollen *ei*-variantillisia esiintymiä ei välttämättä ole määrällisesti paljon. Esiintymien suuri määrä ei kuitenkaan ole itseisarvo, eikä tavoitteenani ei ole tyhjentävästi kartoittaa varianttien vaihtelusuhteita. Sen sijaan tutkimukseni pääpaino on dokumentoida eri-ikäisten aineistojen perusteella, missä ja miten *ei*-varianttia ylipäänsä on esiintynyt tai esiintyy Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa.

Luvussa 6 tarkastelen *i ~ ei* -vaihtelua tiedostettavuuden näkökulmasta. Tätä varten haastattelen kymmentä satakuntalaista kielenkäyttäjää kahdesta eri ikäryhmästä: 18–23-vuotiaista ja 55–60-vuotiaista. Tutkimuspaikkakunta on Huittinen, jonka murre lukeutuu Ala-Satakunnan murteisiin eli lounaisiin siirtymämurteisiin ja jonka murteessa esiintyy *ei*-variantillisia imperfektimuotoja (ks. luku 5). Tavoitteenani on selvittää, onko *ei*-variantillinen imperfektimuoto tunnistettava ja havaittava huittislaisen kielenkäyttäjän ja maallikon näkökulmasta. Tiedostamistutkimuksen avulla etsin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- IIa. Tiedostavatko informantit *ei*-variantillisen imperfektimuodon ja sen murteellisuuden?
- IIb. Minkälaisia käsityksiä informanteilla on *ei*-variantillisten imperfektimuotojen merkityksestä, funktiosta, käyttäjistä ja levikistä?
- IIc. Esiintyykö tiedostettavuudessa tai informanttien käsityksissä eroja ikäryhmien välillä?

Käytännössä siis tutkin, havaitsevatko informantit *ei*-variantillisen imperfektimuodon muiden murtepiirteiden joukosta ja tiedostavatko he muodon murteellisuuden. Tarkastelen myös, minkälaisia käsityksiä informanteilla on imperfektimuodon ja *ei*-variantin merkityksestä ja funktiosta eli hahmottavatko informantit *ei*-variantin imperfektin tunnuksena sekä preesens- ja imperfektimuotojen erottajana. Lisäksi kartoitan informanttien käsityksiä *ei*-variantin levikistä ja käyttäjistä sekä *ei*-variantillisen muodon (epä)miellyttävyydestä ja siten mahdollisesta leimallisuudesta. Tavoitteenani on selvittää myös, esiintyykö tiedostettavuudessa tai informanttien käsityksissä eroja ikäryhmien välillä. Ikä-

ryhmäkohtaiset erot voivat antaa viitteitä piirteen säilyvyydestä paikallisessa murteessa, mikäli ryhmien välillä ilmenee suuria eroja *ei*-variantillisten imperfektimuotojen tunnettuuden tai leimallisuuden näkökulmasta.

Tutkimushypoteesini piirteen tiedostettavuudesta on, etteivät kaikki informantit heti havaitse *ei*-variantillista imperfektimuotoa muiden murrepiirteiden joukosta. Hypoteesini mukaan informantit eivät kiinnitä *ei*-varianttiin yhtä paljon huomioita kuin muihin, mahdollisesti yleisempiin ja siten tutumpiin variantteihin ja murrepiirteisiin. Perustan oletukseni omaan kokemukseeni satakuntalaisena kielenkäyttäjänä, jolle *ei*-variantilliset imperfektimuodot ovat omassa idiolektissa varsin luontaisia. En ollut ollenkaan tietoinen kyseisestä variantista tai koko ilmiön olemassaolosta ennen kuin muutin kotipaikkakunnaltani Huittisista Turkuun. Aloin saada huomautuksia poikkeuksellisista sekä ”oudoista” ja ”ärsyttävistä” imperfektimuodoistani. Opiskelutovereideni mukaan imperfektimuotoni ”säpähtivät korvaan” välittömästi, mikä yllätti minut – enhän ollut koskaan edes ajatellut puhuvani murteellisesti käyttäessäni esimerkiksi muotoja *tentein*, *ehdein* tai *tyrein*. Kyseinen ilmiö ei ollut koskaan tullut puheeksi lähipiirissäni, vaikka muuten paikallisesta murteesta onkin ollut puhetta; keskustelua on käyty esimerkiksi inessiivin *-sa*-edustuksesta tai yleisgemmaatiosta, mutta *i ~ ei* -vaihtelua ei ole pantu merkille.

Kokemusteni perusteella teen varovaisen hypoteesin myös piirteen leimallisuudesta, josta on viitteitä paitsi aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa (Kurki ym. 2011: 85) myös verkossa maallikoiden keskustelualustoilla. Esimerkiksi Aristoteleen kantapää -Facebook-ryhmässä⁴ erään kommentoijan mielestä *mietein* ei ole suomea vaan se kuulostaa pikemminkin puhevalta tai kirjoitusvirheeltä. Samoilla linjoilla ovat myös Demi.fi-sivuston⁵ keskustelijat, joista yksi toteaa seuraavasti: ”Ja sitä näköjään käytetään joissain muissakin sanoissa, kuulostaa kyllä tosi typerältä.” Joissakin keskusteluissa piirre yhdistetään Satakuntaan, etenkin Poriin.⁶ Toisaalta joillakin keskustelupalstoilla *ei*-variantillinen imperfektimuoto nähdään omaleimaisena ja siten positiivisena piirteenä: esimerkiksi Satakunnan Kansa ehdottaa Facebook-päivityksessään⁷ *mietein*-sanaa Porin murteen kauneimmaksi.

Imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua ja *ei*-variantin leimallisuutta voi tarkastella Harri Mantilan (2004: 325–330) viisiportaisen jaottelun näkökulmasta. Mantila on jaotellut puhekielen variantteja viiteen ryhmään maantieteellisen levinneisyyden ja sosiaalisen variaation perusteella. Hypoteesini mukaan *ei*-variantin voidaan katsoa edustavan neljättä eli leimallisten maakuntapiirteiden ryhmää, jonka murrepiirteet ovat leimautuneet jonkin alueen tai maakunnan piirteiksi. Niinpä kyselenkin informanteiltani

⁴ <https://www.facebook.com/groups/19552518320/permalink/10156531230433321/>. Viitattu 9.1.2020.

⁵ <https://www.demi.fi/keskustelu/oma-planeetta-miksi-niin-moni-kayttaa-sanaa-mietein>. Viitattu 9.1.2020.

⁶ <https://keskustelu.suomi24.fi/t/2788264/murteellinen-imperfektimuoto>. Viitattu 9.1.2020.

⁷ <https://www.facebook.com/satakunnankansa/posts/1161472003930330/>. Viitattu 9.9.2020.

heidän kokemuksiinsa siitä, miten toisten murrealueiden kielenkäyttäjät ovat suhtautuneet *ei*-variantteihin imperfektimuotoihin. Toisaalta kartoitan myös informanttien käsityksiä siitä, millä alueella *ei*-varianttia esiintyy ja millä ei.

1.3. Tutkielman rakenne

Tutkielman toisessa luvussa taustoitan tutkimustani esittelemällä murteentutkimuksen ja kansanlingvistiikan tutkimusaloja keskeisimpine käsitteineen ja menetelmineen, minkä lisäksi käsittelen kielen piirteisiin liittyvää tiedostamistutkimusta ja maallikon kielitietoisuutta. Samalla tarkennan, miten oma tutkimukseni suhteutuu tutkimusaloihin ja aiempaan tutkimukseen. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuskirjallisuudessa esiintyviä kuvauksia imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta ja selvitän niiden perusteella, minkälaisia havaintoja piirteestä on tehty ja missä *ei*-varianttia on niiden perusteella esiintynyt. Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni aineiston ja tutkimusmenetelmät sekä perustelen niiden valintaa ja rajausta.

Viidennestä luvusta alkaa tutkimukseni analyysiosio, jossa analysoin korpusaineistoani eli kartoitan piirteiden esiintyvyyttä Satakunnan murteissa 1950-luvulta vuosituhannen loppuun sekä 2000-luvun alusta 2010-luvun loppuun. Kuudennessa luvussa analysoin informanteilta keräämääni aineistoa eli tarkastelen piirteiden ja *ei*-variantin tiedostettavuutta.

Seitsemännessä eli viimeisessä luvussa kokoan yhteen merkittävimmät tutkimustulokset sekä vastaan esittämiini tutkimuskysymyksiin ja tarkastelen hypoteesieni suhdetta tutkimustuloksiin. Pohdin myös tutkimustulosten merkitystä tutkimusaiheen ja tutkimusalan näkökulmasta sekä tarkastelen kriittisesti tutkimusaiheita, -aineistoani ja -menetelmiäni. Lopuksi pohdin jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

2. MURTEENTUTKIMUS JA KANSANLINGVISTIIKKA

Tutkielmani sijoittuu sekä murteentutkimuksen että kansanlingvistiikan kentälle, ja tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Alaluvussa 2.1. käsittelen eritoten murteentutkimusta fennistiikassa sekä määrittelen tutkielmani keskeisiä käsitteitä. Alaluvussa 2.1.1. teen tiiviin katsauksen murteentutkimuksen aineistonkeruuseen ja peilaan sitä oman tutkielmani aineistoon. Alaluvussa 2.1.2. esittelen tarkastelun kohteena olevat murrealueet ja paikkakunnat. Alaluvussa 2.2. keskityn kansanlingvistiseen ja -dialektologiseen tutkimukseen. Alaluvussa 2.2.1. tarkastelen maallikon kieli-tietoisuutta Prestonin (1996) nelijaon näkökulmasta ja alaluvussa 2.2.2. esittelen tiedostamistutkimuksen metodiikkaa.

2.1. Murteentutkimus

Murteentutkimus tutkii ja luokittelee kielen murteita ja vaihtelua sekä kartoittaa kielellisten ilmiöiden maantieteellistä levinneisyyttä (Hakulinen–Ojanen 1976: 105; Karlsson 2008: 33). Tutkimusala keskittyy alueelliseen vaihteluun, ja murteella tarkoitetaan alueellisesti määriteltävissä olevaa kieli-muotoa. Murteentutkimuksen voidaan ajatella olleen fennistiikassa puhutun kielen tutkimuksen kivi-jalka ennen sosiolingvististen ja keskusteluanalyttisten vaikutteiden yleistymistä. Puhutun kielen tutkimus on monipuolistunut ja laajentunut alkuajoistaan, mutta murteentutkimuksella on silti vakiin-tunut asemansa fennistiikassa. (Aarikka 2018: 392–396; Kurki–Mustanoja 2019: 87–88.)

Tutkimusalan ja tutkielmani kannalta keskeisiä käsitteitä ovat piirre, variantti ja vaihtelusuhde. Piirre on tutkittavan kielen ominaisuus tai ilmiö, joka voi toteutua useammassa kuin yhdessä muodossa. Näitä eri muotoja eli edustustapoja puolestaan kutsutaan varianteiksi, ja ne voivat kilpailla keskenään. (Hakulinen–Ojanen 1976: 77; Karlsson 2008: 285.) Tutkielmassani tutkittava piirre on siis kaksita-vuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin tunnuksen edustus, ja piirteen edustustapoja eli variantteja ovat *i*, *ei* ja *e* (Kurki ym. 2011: 99). Keskityn tutkielmassani *i*- ja *ei*-varianttien tarkasteluun ja tutkin kyseisten varianttien välistä vaihtelusuhdetta, jolla tarkoitan varianttien edustusta suhteessa toisiinsa. Käytännössä siis tarkastelen, esiintyvätkö variantit rinnakkain sekä Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa että informanttien idiolektissa sekä onko toinen variantti toista yleisempi ja hallitsevampi eli dominantti.

Murteentutkimuksella ja ylipäänsä puhutun kielen ja sen variaation tutkimuksella on ollut fennistiekassa vankka jalansija 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Myös vuosisadan alkupuoliskolla julkaistiin kuvauksia paikallismurteista ja kirjoituksia alueellisista eroista, mutta varsinainen tieteellinen tutkimus eteni erityisesti August Ahlqvistin professuurin aikana 1860-luvulta alkaen. Hänen aloitteestaan ryhdyttiin murteiden muoto-opin järjestelmällisen keruuseen, kun Suomalaisen Kirjallisuuden Seura alkoi myöntää stipendejä paikallismurteiden aineistonkeruuseen. Tämän myötä syntyi esimerkiksi Torsten Gustav Aminoffin (1871) tutkimus Etelä-Pohjanmaan murteesta ja niin ikään ensimmäinen väitöskirja yksittäisestä murteesta. Ahlqvistilaisen murteentutkimuksen painopiste oli morfologisissa ja fonologisissa piirteissä, mutta Eemil Nestor Setälän nuorgrammaattisen koulukunnan vaikutus alkoi näkyä murteentutkimuksessa 1880-luvulta lähtien: äännehistoriallinen tutkimus painottui, ja Setälän mallin mukaan murretutkimuksen tuli sisältää murteen fonetiikan deskriptiivisen kuvauksen lisäksi muun muassa murteen äännekehitys kantasuomesta lähtien. Äännehistoriaan keskittyviä tutkimuksia tekivät muun muassa Juha Wennola (1897) ja Heikki Ojansuu (1901). (Rapola 1969: 27–31; Korhonen 1986: 94–96; Häkkinen 2008: 98–102, 147–150; Kurki–Mustanoja 2019: 87–91.)

Tommi Kurjen ja Liisa Mustanojan (2019: 92) mukaan perinteisellä murteentutkimuksella on tietynlaisia ominaispiirteitä, on tutkimuksen painopiste sitten morfologiassa ja fonologiassa tai äännehistoriassa. Murteentutkimus keskittyi 1800- ja 1900-luvuilla alueellisen vaihtelun ja alueellisten erojen sekä tarkemmin valtaedustuksen ja kvalitatiivisten erojen tarkasteluun. Koska tutkimuskohteena oli alueellinen vaihtelu, kielenulkoisista tekijöistä tarkasteltiin lähinnä vain puhujan synnyin- ja asuin-kuntaa, toisinaan myös ikää (Nuolijärvi 1988: 139; Kurki 2007: 144). Lisäksi painopiste oli niin sanotusti maaseudun kansankielessä, koska tavoitteena oli dokumentoida aikakauden konservatiivista eli ”aitoa, turmeltumatonta” murretta (Rapola 1969: 18–19; Nuolijärvi 1988: 117; Kurki–Mustanoja 2019: 92).

Perinteinen murteentutkimus kuvasi murteiden valtaedustuksia mutta ei juurikaan varianttien vaihtelusuhteita eli keskinäisiä yleisyys- ja esiintymissuhteita (Kurki–Mustanoja 2019: 92–93). Sittemmin murteentutkimusta on tehty vaihtelusuhteiden näkökulmasta, mistä myös tämä tutkielma on esimerkki. Tutkielmani ei anna yksiselitteistä vastausta *i-* ja *ei-*varianttien vaihtelusuhteista, mutta se joka tapauksessa dokumentoi varianttien esiintymissuhdetta pelkistämättä ilmiötä valtaedustuksen ympärille.

2.1.1. ”Aidon” murteen taltiointi

Perinteisessä murteentutkimuksessa haluttiin dokumentoida vanhakantaisia murteita, minkä seurauksena informanteiksi valittiin pääasiassa vanhoja, kouluttamattomia ja koko ikänsä synnyinseudullaan asuneita kielenkäyttäjiä (Rapola 1969: 17–20; Kurki–Mustanoja 2019: 92). Tällaisten kielenkäyttäjien puheen ajateltiin edustavan vanhaa murrepohjaa, ja ajatus niin sanotusta puhtaasta murteesta näkyy myös tutkielmani aineistossa: Lauseopin arkiston murrekorpuksen informantit olivat nauhoitushetkellä keskimäärin 80-vuotiaita, ja tarkoituksena oli taltioida ”vanhakantaista, aitoa ja hyvää” murretta (Ikola ym. 1985: 11–15). On kuitenkin syytä huomioida, että murteen puhtaudella tarkoitettiin paitsi piirretason varioimattomuutta myös puhtautta kirjakielen vaikutuksista (Mustanoja 2011: 55).

Murreaineistoa on kerätty informanteilta eri tavoin. Esimerkiksi murreosanastoa ovat keränneet kentällä sanastajat eli koulutetut kerääjät, minkä lisäksi maallikot itse ovat osallistuneet murreosanaston kartoittamiseen suurelle yleisölle suunnatun sanastontiedustelulehti Sanastajan avulla (Tuomi 1989: 17–25, Häkkinen 2008: 151–158; SMS 2012). Samankaltaista leksikaalisen murreaineiston keräämistä kuvaavat myös J. K. Chambers ja Peter Trudgill (1980: 24–28) sekä W. N. Francis (1983: 86–88). Heidän mukaansa variaatiota ja murreosanastoa on kartoitettu muun muassa siten, että informantteja on pyydetty nimeään erilaisia tarkoitteita. Kaiken kaikkiaan yksi fennistisen murteentutkimuksen merkittävimmistä aikaansaannoksista on valtava arkistoitu puheaineisto, jonka koostamisessa murrehaastatteluilla on ollut merkittävä rooli. Murrehaastatteluilla tarkoitetaan nauhoitustilanteita, joissa tutkija tekee osallistuvaa havainnointia informantin kanssa keskustellen ja joiden tarkoituksena on taltioida mahdollisimman spontaania ja aitoa puhetta (Yli-Paavola 1970: 43; Karlsson 2008: 285–286). Murrehaastattelu on aineistonkeruumenetelmänä merkittävä tutkielmani näkökulmasta, sillä korpusaineistoni koostuvat murrehaastatteluista.

Murrehaastattelu on tutkijan ja informantin välinen vuorovaikutustilanne, jossa diskurssi rakennetaan usein informantin omien muistelujen ympärille. Tyypillisesti haastattelutilanteessa tutkija kysyy informantilta tämän elämänvaiheista ja muista informanttia koskettavista asioista, minkä seurauksena informantin puheenvuorot sisältävät muistelunomaista kerrontaa. (Hakanen 1982: 11, Kuirin 1984: 53–54; Karhu 1995: 92–94; Kurki ym. 2011: 85.) Murrehaastatteluissa pyritään vastausten lisäksi saamaan vapaata puhuntaa (Ikola ym. 1985: 13). Kaija Kuirin (1984: 57) mukaan informantti puhuu haastattelijan antamissa rajoissa, mutta toisaalta Jaakko Yli-Paavolan (1980: 207) mukaan haastattelijan on kuitenkin toimittava informantin ehdoilla. Tällainen haastattelijaa–haastateltava-asetelman huomioiminen on nähdäkseni havainnoijan paradoksin kannalta merkityksellistä (esim. Labov 1972;

Karlsson 2008: 286; Nupponen 2011: 24–25): mikäli tutkijan asema ja rooli korostuvat vuorovaikutustilanteessa, informantti saattaa esimerkiksi alkaa yleiskielistää puhettaan.⁸

Tutkielmani aineisto edustaa myös uudempaa, monimuotoisempaa murteentutkimusta: Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen ja Kotuksen murteenseurauhankkeen informanttijoukko on ikäskaalaltaan huomattavasti laajempi kuin Lauseopin arkiston murrekorpuksen informanttijoukko. Lisäksi kummankin hankkeen tarkoituksena on taltioida nykypuhekieltä (ks. luku 4). Kaiken kaikkiaan murrehaastattelut ovat nähdäkseni tutkimuskohteeni näkökulmasta suorastaan suotuisia, sillä oletettavasti muistelua sisältävissä puheenvuoroissa esiintyy verbien imperfektimuotoja. Toisaalta lasten ja nuorten haastattelussa nykyhetki saattaa korostua enemmän kuin aikuisten informanttien haastatteluissa. Lapsilta saatetaan kysyä esimerkiksi koulusta ja harrastuksista, kun taas eläkeläiset muistelevat nuoruuttaan.

2.1.2. Kohdealue ja sen murteet

Suomen murrejaon perustana on äänne- ja asutushistoria, ja suomen kielen murteet jaetaan tyypillisesti kahteen pääryhmään, itä- ja länsimurteisiin (Itkonen 1989: 342–343). Tutkielmassani keskityn tarkastelemaan Satakunnan alueella puhuttavien länsimurteiden variaatiota. Huomionarvoista on se, että Satakunnan aluetta on vanhastaan jakanut jyrkkä murreraja Porin eli Porin seudun ympäristön ja Luvian eli Rauman seudun ympäristön välillä. Satakunnan alue on kielellisesti jakautunut niin lounaismurteisiin, hämäläisvaikutteisiin siirtymämurteisiin kuin hämäläismurteisiinkin. (Kurki ym. 2011: 84–85.)

Tutkimusaineistoni eli kolmen korpusaineiston ja itse keräämäni haastatteluaineiston perusteella tutkimusalueeni rajautuu seuraaviin paikkakuntiin: Ahlainen, Eura, Eurajoki, Huittinen, Kiukainen, Kodisjoki, Kokemäki, Köyliö, Lappi Tl, Luvia, Merikarvia, Harjavalta, Honkilahti, Nakkila, Noormarkku, Pori, Rauma, Säkyliä, Ulvila ja Vampula⁹. Näiltä 20 satakuntalaiselta paikkakunnalta on nauhoitettu murreaineistoa, jota tarkastelemalla selvitän, esiintyykö paikkakunnan murteessa *ei*-varianttisia imperfektimuotoja.

Kartassa 1 ilmenevät tutkimuspaikkakunnat, murrealueiden ja niiden alaryhmien rajat sekä Satakunnan rajat. Ruskeilla viivoilla erotetaan Satakunnan alue muista maakunnista, ja punaiset pisteet merkitsevät tutkittavia paikkakuntia. Mustalla viivalla erotetaan murrealueet: keskelle rajautuva alue

⁸ Toisaalta omien kokemusteni mukaan vaikutus saattaa olla päinvastainenkin. Tein keväällä 2019 murrehaastatteluja Satakuntalaisuus puheessa -hankkeessa, ja jälkikäteen eräs informantti totesi yrittäneensä puhua ”mahdollisimman hyvää ja huittislaista” murretta. Havainnoijan paradoksin vaikutuksia voi yrittää minimoida, mutta niiltä ei voine välttyä.

⁹ Osa mainituista paikkakunnista ei ole enää omia itsenäisiä kuntia. Hallinnollisten alueiden sijaan tarkastelen kuitenkin eri alueiden murteita. Tarkkuuden ja yhdenmukaisuuden vuoksi käytän tässä tutkielmassa niitä paikannimiä, jotka esiintyvät murrekorpuksissa ja lähdekirjallisuudessa.

mäläismurteiden alueelta Honkajoki, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia ja Lavia, lounaisten siirtymämurteiden alueelta Kauvatsa, Kullaa, Pomarkku ja Siikainen sekä lounaismurteiden alueelta Hinnerjoki.

2.2. Kansanlingvistiikka ja kansandialektologia

Kansanlingvistinen tutkimus tarkastelee maallikoiden kielellisiä käsityksiä. Tutkimuskenttä on laaja, sillä se kattaa tutkimuksen maallikoiden kieltä koskevista havainnoista, asenteista, käsityksistä, tiedoista, oletuksista ja arvotuksista (Vaattovaara 2009: 27; Palander 2010: 11–12).

Kansanlingvistiikan juurien voidaan katsoa sijoittuvan murteentutkimuksen ja sosiolingvistiikan kentille, sillä ennen tutkimusalan varsinaista vakiintumista kansanlingvistisiä tutkimuskysymyksiä ovat tarkastelleet niin murteentutkijat kuin sosiolingvistitkin (Vaattovaara 2009: 27; Palander 2010: 11–12; Nupponen 2011: 2). Hollannissa murteentutkijat tutkivat jo 1930- ja 1940-luvuilla maallikoiden käsityksiä kysymällä, millä paikkakunnilla murre muistutti kielenkäyttäjän omaa puhekieltä (Preston 1989: 4–5; Preston 1999: xxv–xxvi; Rensink 1999: 3; Weijnen 1999: 130). Sen sijaan 1950-luvulla Japanissa informanteilta tiedusteltiin, minkä alueiden puhekielessä oli eroavaisuuksia informantin omaan murteeseen verrattuna (Preston 1989: 6–9; Grootaers 1999: 115).

Hollannissa ja Japanissa toteutetut tutkimukset loivat pohjaa ja antoivat vaikutteita kansanlingvistiikan suuntaukselle, kansandialektologialle. Kuitenkin koko kansanlingvistiikan voidaan katsoa syntyneen ja laajentuneen Prestonin (1982) kansandialektologisten tutkimusten myötä 1980-luvulla Yhdysvalloissa (Palander 2005: 293; Palander 2010: 12). Kansanlingvistiikka on saanut jalansijaa fennistiikassa 2000-luvulla, jolloin julkaistiin ensimmäinen kansanlingvistinen julkaisu (Mielikäinen–Palander 2002) ja väitöskirja (Vaattovaara 2009). Mainittakoon, että ennen 2000-lukua on kyllä kirjoitettu kansan kielellisistä käsityksistä (ks. esim. Ojansuu 1908; Suojanen 1981), mutta kansanlingvistiikan teoreettisia ja metodisia suuntaviivoja luotiin vasta 2000-luvun tutkimuksen myötä (Vaattovaara 2009: 27; Kurki–Mustanoja 2019: 102–103).

Kansandialektologia on kansanlingvistiikan tutkimussuuntaus, joka keskittyy erityisesti kielenkäyttäjien murrehavaintoihin (Vaattovaara 2009: 27). Kansandialektologista tutkimusta on tehty monin eri menetelmin niin fennistiikassa kuin laajemminkin. Prestonin (1982) lanseeraamaa mentaalikarttaa on sovellettu kansainvälisesti kansanlingvistiikan kentällä, ja fennistiikassa esimerkiksi Palander (2010) on tutkinut, miten maallikoiden murrekäsitykset vastaavat dialektologista tutkimustietoa.

Myös erilaiset kuuntelutehtävät ovat varsin yleisiä. Niillä voidaan selvittää esimerkiksi sitä, minkälaisiin piirteisiin maallikot kiinnittävät huomiota vieraassa murteessa (esim. Vaattovaara 2009: 136–143; Haaramo 2015: 30–37), minkälaisia mielikuvia puheesta ja puhujasta syntyy (esim. Kurki 2018a: 75–81) sekä minkälaisia murrealuekäsityksiä maallikolla on (esim. Nupponen 2011: 69–84).

2.2.1. Tiedostamistutkimus

Kansanlingvistiikassa ja -dialektologiassa on esitetty erilaisia tapoja tutkia tiedostamista, tunnistamista ja havainnointia. Luvussa 2.2. nostin esille joitakin menetelmiä, joiden avulla on tarkasteltu kielitietoisuutta ja käsityksiä. Tässä luvussa esittelen kuitenkin sellaista tutkimusta, jossa tarkastellaan muun muassa sitä, millä tavalla ja kuinka tarkasti maallikot tiedostavat itse puhuvansa ja miten he pystyvät säätelemään idiolektinsa sisäistä variaatiota (Palander 2005: 293–294; Aarikka 2014: 9). Nimitän tällaisiin tutkimuskysymyksiin perustuvaa tutkimusta tiedostamistutkimukseksi. Esittelen seuraavaksi muutaman aihepiiriä käsittelevän tutkimuksen, minkä jälkeen tarkastelen tiedostamistutkimuksen suhdetta omaan tutkielmaani.

Fennistiikassa tiedostamistutkimusta on tehty monin eri menetelmin, vaikka menetelmiä ja tapoja ei aina ole nimitetty ”tiedostamistutkimukseksi”. Esimerkiksi Palander (2005: 294–353) on tutkinut sekä informantin puhekieltä että tämän tietoisuutta omasta puhekielestään. Palander toteutti tutkimuksen siten, että hän esitti informantille joukon yleiskielisiä muotoja, joissa oli edustettuina samassa tutkimuksessa esitellyt ”Enonkosken murteen tärkeimmät piirteet”. Informantin tehtävänä oli lausua kyseiset yleiskieliset muodot omalla murteellaan. Tämän murteentiedostustestin tuloksia Palander vertasi saman informantin neljän vuoden takaiseen murrenauhoitteeseen. Kaiken kaikkiaan informantin arviot olivat melko totuudenmukaisia, kun vastauksia verrattiin kunkin piirteen yleisimpään edustukseen informantin idiolektissa.

Lotta Aarikka (2014: 25–26) toteutti osana pro gradu -tutkielmaansa porilaisille informanteilleen kolmivaiheisen tiedostamistestin. Ensimmäiseksi informantin piti ohjeistuksen mukaan murteistaa yleiskielellä kirjoitettu dialogi ”mahdollisimman paksuksi poriksi”, minkä jälkeen informantin tehtävänä oli murteistaa sama teksti omaan idiolektiin sopivaksi. Viimeisenä tehtävänä oli lukea teksti sellaisenaan suoraan paperista. Samanlaisen tiedostamistestin toteutti myös Saija Särkölä (2020: 27–33) pro gradu -tutkielmassaan. Tiedostamistestin pohjana oli sama yleiskielinen dialogi kuin Aarikallakin, mutta ohjeistetut lukutavat olivat eri järjestyksessä.

Aarikan (2014) ja Särkölän (2020) toteuttamat tiedostamistestit tuottavat tietoa siitä, mitä käsityksiä informanteilla on kotiseutunsa murteesta ja omasta idiolektistaan. Aarikan porilaiset informantit nosivat eksplisiittisesti esille esimerkiksi puuttuvan rajageminaation ja *r*:n yleiskielen *d*:n vastineena,

mikä osoittaa informanttien tiedostavan piirteet ja ymmärtävän niiden olevan Porin murteelle tyypillisiä piirteitä. Toisaalta kuitenkin informantit toteuttivat *r*-variantin edustusta vain noin kymmenesosassa mahdollisia ilmenemispaiikkoja. (Aarikka 2014: 37–43.) Tämäkin on tutkimustulos, sillä se nähdäkseni kertoo informantin kielitietoisuuden tasosta: hän osaa nimetä piirteen mutta ei välttämättä soveltaa tietoa siihen, minkälaisissa ympäristöissä piirre oikeastaan voikaan esiintyä.

Tässä tutkielmassa toteutan tiedostamistestin, jonka tarkoituksena on selvittää, havaitseeko ja tiedostaako informantti *ei*-variantillisen imperfektimuodon murrekatkelmasta muiden, kenties silmiinpistävämpien murre-edustusten joukosta. Tämän lisäksi tiedustelen informanteilta heidän käsityksiään muun muassa *i ~ ei* -vaihtelusta ja siihen liittyvistä seikoista sekä variantin edustuksesta omassa puheessaan. Kuvaan tiedostamistutkimuksen proseduurin tarkemmin luvussa 4.

Ylipäänsä oman puhekielen piirteiden tiedostaminen voi olla yhteydessä kielenkäyttäjän suhteeseen omaan asuinpaikkaansa ja ympäröivään yhteisöön. Sitoutuneesti yhteisöön suhtautuva kielenkäyttäjä voi luulla puhuvansa murteellisemmin kuin todellisuudessa puhuukaan. Vastaavasti ulkopuolisen lailla yhteisöön suhtautuva kielenkäyttäjä saattaa yliarvioida yleiskielisten varianttien määrän omassa puheessaan. (Vaattovaara 2004: 426–429.) Tämä voi näkyä myös omassa aineistossani, sillä osa informanteistani on asunut muuallakin kuin vain Huittisissa; kotiseudulle palaaminen opiskeluvuosien jälkeen voi olla osoitus sitoutuneesta suhtautumisesta yhteisöön ja kotipaikkaansa, mikä voi näkyä Vaattovaaran (mp.) kuvaamana yliarviointina oman puheen murteellisuudesta.

2.2.2. Maallikon kielitietoisuus

Kansanlingvistinen tutkimus tuo tietoa keskeisimmistä eroista maallikon ja kielentutkijan ajattelusta. Palanderin (2010: 13) mukaan kielentutkijalle kieli on idiolekteista koostuva abstraktio, kun taas maallikolle kieli näyttyy ideaalina abstraktiona, jonka poikkeamia esimerkiksi murteet ovat. Maallikon kielitietoisuutta voidaan tarkastella Prestonin (1996) määrittelemän taksonomian näkökulmasta. Taksonomia on nelijakoinen, ja se muodostuu seuraavista toisistaan riippumattomista jatkumoista: saavutettavuus (*availability*), täsmällisyys (*accuracy*), yksityiskohtaisuus (*detail*) ja hallinta (*control*). Kaikkiaan jatkumoissa korostuu se, että maallikoiden metakieli sisältää erityyppisiä ja vaihtelevia termejä ja kommentteja kielestä; tällaisten käsitysten ja havaintojen sanallistamisen perusteella voidaan kuitenkin eritellä kielitietoisuutta (Niedzielski–Preston 2000: 3–6; Mielikäinen 2005: 98–99; Vaattovaara 2009: 31; Palander 2010: 15). Esittelen seuraavaksi kunkin jatkumon ja havainnollistan niitä erään tutkimuspaikkakunnan eli Huittisten murteen näkökulmasta esimerkkien avulla.¹⁰

¹⁰ Esimerkit ovat Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen huittislaisten informanttien nauhoitteilta poimittuja (ks. luku 4.1.2.) tai itse keksimiäni huittislaislähtöisenä kielenkäyttäjänä.

Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, etteivät kaikki kielen osa-alueet eri ominaisuuksineen ole samalla tavalla esimerkiksi kommentoinnin tai huomion kohteena maallikoiden keskuudessa. Jatkumossa on kaksi ääripäätä: näistä ensimmäinen on kyvyttömyys tai mahdollisesti haluttomuus keskustella kielen ilmiöitä, kun taas jälkimmäisessä ääripäässä kielellinen ilmiö on yleinen sekä helposti lähestyttävä ja käsiteltävä keskustelunaihe. (Preston 1996: 40–41; Vaattovaara 2009: 31.) Prestonin (mp.) mukaan ensimmäiseen ääripäähän voivat lukeutua spesifit fonologiset ja syntaktiset ilmiöt, mistä on viitteitä myös suomalaisessa kansanlingvistiksessä tutkimuksessa (ks. luku 2.2.1.). Sen sijaan huittislaisen maallikon näkökulmasta yleisgeminatiion ja inessiivin *-sA*-edustuksen voi katsoa lukeutuvan toiseen ääripäähän, sillä ne ovat helposti lähestyttäviä ja tarttuvia aiheita ja nousevat usein keskusteluun paikallismurteesta puhuttaessa (esim. Sapu305; Sapu308; Sapu315; Sapu316).

Maallikon kielitietoisuuden erittelyssä täsmällisyydellä tarkoitetaan kieleen liittyvien käsitysten tai kuvausten osuvuutta. Maallikon kuvailu murrepiirteestä voi olla täsmällinen, täysin väärä tai jotakin tältä väliltä. (Preston 1996: 41; Vaattovaara 2009: 32.) Maallikko saattaa esimerkiksi todeta joidenkin konsonanttien ”katoavan” ja toisten ”tuplaantuvan” esimerkiksi muodoissa *kaupasa* ja *kannaa* (Sapu315). Havainto on sikäli oikea, koska näin todella tapahtuu – maallikon kuvaus on kuitenkin epätarkka, sillä hän ei osaa täsmällisesti nimetä piirrettä tai muutoin tarkasti eritellä kyseistä ilmiötä.

Yksityiskohtaisuus liittyy kuvauksen tasoon eli siihen, kuinka spesifisti jotakin kielellistä ilmiötä kuvataan. Prestonin (1996: 41) mukaan tasoja on kaksi, yleinen ja yksityiskohtainen. Yleisellä tasolla huittislainen maallikko voisi käyttää esimerkiksi ilmaisua ”porilainen nuotti” (Mielikäinen–Palander 2014), kun taas yksityiskohtaisella tasolla hän voisi kuvata tällaista porilaista puhetapaa esimerkiksi ”sanojen lyhentämiseksi”. Huomionarvoista on ero täsmällisyyden jatkumoon: maallikko voi kuvata kielellistä ilmiötä yksityiskohtaisella tasolla, vaikkei hänen kuvauksensa olisikaan täsmällinen. Edellä mainitsemissani esimerkissä maallikko kuvailee kieltä yksityiskohtaisesti muttei täsmällisesti.

Hallinta tarkoittaa maallikon kykyä kontrolloida eli esimerkiksi imitoida jotakin kielimuotoa tai sen yksittäistä piirrettä (Preston 1996: 41). Maallikko voi niin ikään hallita jonkin piirteen ja käytännössä imitoida sitä tuottamalla jotakin piirrettä edustavan esimerkin. Esimerkiksi kaksitavuuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelun hallitseva maallikko pystyy tuottamaan *ei*-variantillisia imperfektimuotoja mutta ei välttämättä hallitse lounaismurteille ominaista imperfektin *-s(i)*-varianttia. Tällöin hän saattaa tuottaa esimerkiksi hyperdialektaalisen eli yltiömurteellisen muodon, kuten esimerkiksi *tippusisin* (Mielikäinen 2005: 106; Mielikäinen–Palander 2014: 15; Palander–Riionheimo 2018: 54).

Prestonin (1996) taksonomian rinnalla on luontevaa käyttää termiä *salienssi*, sillä se liittyy vahvasti havaittavuuteen. Termi on näin ollen merkityksellinen imperfektin *i ~ ei* -vaihtelun tiedostettavuuden

tarkastelussa. Salienssin käsitteelle on useita määritelmiä ja kriteeristöjä, joille tyypillistä on, että käsite yhdistyy jollakin tavalla kielen ilmiöön tai sen korosteisuuteen liittyvään tietoisuuteen (Palliwoda–Schröder 2016: 259–262; Kurki 2018a: 72–73). Alkujaan Peter Trudgill (1986: 11) määritteli käsitteen liittyvän leimautumiseen, kielen muutokseen ja äänteellisiin eroihin. Samankaltaisen määritelmän ovat antaneet Jürgen Schmidt ja Joachim Herrgen (2011): heidän näkemyksensä mukaan murteellinen piirre on salientti, jos se saavuttaa kielenkäyttäjän yksilöllisen, intuitiivisen tietouden. Sen sijaan Péter Ráczin (2012a; 2012b: 2–4, 66–68) määritelmän mukaisesti piirteestä voi olla tai siitä voi tulla salientti, mikäli sen esiintyminen on kuulijan näkökulmasta epäodotuksenmukainen tai epätavallinen; Ráczin mukaan harvoin esiintyvät piirteet voivat olla hyvin tiedostettuja. Nähdäkseni tämä kuvaa myös johdannossa esittelemääni tilannetta: imperfektin *i ~ ei* -vaihtelu on oletettavasti pienitaajuinen ilmiö, mutta esimerkiksi itäsuomalaisen kielenkäyttäjän korvaan *ei*-variantillinen muoto voi olla epätavallinen ja siten salientti.

Haastan kuitenkin hieman Ráczin (2021b: 2–4; 66–68) näkemystä, sillä käsitykseni ja kokemusteni mukaan piirre voi kuitenkin olla huomiota herättävä ja salientti, vaikka se olisikin odotuksenmukainen. Esimerkiksi omasta näkökulmastani oululaiselle puheenparrelle tyypillinen *nää*-pronomini on salientti, vaikka se ei oman tietopohjani perusteella hahmotu epäodotuksenmukaiseksi tai muutoin epätavalliseksi oululaisen kielenkäyttäjän puheessa; huittislaisen informantin puheessa se olisi epäodotuksenmukainen ja silloin ainakin salientti.

Tässä tutkielmassa määrittelen salienssin niin ikään Räsänen ja Palanderin (2015: 5–6) tapaan: heidän mukaansa salientit piirteet ovat silmiinpistäviä ja havaittavia. Tarkastelenkin kuudennessa luvussa *ei*-variantillisten imperfektimuotojen salienssia suhteessa siihen, minkälaisia havaintoja informantit tekevät muista murrepiirteistä: mikäli informantit havaitsevat muita murrepiirteitä huomattavasti herkemmin kuin *ei*-variantillista imperfektimuotoa, voidaan päätellä, että tällaiset murrepiirteet ovat *ei*-variantillisia imperfektimuotoja salientimpia. Tällöin kyse on myös maskivaikutuksesta: jokin piirre on esiintymäkontekstissaan niin huomiota herättävä, että se vie kielenkäyttäjän huomiota muilta piirteiltä (Kurki 2018b: 343). Toisaalta informanttien havainnot voivat olla päinvastaisia: *ei*-variantillisella *opein*-muodolla saattaakin olla maskivaikutus muihin murrepiirteisiin.

Aiemman kansanlingvistisen tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että fonologiset piirteet tunnistetaan herkimmin sekä omasta että muista murteista. Tällainen piirre on esimerkiksi *r*:n edustus *d*:n yleiskielisenä vastineena. Niin ikään morfologisten ja syntaktisten piirteiden havainnot ovat harvem-

massa, mutta toisaalta huomion kiinnittävät usein myös leksikaaliset piirteet eli esimerkiksi niin sanotut murre sanat¹¹. (Mielikäinen–Palander 2002: 97–98; Kurki 2018a: 348.) Hypoteesini mukaan morfologiseksi tai morfofonologiseksi lukeutuva imperfektin *i ~ ei* -vaihtelu saattaakin jäädä fonologisten piirteiden varjoon.

¹¹ Toisaalta maallikot saattavat mieltää ”murre sanoiksi” sellaisia sanoja tai muotoja, joissa esiintyy murteellista äänne- tai muotovaihtelua. Esimerkiksi *mietein*-muoto saatetaan hahmottaa omaksi murre sanakseen (ks. Vaattovaara 2009: 32).

3. PIIRRE TUTKIMUSKIRJALLISUUDESSA

Kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta on esitetty havaintoja ja esimerkinomaista kuvailua aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa. Esittelen seuraavissa alaluvuissa näitä havaintoja siten, että alaluvussa 3.1. käsittelen havaintoja varhaisuomesta 1900-luvun loppuun ja alaluvussa 3.2. taas tarkastelen havaintoja 2000-luvun kielenkäytöstä. Kolmannessa alaluvussa esittelen tutkimuskirjallisuudessa esiintyviä analogiamuotoja eli *ei*-variantillisia verbimuotoja, jotka eivät ole joko imperfektimuotoja tai kaksitavuisia *i*-vartaloisia verbejä.

3.1. Varhaiset tutkimukset

Imperfektin *i ~ ei* -vaihtelu ei sikäli ole uusi ilmiö, sillä siitä on havaintoja jo varhaisuomen kaudelta. Tapani Lehtisen (2007: 255) mukaan lounaismurteissa on esiintynyt *ei*-diftongia *i*-vartaloisten verbien preteritimuodoissa¹², joskaan *i*-jälkikomponenttia ei ole esiintynyt useimmissa lounaismurteisiin kuuluvissa murteissa. Esimerkkeinään Lehtinen käyttää *sopia*- ja *ruokkia*-verbien imperfektimuotoja *sove* ja *ruake*. Varhaisuomen kehityskauden jälkeen *ei*-variantilliset muodot säilyivät vanhaan kirjasuomeen, joten diftongilliset preterivartalot eivät ole olleet ainoastaan puhutun kielen ilmiö. Lehtisen (mp.) mukaan muotoja esiintyy vanhassa kirjasuomessa 1800-luvulle asti. Imperfektin *i ~ ei* -vaihtelu on seuraus poikkeuksellisesta heikkoasteisuudesta: *i*-loppuisen diftongin *i* on konsonantin tavoin sulkenut tavun, minkä seurauksena yleiskielestä poiketen tavun alussa on heikko aste, kuten esimerkiksi *rewei* 'repi' (Rapola 1966: 41–43; Rapola 1969: 54; Kurki ym. 2011: 98–99).

Varhaisin murteentutkimuksessa esiintyvä havainto *i ~ ei* -vaihtelusta lienee 1800-luvun puolivälistä. Satakunnan murteiden ominaispiirteitä tarkastellut Nestor Järvinen (1853: 306) on havainnut, että vaihtelua esiintyy muun muassa *kuoria*- ja *repiä*-verbeissä. Hän käyttää esimerkkeinään yksikön ja monikon ensimmäisen persoonan imperfektimuotoja *kuorein* 'kuorin' ja *reveimme* 'revimme' mutta toteaa, että tällaista vaihtelua esiintyy kaikissa persoonamuodoissa. Huomionarvoista on se, että Järvinen (mp.) käyttää ilmaisua *förvandling af bindvokalen i till e*. Nähdäkseni Järvinen tarkoittaa ilmaisullaan vartalovokaalin muuttumista¹³, jolloin hän hahmottaa vaihtelun siten, että *e* korvaa *i*-vartaloisen verbin vartalovokaalin, johon taas imperfektin tunnus *i* liittyy. Kuitenkin tässä tutkimuksessa

¹² Lehtinen käyttää tässä yhteydessä preteriti-termiä imperfektin sijaan.

¹³ Vapaasti suomennettuna *bindvokal* tarkoittaa sidevokaalia (*binda* 'sitoa'). Sidevokaalilla viitataan yleensä konsonanttiloppuisten lyhennesanojen päätteeseen edelle tulevaa *i*:hin, kuten esimerkiksi *Unicef*-sanana genetiivissä *Unicefin* (Kotus B). Tämän ja kontekstin perusteella Järvinen tarkoittanee vartalovokaalia eikä sidevokaalia.

määrittelen vaihtelun olevan nimenomaan imperfektin *i-* ja *ei-*varianttien vaihtelua, mitä tuorempi tutkimus tukee (Kurki ym. 2011: 99).

Heikki Ojansuu (1901: 213) on tutkinut 1900-luvun alussa *i*-loppuisten diftongien jälkikomponentin kehitystä pääpainottomissa tavuissa ja siten *ei*-variantillisten imperfektimuotojen pääpainottomien tavujen diftongeja. Ojansuun havaintojen perusteella *ei*-variantin jälkikomponentti *i* ei esiinny joissakin *i*-vartaloisten verbien imperfektimuodoissa: *sove* < *sovein* 'sopi' ja *viite* < *viithe* 'viitsi'. Ojansuun antamat esimerkit ovat siis yksikön kolmannen persoonan heikkoasteisia verbimuotoja, joissa *ei*-variantti on supistunut *e*:ksi. Hän ei tarkemmin erittele, minkälaisissa verbimuodoissa *e* < *ei* -supistumia esiintyy. Hänen (1901: 213–214) mukaansa kuitenkin Luviolla, Eurajoella, Kiukaissa, Eurassa, Hinnerjoella, Honkilahdella ja Lappi Tl:ssä sekä luultavasti Raumalla *i* on useimmiten säilyneenä *ei*-variantillisissa imperfektimuodoissa, kuten *sovei*, *ruakei* ja *sothei*. Ojansuun mainitsemat paikkakunnat sijaitsevat Satakunnassa, ja tarkastelenkin analyysiosiossa *ei*-variantin esiintymistä kyseisten paikkakuntien murteissa. Ojansuun havainnot vastaavat Kettusen (1940: kartta n:o 208) havaintoja 1900-luvun *e*-variantillisista esiintymistä.

Martti Rapolan (1920: 160) havaintojen mukaan imperfektin *ei*-varianttia on esiintynyt maan lounaisosissa. Esimerkiksi Rauman murteen pohjoisella alueella on tavattu *ei*-variantillisia *ruakei-* ja *sovei-*imperfektimuotoja, mutta Rapola ei erittele tarkemmin, missä persoonissa kyseiset muodot esiintyvät. Hän kuitenkin kertoo myös Ulvilassa esiintyvän *ruokkia-*verbin *ei*-variantillisia muotoja yksikön ensimmäisessä ja toisessa persoonassa: *ruakei* : *ruakeit* : *ruakki*. Sen sijaan Huittisissa esiintyy *tukkia-*verbin ja Nakkilassa *potkia-*verbin *ei*-variantillisia muotoja kaikissa yksikön persoonissa, joskin Rapolan havaintojen mukaan *i-* ja *ei-*variantit esiintyvät rinnakkain Nakkilan murteessa. (Rapola 1920: 160.) Rapolan esittämien esimerkkien perusteella vaikuttaa siltä, että *ei*-variantti esiintyy enemmän yksikön ensimmäisessä ja toisessa persoonassa kuin kolmannessa. Nähdäkseni tämä voi selittyä sillä, että kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien yksikön kolmannen persoonan preesens- ja imperfektimuodot eivät ole samanlaiset. Näin ollen *ei*-variantti ei erota samanlaisia muotoja toisistaan, kuten yksikön ensimmäisessä ja toisessa persoonassa.

Imperfektin *i* ~ *ei* -vaihtelu on huomioitu myös Lauri Kettusen (1940: kartta n:o 208) murrekartastossa. Kettunen esittää kartassaan *revein-*tyyppisten imperfektimuotojen esiintymäalueita, ja *ei*-variantillisia imperfektimuotoja näyttäisikin esiintyvän laajasti Satakunnan alueella. Kartan perusteella esiintymäalue näyttää kattavan ainakin Ahlaisten, Euran, Eurajoen, Harjavallan, Hinnerjoen, Honkilahden, Huittisten, Kauvatsan, Kiukaisten, Kodisjoen, Kokemäen, Kullaan, Lappi Tl:n, Merikarvian, Nakkilan, Noormarkun, Pomarkun, Porin, Rauman, Siikaisten, Säskylän, Ulvilan ja Vampulan murteet. Käytännössä siis Kettusen kartan mukaan *ei*-varianttia esiintyy kaikissa Satakunnan nykyisissä

kunnissa lukuun ottamatta Ylä-Satakunnan murteiden alueella sijaitsevia Honkajokea, Jämijärveä, Kankaanpäättä ja Karviaa (Kotus A; Satakuntaliitto).

Toisaalta Kettusen (1940: kartta n:o 208) mukaan *ei*-variantin esiintymisalueita on Satakunnan ulkopuolellakin: *ei*-varianttia on tavattu esimerkiksi Yläneellä (Turun ylämaan murre, lounaiset siirtymämurteet), Alastarolla (Ala-Satakunnan murteet, lounaiset siirtymämurteet), Keikyässä (Ylä-Satakunnan murteet, hämäläismurteet), Paimiossa (lounaismurteiden itäryhmä) ja Vihdissä (Länsi-Uudenmaan murteet, lounaiset siirtymämurteet) (Kotus A). On huomionarvoista, että murrekartan mukaan *ei*-varianttia esiintyy myös Keski-Pohjanmaan murteiden alueella esimerkiksi Ylivieskassa, Kannuksella ja Kalajoella; muussa tutkimuskirjallisuudessa havainnot *ei*-variantista ovat pääasiassa läntisestä ja eteläisestä Suomesta. Kettusen mukaan Ylivieskassa ja Alavieskassa esiintyy myös kaksoiskonsonantillista *revvein*-muotoa. Toisaalta murrekartan perusteella lounaismurteiden pohjoisryhmässä esiintyy *revèn*-muotoa, jossa *ei*-variantti on supistunut *e*:ksi. Näin ollen Kettusen havainnot ovat yhtenevät Ojansuun (1901: 213) ja Rapolan (1920: 160) havaintojen kanssa.

Imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta on havaintoja myös 1900-loppupuolen kirjallisuudessa. Porin murretta kuvannut Paula Eskola (1987: 215) on tehnyt havaintoja *ei*-variantillisista imperfektimuodoista, ja hän käyttää esimerkkeinään yksikön ensimmäisen persoonan muotoja *revei*, *opei*, *ruakei* ja *painei*. Eskolan mukaan tällaisia *ei*-variantillisia muotoja esiintyy ”välialueella muuallakin kuin Porin seudulla”, kun taas lounaismurteissa esiintymät ovat *e*-variantillisia, kuten *reve(n)*. Sen sijaan hämäläismurteille nämä muodot ovat Eskolan mukaan vieraita.

Imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta löytyy havaintoja ainakin yhden tämän tutkielman tutkimuspaikkakunnan, Huittisten, murresanakirjasta. Teoksen on koonnut kotiseutuneuvos Keijo Jaakola (1999), ja esipuheen mukaan huomattava osa aineistosta eli murre sanoista on kerätty 1950-luvulta ”henkilöiltä, jotka jo silloin olivat vanhoja”. Teoksessa ei nimetä tai varsinaisesti kuvata *i ~ ei* -vaihtelua, mutta siihen on koottu erilaisia verbejä taivutusmuotoineen. Mukana ovat esimerkiksi kaksitavuiset *i*-vartaloiset verbit *horia*, *kiiliä* ja *lesiä*, ja niiden imperfektimuodoissa on kuvauksen perusteella *ei*-variantti. Esimerkiksi *horia*-verbin imperfektin taivutusmuodoiksi on annettu *horein*, *horeit* ja *hori*. (Jaakola 1999: 1–2, 6–8.) Teoksessa kuvataan esimerkkien avulla *i ~ ei* -vaihtelua, vaikkei esimerkkiverbejä ole valittu taivutuksen vuoksi: esipuheen mukaan teoksessa ei käsitellä Huittisten murteen kieliooppia, vaan teokseen on valittu ”vain varsinaisia murre sanoja” (mt. 1). Niinpä hörppimistä tai ryysytämistä kuvaavaa *horia*-verbiä ei ole valittu teokseen morfologisten vaan leksikaalisten syiden takia; onkin tyypillistä, että maallikot hahmottavat esimerkiksi jonkin verbin omaksi murre sanaksi, vaikka tosiasiaa siinä olisi vain äänne- ja muotovaihtelua (Vaattovaara 2009: 32). Toisaalta teoksesta ei käy ilmi, mielletäänkö itse *ei*-aines murteelliseksi. On huomionarvoista, että myös Suomen

murteiden sanakirjassa *horia*-artikkelin esimerkeissä esiintyy *ei*-variantillinen *horei* ja *lesiä*-artikkelin esimerkeissä muoto *lese* (SMSA; SMSB). Voi siis olla, että murreosanakirjoissa esiintyy enemmänkin *ei*-variantillisia esiintymiä esimerkkeinä, vaikka pääpaino olisikin leksikaalisissa murrepiirteissä.

3.2. 2000-luvun tutkimukset

Imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua on tarkasteltu 2000-luvulla osana Satakuntalaisuus puheessa -hanketta. Vaihtelun tarkastelu rajoittuu kuitenkin yhteen, ensi havaintoja kokoavaan artikkeliin, jonka aineisto on koottu viideltä eri paikkakunnalta: Porista, Kokemäeltä, Honkilahdelta, Eurasta ja Luvialta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko *ei*-variantin esiintyvyydessä alueellisia tendenssejä, onko sen käyttö ikäsidonnaista ja onko ilmiö kenties leksikaalistunut yksittäisiin sanoihin tai morfologisiin muotoihin. (Kurki ym. 2011: 98–101.) Pyrin vastaamaan osittain samoihin tutkimuskysymyksiin tässä tutkimuksessa, mutta tutkimusaineistoni on huomattavasti laajempi kuin kyseisen artikkelin aineisto-otos. Tarkastelen tarkemmin myöhemmissä luvuissa, miten tutkimustulokseni suhteutuvat aiempaan tutkimukseen.

Satakuntalaisuus puheessa -hankkeen julkaisun perusteella *ei*-varianttia esiintyy jonkin verran kaikissa tarkastelun kohteina olevissa nykymurteissa ja eniten Honkilahden murteessa (Kurki ym. 2011: 102). Variantista on havaintoja 1900-luvulla laajalti satakuntalaisten paikkakuntien murteissa (ks. luku 3.1.), joten *ei*-variantillinen edustustapa on säilynyt lähes sadan vuoden ajan maakunnan murteissa. Variantin säilyvyyttä kuvaa se, että myös nuorimpien puhujien kielessä esiintyy *ei*-varianttia esimerkiksi *leikein*-imperfektimuodossa. Toisaalta kuitenkin *ei*-variantin edustus on sitä yleisempää, mitä vanhempi kielenkäyttäjä on kyseessä. Varianttien esiintymien määrät eivät ole suuria, mutta artikkelissa arvioidaan, että *ei* saattaa olla yleiskielistä *i*-variantti yleisempi. (Kurki ym. 2011: 104.)

Imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua on sivuttu myös Lotta Aarikan (2014: 35–37) pro gradu -tutkielmassa. Aarikan porilaiset informantit nimesivät Porin murteelle tyypillisiä piirteitä, ja osa informanteista antoi esimerkeiksi *ei*-variantilliset muodot *mietein*, *miätei*, *hypein* ja *pompein*. Aarikka (mt. 36) itse kuvaa piirrettä vaihteluksi yksikön ensimmäisen persoonan imperfektimuotojen tapauksissa, ”joissa yleiskielessä preesens ja imperfekti ovat homonyymejä”. Hän siis rajaa vaihtelun yksikön ensimmäiselle persoonalle ominaiseksi piirteeksi, mutta toisaalta informantit antavat esimerkkejä vain yksikön ensimmäisen persoonan muodoista. Kaiken kaikkiaan *i ~ ei* -vaihtelua ei tarkastella tutkielmassa tämän tarkemmin.

Uusin tutkimus imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta on kandidaatintutkielmani (Mäkitalo 2016), jossa tarkastelin vaihtelun esiintyvyyttä Lauseopin arkiston murrekorpuksessa, Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa ja Kotuksen murteenseuruhankkeen Eurajoen vuoden 1995 nauhoitusten litteraateissa. Tutkimukseni (2016: 18, 20, 23) perusteella *ei*-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy lounaismurteissa ja lounaisissa siirtymämurteissa sekä niiden jokaisessa alaryhmässä; korpusaineistossa on esiintymiä siis myös Satakunnan ulkopuolisten paikkakuntien murteessa, kuten Loimaalla, Pöytyällä ja Vihdissä. Tämä pro gradu -tutkielmani perustuukin osittain kandidaatintutkielmaani, mutta tässä tutkimuksessa käytössäni on laajempi aineisto ja keskityn vain Satakunnan alueen murteisiin (ks. luku 5).

3.3. Havainnot analogisista *ei*-variantillisista verbimuodoista

Tutkimuskirjallisuudessa on havaintoja myös analogiatapauksista eli sellaisista *ei*-variantillisista verbimuodoista, joita ei ole muodostettu kaksitavuisista *i*-vartaloisista verbeistä. Tällaisissa tapauksissa verbin preesens- ja imperfektimuodot eivät ole yhtenevät, jolloin *ei*-variantti ei toimi samanlaisten aikamuotojen erottajana. Toisaalta *ei*-varianttia on tutkimuskirjallisuuden perusteella esiintynyt myös konditionaalimuodoissa. Joka tapauksessa tällaiset muodot vaikuttavan olevan analogisesti, ikään kuin morfologisen muotin mukaan muodostettuja.

Luvussa 3.3.1. tarkastelen analogisia imperfektimuotoja ja luvussa 3.3.2. konditionaalimuotoja. Rajaan varsinaisen tutkimukseni imperfektimuotoihin, mutta teen tässä luvussa katsauksen *ei*-variantillisiin konditionaalimuotoihin: ilmiön taustoittaminen tuo laajempaa ymmärrystä *i ~ ei* -vaihtelusta ja koko kielellisestä ilmiöstä.

3.3.1. Analogiset imperfektimuodot

Tutkimuskirjallisuudessa esiintyy analogiatapauksia, jotka on muodostettu yksitavuisista *i*-vartaloisista verbeistä. Tällaisilla verbeillä on kyllä samanlaiset preesens- ja imperfektimuodot, mutta yksitavuisuuden vuoksi imperfektin *ei*-aines liittyy suoraan verbivartalon ensimmäisen vokaaliin. Tällöin sanassa voi olla neljäkin vokaalia peräkkäin, joskin *ei* supistuu joissakin tapauksissa *e*:ksi. Tällaisia verbimuotoja ovat esimerkiksi *soe* < *soei* 'soi' ja *voe* < *voei* 'voi' (Ojansuu 1901: 213). Toisaalta tutkimuskirjallisuudessa on analogisia *ei*-variantin esiintymiä myös kaksitavuisissa *i*-vartaloisissa verbeissä: esimerkiksi Hailuodossa on tavattu *A*-infinitiivinen muoto *koureia* (Rapola 1920: 160–161).

Imperfektin *ei*-variantista on havaintoja myös *e*-vartaloisissa verbeissä. Varhaisimmat tutkimuskirjallisuuden havainnot lienevät 1800-luvun puolivälistä, jolloin ainakin *kätkeä*-verbistä on esiintynyt yksikön ensimmäisen persoonan *ei*-variantillinen muoto *kätkein* (Collan 1847: 107). Kyseisestä ilmiöstä on havaintoja myös 1900- ja 2000-luvuilta: esimerkiksi *kulkea*- ja *polkea*-verbeistä on havaittu analogiset *kuljein*-, *kuljeimme*- ja *poljein*-muodot (Rapola 1920: 161; Mäkitalo 2016: 23). Rapolan (1920: 161) arveluiden mukaan kyseinen analogia on suhteellisen myöhäinen alkuperäiseen vaihteluun verrattuna.

Tutkimuskirjallisuuden perusteella *käydä*-verbin *ei*-variantillinen imperfektimuoto *kävei* vaikuttaa olevan jokseenkin leksikaalistunut imperfektimuoto, sillä sen esiintymien lukumäärät ovat melko suuria suhteessa muihin *ei*-variantillisiin imperfektimuotoihin eikä aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa esiinny muita vastaavia *ei*-variantillisiä imperfektimuotoja kyseisestä verbityypistä (Kurki ym. 2011: 104; Mäkitalo 2016: 22). Verbin preesens- ja imperfektimuodot eroavat toisistaan (*käyn* : *kävin*), joten *ei*-variantti ei erota samanlaisia muotoja toisistaan. Näkemystä leksikaalistumista tukee myös se, että *kävei*-muodosta on havaintoja niin 1900-luvun alkupuolelta kuin 2000-luvunkin alusta. Näin ollen *kävei*-muoto on säilynyt jo vuosisadan ajan, minkä lisäksi sitä esiintyy myös ilman diftongin jälkikomponenttia: *käve* < *kävei* (Ojansuu 1901: 213; Kurki ym. 2011: 99, 104). Siinä näyttäisi esiintyvän fonologista kulumista samaan tapaan kuin kaksitavuisisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisissa imperfektimuodoissa.

3.3.2. Analogiset konditionaalimuodot

Tutkimuskirjallisuuden perusteella *i* ~ *ei* -vaihtelu ei ole ainoastaan imperfektimuodoissa esiintyvä ilmiö, sillä vaihtelua esiintyy analogisesti myös konditionaalimuodoissa. *ei*-variantti voi esiintyä kaksitavuisen *i*-vartaloisten verbien konditionaalimuodoissa, ja ensi havainnot ilmiöstä lienee kirjannut Järvinen (1853: 306): *kuoreisit* 'kuorisit' ja *reveisin* 'repisin'. Hänen jälkimmäisessä esimerkissään esiintyy poikkeuksellista heikkoasteisuutta, josta on tehty havaintoja myös muussa tutkimuskirjallisuudessa. Esimerkiksi *sopia*-verbin heikkoasteinen *ei*-variantillinen konditionaalimuoto nostetaan esille niin 1900-luvun kuin 2000-luvunkin tutkimuskirjallisuudessa: *sopisin* > *soveisin* ja *sopisi* > *soveis* (Ojansuu 1901: 214; Kurki ym. 2011: 98–99). Muita vastaavia havaintoja on muun muassa *moittia*- ja *viitsiä*-verbeistä: *viitsisi* ja *moiteis* 'moittisi' (Ojansuu 1901: 214).

Kaksitavuisen *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisissa konditionaalimuodoissa esiintyy myös geminaatiota. Geminaatiosta on havaintoja esimerkiksi *pyrkä*-verbien imperfektimuodossa: *pyrkkeis* 'pyrkisi'. Toisaalta geminaatiota on esiintynyt myös *repiä*-verbissä: *reppaisin* 'repisin'. (Järvinen 1853: 305.) On kuitenkin huomionarvoista, ettei *reppaisin*-muodossa esiinny poikkeuksellista heikkoasteisuutta samaan kuin esimerkiksi Ojansuun (1901: 214) havainnoissa.

Tutkimuskirjallisuudessa esiintyy myös *ei*-variantillisia konditionaalimuotoja, joita ei ole muodostettu *i*-vartaloisista verbeistä. Tällainen esiintymä on esimerkiksi *e*-vartaloisesta *kätkeä*-verbistä: *kätkeisisin* 'kätkisin' (Collan 1847: 107). Kyseisessä konditionaalimuodossa on myös ylimääräinen *-si*-aines.

4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Käytän tutkimuksessani neljää eri aineistoa, jotka palvelevat eri tutkimuskysymyksiä: kolmeen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen etsin vastauksia korpusaineistoista ja kolmeen jälkimmäiseen itse keräämästäni haastatteluaineistosta. Tällainen aineistotriangulaatio mahdollistaa tutkimuskohteen monipuolisen tarkastelun (ks. esim. Kunnas 2007: 22–23). Erilaisten aineistojen ja tutkimuskysymysten vuoksi lähestyn tutkimuskohteitani erilaisin metodein. Esittelen ja perustelen tarkemmin luvussa 4.1. aineistoani ja luvussa 4.2. menetelmiäni.

4.1. Tutkimusaineisto

Kartoitan imperfektin *i ~ ei* -vaihtelun levinneisyyttä ja esiintyvyyttä keräämällä aineistoa kolmesta eri korpuksista: Lauseopin arkiston murrekorpuksista, Satakuntalaisuus puheessa -korpuksista sekä Kotuksen murteenseuruhankkeesta. Aineisto on laaja ja käsittää käytännössä kaiken saatavilla olevan murreaineiston Satakunnan alueelta. Tämä on tutkimusongelman kannalta tärkeää, sillä vaihtelun esiintyvyyden ja *ei*-variantin yleisyyden tutkimiseksi aineiston tulee olla tarpeeksi kattava. Käytössäni onkin yli 300 murrenauhoitetta tai litteraattia. Laaja aineistoni mahdollistaa vaihtelun esiintyvyyden tarkastelun myös eri aikakausina, sillä käyttämäni korpusaineistot ovat keskenään eri-ikäisiä. Niinpä aineisto edustavat eri-ikäiset informantit, joista vanhin on syntynyt 1800-luvun loppupuolella ja nuorin 2000-luvulla.

Olen kandidaatintutkielmassani (Mäkitalo 2016) kerännyt aineistoa samoista korpuksista. Olen kuitenkin tätä tutkielmaa varten tehnyt uusia hakuja Lauseopin arkiston murrekorpuksien ja löytänyt uusia, kandidaatintutkielmassani huomiotta jääneitä *ei*-variantillisia esiintymiä. Lisäksi Satakuntalaisuus puheessa -korpuksista minulla on nyt tarkasteltavanani 251 nauhoitetta enemmän kuin kandidaatintutkielmassani. Aineistoni on nyt siis aiempaa huomattavasti laajempi, minkä lisäksi tarkastelen sitä perusteellisemmin kuin aikaisemmassa tutkimuksessani.

Tutkin itse keräämästäni haastatteluaineistosta vaihtelun ja *ei*-variantin tiedostettavuutta sekä kielenkäyttäjien käsityksiä *ei*-variantillisista muodoista. Keräsin aineistoni Huittisissa, joka sijaitsee Satakunnassa ja jossa puhuttu murre kuuluu lounaisiin siirtymämurteisiin. Huittinen on myös yksi Satakuntalaisuus puheessa -hankkeen keruupaikkakunnista (ks. luku 4.1.2.), ja paikkakunnan murteessa

esiintyy *ei*-variantillisia imperfektimuotoja¹⁴. Niinpä huittislaiset kielenkäyttäjät sopivat tähän tutkimukseen. Haastattelin yhteensä kymmentä huittislaista informanttia kahdesta eri ikäryhmästä. Informanttien määrä ei sinänsä ole suuri, mutta tämän tutkimuksen kannalta se on riittävä: informanttijoukon suuruus ei ole itseisarvo, sillä pienenkin informanttijoukon haastatteluaineisto antaa vastauksia siihen, onko tiedostettavuudessa eroja ja minkälaisia käsityksiä ja havaintoja maallikot piirteestä voivat tehdä.

4.1.1. Lauseopin arkiston murrekorpus

Lauseopin arkisto on syntaktisesti ja morfologisesti koodattu sähköinen tutkimusarkisto, joka koostuu yhteensä viidestä erilaisesta digitaalisesta korpuksesta. Näistä yksi on Lauseopin arkiston murrekorpus, jota käytän tutkimuksessani. Murrekorpus koostuu litteroiduista murrehaastatteluista, ja nauhoitteita on yhteensä 133 paikkakunnalta. (Suomen kieli ja suom.-ugr. kielentutkimus A.) Murreotoksen valinnassa on pyritty murteistoittain mahdollisimman hyvään edustavuuteen, joten jokaiselta murrealueelta on mukana suunnilleen joka neljäs paikkakunta; kuitenkin tutkimuskohteenani olevien lounaismurteiden ja lounaisten siirtymämurteiden alueelta mukana on keskimäärin joka kolmas paikkakunta. Kaiken kaikkiaan murreaineisto edustaa kaikkia Suomen murrealueita. (Ikola ym. 1985: 11.)

Kultakin paikkakunnalta on valittu käsiteltäväksi noin tunnin laajuinen äänite, joka on muodoltaan yleensä haastattelu. Aineiston valinnassa on pyritty siihen, että puheaineiksessa olisi myös informantin vapaata puhuntaa ja kerrontaa. Perinteiselle murteentutkimukselle tyypilliseen tapaan (ks. luku 2.1.) ensisijainen kriteeri murreotoksen valinnassa on ollut murteen laatu: murteen piti edustaa mahdollisimman hyvin kyseisen paikkakunnan vanhakantaista murrepohjaa. (Ikola ym. 1985: 11–13.) Pyrkimys vanhakantaisuuteen ilmenee informanttijoukon ikärakenteesta. Informanteista 98 prosenttia on syntynyt 1800-luvulla, ja äänitykset on tehty vuosina 1950–1970, jolloin murteenpuhujat ovat olleet keskimäärin 80-vuotiaita (Ikola ym. 1985: 14–15). Näin ollen Lauseopin arkiston murrekorpuksesta kerätty aineisto edustaa tutkimusaineistoni vanhinta kielimuotoa ja informanttijoukkoa.

Tarkastelen Satakunnan alueelta lounaismurteita ja lounaisia siirtymämurteita. Lauseopin arkiston murrekorpuksessa on lounaismurteiden alueelta murrenauhoja 19 paikkakunnalta, joista satakuntalaisia ovat Eura ja Rauma. Lounaisten siirtymämurteiden alueelta aineistoa on 14 paikkakunnalta, joista Satakuntaan kuuluvat Merikarvia, Pori, Kokemäki ja Säskylä. (Ikola ym. 1985: liite 1.)

¹⁴ Rapolan (1920: 160–161) mukaan Huittisissa on tavattu 1900-luvulla *tukkia*-verbistä *ei*-variantilliset muodot kaikissa yksikön persoonissa. Lisäksi tein keväällä 2019 Satakuntalaisuus puheessa -hankkeen harjoittelijana murrenauhoituksia Huittisissa: *ei*-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy Sapu304-, Sapu306-, Sapu312- ja Sapu317-nauhoitteilta. Olen myös itse huittislaislähtöisenä kielenkäyttäjänä ja -opiskelijana havainnut eri-ikäisten huittislaisten käyttävän *ei*-variantillisia imperfektimuotoja, minkä lisäksi *i ~ ei* -vaihtelu nousee esille myös Huittisten murteen sanakirjassa (Jaakola 1999: 6–8).

4.1.2. Kotuksen murteenseuruuhanke

Kotimaisten kielten keskuksen eli Kotuksen murteenseuruuhanke käynnistyi vuonna 1989. Tutkimushankkeen tavoitteeksi asetettiin paikallismurteiden luontaisen kehittymisen ja säilymisen seuraaminen. Hankkeessa olennaista on muutoksen kuvaus: tavoitteena on selvittää, miten paikallismurteet muuttuvat kymmenessä vuodessa ja mitkä ovat muutoksen syyt. (Nuolijärvi–Sorjonen 2005: 19.)

Murteenseuruuhanke jatkui vuoteen 2010 asti, ja sinä aikana tutkimusta tehtiin kymmenen maaseutupaikkakunnan kylissä, joiden katsottiin edustavan paikkakuntiansa kielimuotoja ja suomen eri päämurteita. Kullakin paikkakunnalla haastateltiin kymmenen vuoden välein 15 kielenkäyttäjää, jotka edustivat eri sukupolvia: nuoria, keski-ikäisiä ja vanhoja. Ensimmäinen aineistonkeruukierros oli vuosina 1989–1995 ja jälkimmäinen 1999–2007. (Nuolijärvi–Sorjonen 2005: 19–20; Kotus B.)

Yhdeksi murteenseuruuhankkeen tutkimuspaikkakunnaksi valikoitui Satakunnassa sijaitseva Eurajoki (Kotus B). Sain tutkimustani varten käyttöni paikkakunnalla vuonna 1995 äänitettyjen haastattelujen litteraatit, joita on siis yhteensä 15 kappaletta. Satakuntalaisuus puheessa -hankkeenkin yhtenä tutkimuspaikkakuntana on Eurajoki, mutta siitä huolimatta tämä murteenseuruuhankkeen aineisto täydentää tutkimusaineistoani: se edustaa 1990-luvulla puhuttua murretta, kun taas Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen aineisto on kerätty 2000-luvulla.

4.1.3. Satakuntalaisuus puheessa -korpus

Satakuntalaisuus puheessa on keväällä 2007 perustettu tutkimushanke, jossa tarkastellaan Satakunnan alueella puhuttavien lounaismurteiden ja lounaisten siirtymämurteiden välistä suhdetta sekä nyky-Satakunnan kielitilannetta (Kurki–Siitonen 2009: 160). Hankkeen tavoitteena on saada edustava yleiskuva Satakunnan murteiden nykytilanteesta keräämällä kattava aineisto vanhalla murrerajavyöhykkeellä asuvilta satakuntalaisilta (ks. luku 2.1.). Tarkastelun kohteena on syntyperäisten satakuntalaisten kielenkäyttäjien epämuodollinen, arkinen kielenkäyttö. (Kurki–Siitonen 2009: 158, 161–162.)

Hankkeessa on vuosina 2007–2013 sekä keväällä 2019 äänitetty aineistoa 16 paikkakunnalta (Suomen kieli ja suom.-ugr. kielentutkimus B; Kurki ym. 2011: 85), ja aineistonkeruun jälkeen äänitteitä on purettu ja litteroitu. Hankkeeseen valitut paikkakunnat ja murteet ovat pääasiassa alueelta, jossa vanha murreraja lounaismurteiden ja lounaisten siirtymämurteiden välillä on ollut jyrkimmillään. (Kurki ym. 2011: 85). Hankkeessa ovat mukana seuraavat paikkakunnat: Eura, Eurajoki, Harjavalta, Honkilahti, Huittinen, Kiukainen, Kodisjoki, Kokemäki, Köyliö, Lappi T1, Luvia, Nakkila, Pori, Rauma, Säkylä ja Ulvila (Kurki–Siitonen 2009: 161; Kurki ym. 2011: 85). Kaikkiaan korpus sisältää 320 nauhoitetta.

Kaiken kaikkiaan korpus täydentää tutkimusaineistoani, sillä mukana on sellaisia paikkakuntia, joita ei esiinny Lauseopin arkiston murrekorpuksessa. Lauseopin arkiston murrekorpuksessa on puolestaan nauhoitteita paikkakunnilta, jotka eivät ole edustettuina tässä korpuksessa. Tämä lisää aineiston edustavuutta kahdella tavalla: minulla on aineistoa laajemmalta alueelta, mutta voin myös tarkastella vaihtelun esiintyvyyttä samoilla paikkakunnilla eri aikoina.

Hankkeen aineistoa on kerätty eri-ikäisiltä paikkakuntalaisilta puhujilta. Informantteja on neljästä ikäryhmästä: 10–14-vuotiaista, 20–30-vuotiaista, 45–55-vuotiaista ja 64–86-vuotiaista. Nauhoitteilla samalta seudulta oleva haastattelija keskustelee yhden tai useamman informantin kanssa esimerkiksi heidän elämänvaiheistaan ja asuinseudustaan (Kurki–Siitonen 2009: 162; Kurki ym. 2011: 86). Nauhoitustilanteissa on ollut tavoitteena, että kultakin informantilta saadaan talletettua vähintään tunnin verran puhetta, lapsilta vähintään puoli tuntia.

4.1.4. Informanttien haastatteluaineisto

i ~ ei -vaihtelun tiedostettavuuden tutkimista varten olen itse kerännyt aineistoa haastattelemalla huittislaisia informantteja. Tavoitin kaikki kymmenen informanttiani Facebookissa julkaisemani hakukuulutuksen avulla. Hakukuulutuksessa kerroin tutkivani Satakunnan alueella puhuttavia murteita ja kielenkäyttäjän käsityksiä omasta murteestaan; en luonnollisestikaan kertonut tutkivani esimerkiksi "*miätein*-imperfektiä", koska tarkoitukseni on tutkia nimenomaan sitä, miten informantit tiedostavat ja havaitsevat *ei*-variantillisia imperfektimuotoja.

Minulla oli informanttien valinnassa kolme kriteeriä. Ensinnäkin informantin piti olla syntyperäinen huittislainen, joka on asunut valtaosan elämästään Huittisissa ja asuu paikkakunnalla tällä hetkellä. Toiseksi informantilla ei saanut olla kielitieteellistä koulutusta suomen kielestä, sillä tarkoitukseni on tutkia nimenomaan maallikoiden käsityksiä ja havaintoja. Kolmanneksi informantin piti olla haastatteluhetkellä joko 18–23-vuotias tai 55–60-vuotias. Kuitenkin erään informantin tapauksessa jousitin hieman asettamistani kriteereistä. Haastattelun jälkeen nimittäin selvisi, että informantti on nuoruudessaan opiskellut suomen kieltä yliopistossa. Hän kuitenkin kertoi, että opiskelusta on kulunut useampi vuosikymmen eikä hän lopulta suorittanut alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa. Näin ollen katsoin hänen yhä soveltuvan informantiksi tutkimukseeni.

Puolet informanteistani kuuluu nuorempaan eli nuorten aikuisten ikäryhmään ja puolet vanhempaan eli keski-ikäisten ikäryhmään. Tutkin kahta eri ikäryhmää saadakseni selville, onko *ei*-variantillisen

imperfektimuodon tiedostettavuudessa ja tunnistettavuudessa eroja eri-ikäisten kielenkäyttäjien välillä. Halusin valita toiseksi ikäryhmäksi 18–23-vuotiaat eli nuoret aikuiset, sillä nuoret aikuiset lienevät tutkituin ikäryhmä kansanlingvistiksessä tutkimuksessa (ks. esim. Nupponen 2011; Palander 2011; Aarikka 2014; Heikkilä 2014; Särkölä 2020) – näin ollen aineistoni ja tutkimukseni vertailukelpoisuus lisääntyy. Vertaan tutkimuksessani nuorempaa ikäryhmää selvästi vanhempaan ikäryhmään. Eri ikäryhmien informanteilla on ikäeroa 32–42 vuotta, joten ikäryhmien voidaan katsoa edustavan selvästi eri sukupolvia.

Katsoin viiden vuoden olevan sopiva vaihteluväli kummankin ikäryhmän sisällä, koska ikäryhmän informantit edustavat tällöin keskenään samaa sukupolvea. Viiden vuoden vaihteluväli mahdollistaa sen, että nuorempaan ikäryhmään voi kuulua niin vanhempiensa luona asuva 18-vuotias lukiolainen kuin opiskelupaikkakunnaltaan palannut 23-vuotias vastavalmistunutkin. Ikäluokka mahdollistaa erilaiset elämäntilanteet ja siten erilaiset murre- ja kielitietoisuuden asteet: itsenäistyneet nuoret aikuiset ovat otaksuttavasti liikkuneet alueellisesti ja sosiaalisesti enemmän kuin vielä vanhempien luona asuvat nuoret (Vaattovaara–Soininen–Stojanov 2006: 227). Itsenäistyneillä ikäryhmän edustajilla voi siis olla enemmän kielikontakteja muihin murteisiin, minkä seurauksena murretietoisuus saattaa kasvaa. Tämä taas voi näkyä *ei*-variantin tiedostettavuudessa, minkä vuoksi tarkastelen myös kummankin ryhmän sisäistä variaatiota.

Informanttien intimiteetti- ja yksilönsuojan takaamiseksi käytän tutkielmassani pseudonyymejä. Liitteeseen 1 olen koonnut luonnehdinnat informanteista. Tarkoituksena on tarjota tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta tietoa puhujista ja heidän kielellisistä taustoistaan, jotta syntyy riittävä kuva siitä, minkälaisia puhujia ja kielenkäyttäjiä informantit ovat. Informanteista ei kerrota tarpeettoman tarkasti, ja ylipäänsä huolehdin siitä, ettei informanttien henkilöllisyys käy ilmi analyysiosuudesta, siinä esitetyistä esimerkeistä tai liitteisiin kootuista taustatiedoista. Lisäksi olen kerännyt informanteilta nykyisten eettisten ohjeiden¹⁵ mukaisesti tutkimus- ja aineistonkäyttöluvut ennen haastatteluja ja niiden nauhoittamista. Luvat ja nauhoitetut haastattelut ovat säilytteillä Turun yliopiston Lauseopin arkistossa.

Käytän tutkielmassani pseudonyymejä siten, että nuorempaan ikäryhmään kuuluvat informantit nimeän *n*-kirjaimella alkavilla nimillä ja vanhemman ikäryhmän informantit *v*-kirjaimella alkavilla nimillä. Näin informanttien anonymiteetti säilyy mutta nimestä saa selville, kumpaan ikäryhmään informantti kuuluu. Nuorempaan ryhmään kuuluvat 18-vuotias Niko, 20-vuotias Noora, 22-vuotias Nea

¹⁵ <https://tenk.fi/fi>.

sekä 23-vuotiaat Nina ja Netta. Sen sijaan vanhempaan ryhmään kuuluvat 55-vuotias Viivi, 57-vuotias Veera, 58-vuotias Ville, 58-vuotias Venla ja 60-vuotias Veikko.

Informanteilta kerätty aineisto koostuu nauhoitetusta haastattelusta sekä informanttien tekemistä kirjallisista merkinnöistä murrenäytteiden litteraatteihin. Nauhoitin haastattelut pääasiassa siksi, että pystyin haastattelutilanteessa keskittymään informantin kanssa keskustelemiseen ja kysymysten esittämiseen eikä minun tarvinnut tehdä koko ajan muistiinpanoja. Litteroin haastattelusta vain sellaiset katkelmat, joita käytän esimerkkeinä luvussa 6. Litterointi on karkeaa, koska tutkimuskohteena ovat informantin käsitykset kielestä eikä niinkään informantin käyttämä kieli itsessään. Esittelen alaluvussa 4.2.2. tarkemmin haastatteluproseduuria ja informanteille esittämäni aineistoa.

4.2. Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmäni eroavat aineistoittain. Korpusaineistoja olen käsitellyt joko niiden omissa hakuliittymissä tai tekstinkäsittelyohjelmilla, minkä jälkeen olen analysoinut löytämiäni esiintymiä. Osan aineistostani olen kerännyt itse. Tällöin aineistonkeruutapana on ollut haastattelu ja menetelmänä tiedostamistesti.

4.2.1. Korpusaineiston käsittely

Lauseopin arkiston murrekorpus sijaitsee Turun yliopiston Lauseopin arkistossa ja Kielipankissa¹⁶. Aineistoon voi tehdä hakuja erilaisin ehdoin Kielipankin hakuliittymässä, Korp-konkordanssiohjelmassa. Hakua helpottaa se, että korpus on morfosyntaktisesti koodattu, joten hakuja voi tehdä esimerkiksi lauseenjäsenaseman tai aikamuodon perusteella. Tutkimuskohteeni mukaisesti valitsin hakuliittymässä murrealueiksi lounaismurteet ja lounaiset siirtymämurteet sekä rajasin hakutulokset satakuntalaisten paikkakuntien nauhoitteisiin. Etsin *ei*-variantillisia imperfektimuotoja seuraavin hakuehdoin: kohteen pitää olla preterimuotoinen predikaattiverbi, joka sisältää *ei*-merkkijonon ja jonka kontekstina on lause. Hakutulosten joukosta poimin sekä kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien että analogiatapausten *ei*-variantilliset esiintymät.

Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen ja Kotuksen murteenseuruuhankkeen litteraatit eivät sijaitse sellaisessa tietokannassa, jossa pystyisi tekemään esimerkiksi morfosyntaksisin hakuehdoin hakuja. Näin ollen käsitelin litteraatteja AntConc-konkordanssiohjelmalla, jolla pystyy hakemaan tekstistä

¹⁶ Kielipankissa on useita puhutun ja kirjoitetun kielen aineistoja. Kielipankin verkkosivut ovat osoitteessa <https://www.kielipankki.fi/>.

erilaisia merkkijonoja. Etsin litteraateista *ei*-variantillisia imperfektimuotoja käyttäen regex-hakutoimintoni **?ei**-komentoa. Tällöin sain hakutuloksiksi sanoja, joissa *ei*-merkkijonoa edeltää vähintään yksi merkki tai kirjain. Tällä tavoin osumien joukosta karsiutui pois esimerkiksi kieltoverbit, mutta hakutulosten joukossa oli silti muitakin kuin *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Poimin oikeat muodot eli kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien ja analogiatapausten *ei*-variantilliset imperfektimuodot.

Varianttien vaihtelusuhteiden kartoittamiseksi etsin aineistosta myös *i*-variantilliset imperfektimuodot eli esiintymät, joissa on yleiskielen mukainen *i*-variantti mutta joissa voisi esiintyä myös *ei*-variantti. Lauseopin arkistossa tein haun aiemmin kuvaamallani tavalla mutta *ei*-merkkijonon sijaan etsin *i*-merkin sisältäviä esiintymiä. Hakutulosten joukosta poimin relevantit esiintymät. Kahdessa muussa korpuksessa käytössäni ei ollut hakuliittymää. Alun perin etsin litteraateista *i*-variantillisia imperfektimuotoja **?i**-komennolla. Hakutuloksia oli niin paljon, että koin lopulta helpommaksi ja tutkimustulosten kannalta luotettavammaksi sen, että luin kustakin litteraatista informantin repliikit ja etsin niin sanotusti manuaalisesti *i*-variantilliset imperfektimuodot. Samalla tulin tarkistaneeksi, olenko aiemmissa hauissa löytänyt kaikki *ei*-variantilliset imperfektimuodot, mikä puolestaan lisää tutkimustulosten luotettavuutta. Kaiken kaikkiaan etsin *i*-variantillisia muotoja vain niistä nauhoitteista, joissa esiintyy *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Perustelen tätä rajausta tarkemmin luvussa 5.

Selvyyden ja luettavuuden vuoksi olen jättänyt käyttämästäni esimerkeistä pois litterointimerkit, joilla ei ole tutkittavan piirteen kannalta merkitystä. Olen jättänyt pois esimerkiksi painotusta osoittavan ***-merkin pois Lauseopin arkiston murrekorpuksen aineistoesimerkeistä ja erisnimeä osoittavan *#*-merkin pois Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen aineistoesimerkeistä. Esittämissäni esimerkeissä viittaa lähteisiin seuraavin suluissa olevin lyhentein: Lauseopin arkiston murrekorpus (LA), Satakuntalaisuus puheessa -korpus (Sapu) ja Kotuksen murteenseuruehanke (MSH). Lyhenteiden lisäksi käytän viitteissä kunkin äänitteen signumia eli tunnistenumeroa, kuten esimerkiksi Sapu156.

4.2.2. Tiedostamistutkimus haastatteluna

Esittelin luvussa 2 aiemmin tehtyjä kielitieteellisiä tiedostamistutkimuksia, ja käytänkin tässä tutkielmassani tiedostamistutkimusta tai -testiä yhtenä menetelmänä. Olen toteuttanut tiedostamistutkimuksen puolistrukturoidulla teemahaastattelulla kymmenelle huittislaiselle informantille. Haastattelun tarkoituksena on selvittää, tiedostavatko ja havaitsevatko informantit *ei*-variantillisen imperfektimuodon muiden murrepiirteiden joukosta sekä minkälaisia käsityksiä heillä on ilmiöstä.

Olen pilotoinut haastattelurungon aineistoinen ja kysymyksineen kolmella huittislaisella kielenkäyttäjällä sekä tehnyt omien havaintojeni ja haastateltavien kommenttien perusteella joitakin muutoksia.

Lisäksi varsinaiset haastattelut ovat niin sanotusti eläneet tilanteen ja haastateltavan mukaan; olen esittänyt erilaisia jatkokysymyksiä informanttien havaintojen perusteella, minkä lisäksi olen ensimmäisten haastattelujen jälkeen ottanut mukaan kysymykset 13 ja 14 (ks. liite 2).

Haastattelun pohjana ja tarkasteltavana aineistona on katkelma murrenauhoitteesta (Sapu103), jossa porilainen kielenkäyttäjä käyttää *ei*-variantillista *opein*-imperpektimuotoa. Haastattelussa selvitän kyseisen muodon tiedostettavuutta kolmivaiheisesti: informantti kuulee ja näkee *opein*-muodon ensin laajemmassa kontekstissa, sitten lausekontekstissa ja lopulta sanakontekstissa. Katkelman alkuperäinen litteraatti ja sen muokattu versio löytyvät tutkielmani liitteistä (liite 3). Litteraattia on karkeistettu huomattavasti, jotta sillä ei olisi liian vieraannuttava vaikutus ja informantti pystyisi keskittymään nimenomaan murteellisiin muotoihin tai piirteisiin. Muokattuun versioon ei ole merkattu esimerkiksi joitakin sananrajaisia äänneilmiöitä, kuten rajageminaatiota tai nasaaliassimilaatiota.

Jokainen haastattelu alkoi murrekatkelman kuuntelulla ja jatkui informantin havaintojen tiedustelemisellä. Tämän jälkeen äänite kuunneltiin uudestaan, mutta tällä kertaa informantti sai samalla nähtäväkseen saman katkelman litteroituna tekstinä. Äänitteen kuuntelun jälkeen informantti merkitsi tekstiin sellaisia sanoja tai piirteitä, jotka hän koki murteellisiksi. Merkintöjen perusteella esitin informantille kysymyksiä. Tämän jälkeen samankaltainen toimintatapa toistui, mutta tarkasteltavana kohteena oli lausekonteksti: *ja opein mää jotain ruotsiks sillo*. Lopulta näytin informantille *opein*-sanan yksinään ilman kontekstia ja esitin jälleen kysymyksiä. Kyselin informantilta muun muassa kyseisen muodon merkityksestä ja murteellisuudesta sekä vastaavanlaisista imperpektimuodoista. Lisäksi kyselin kyseisen muodon esiintymisalueesta ja käyttäjistä sekä siitä, kokeeko informantti itse käyttävänsä vastaavia muotoja tai käyttäkö joku hänen perhe- tai ystäväpiirissään kyseisiä muotoja. Lisäksi pyrin tarkastelemaan piirteen leimallisuutta esimerkiksi kyselemällä, onko informantille koskaan huomautettu *ei*-variantillisen imperpektimuodon käytöstä. Tarkempi haastattelurunko kysymyksineen on tutkielmani liitteissä (liite 2).

Kaiken kaikkiaan haastattelun ja haastattelukysymysten tarkoituksena on selvittää *ei*-variantillisen imperpektimuodon tiedostettavuutta ja siten kyseisen imperpektimuodon salienttiutta. Käytän informanttien kielitietoisuuden ja *ei*-variantin salienttiuden tarkastelemisessa Prestonin (1996: 40–41) nelijakoa, jonka olen esitellyt luvussa 2.3. Olen huomioinut nelijaon eri jatkumot myös haastattelurunkoa laatiessani.

5. PIIRTEEN ESIINTYVYYS SATAKUNNAN ALUEEN MURTEISSA

Tässä luvussa tarkastelen kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelun esiintyvyyttä Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa eri aikoina. Käytännössä tarkastelen eri-ikäisissä aineistoissa esiintyviä *ei*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymiä kolmesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin tarkastelen esiintymäaluetta eli kartoitan *ei*-variantillisten muotojen maantieteellistä levikkiä selvittämällä, minkä paikkakuntien murrenauhoissa *ei*-variantillisiä muotoja esiintyy. Toiseksi tarkastelen esiintymiä itsessään eli esimerkiksi sitä, minkälaisista verbeistä *ei*-variantillisiä muotoja on muodostettu ja missä persoonamuodoissa *ei*-varianttia esiintyy. Kolmanneksi tarkastelen *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhteita eli *ei*-variantillisten imperfektimuotojen suhteellista esiintymistä *i*-variantillisiin muotoihin verrattuna.

Huomionarvoista on, että tutkielman rajallisen laajuuden vuoksi ei ole mahdollista etsiä ja tarkastella *i*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymiä koko aineistosta, joka kattaa yli 300 murrenauhoitetta eli suurin piirtein yli 300 tuntia materiaalia. Sen vuoksi rajaan *i*-variantillisten muotojen etsimisen ja tarkastelun niihin nauhoitteisiin, joissa on *ei*-variantillisiä esiintymiä. Rajaus on perusteltu, koska tavoitteenani on ensisijaisesti osoittaa *i ~ ei* -vaihtelun olemassaolo ja kartoittaa *ei*-variantillisten muotojen maantieteellistä levikkiä – tarkoituksena ei siis ole laajasti ja tyhjentävästi kartoittaa *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhteita, vaan keskityn vaihtelusuhteiden tarkasteluun ja dokumentointiin nimenomaan *ei*-variantin esiintymäalueilla. On siis syytä huomioda, että *i*-variantillisiä imperfektimuotoja voi esiintyä sellaisilla nauhoilla, joilla ei esiinny *ei*-varianttia ja joita en sen vuoksi tarkemmin tarkastele.

Olen rajannut *i*-varianttien tarkastelusta pois passiivimuodot, kuten *mietittiin* ja *opittiin*. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tai tämän tutkielman aineistossa ei esiinny yhtäkään *ei*-variantillista passiivimuotoa eli esimerkiksi *mieteittiin*-muotoa. Näin ollen vaikuttaa vahvasti siltä, ettei *ei*-varianttia esiinny passiivimuodoissa. Ei siis ole relevanttia tarkastella passiivimuotoja *i*-variantillisina esiintyminä, koska se lähinnä vääristäisi tutkimustuloksia varianttien vaihtelusuhteista.

Tämän luvun alaluvuissa käytän käsitteitä esiintymämuoto ja esiintymäalue. Ensimmäisellä tarkoitan *ei*-variantillisen imperfektimuodon konkreettista esiintymää eli reaalistumaa aineistossa ja jälkimmäisellä sitä paikkakuntaa, jonka murrenauhalla esiintyy *ei*-variantillinen imperfektimuoto. Esimerkiksi aineistossa esiintyvä muoto *miätein* on konkreettinen esiintymä *miettä*-verbin imperfektin *i ~ ei* -vaihtelusta.

Alaluvuissa esitän taulukkomuodossa tietoa *ei*-variantillisista esiintymistä. Ilmoitan taulukoissa kunkin esiintymän esiintymäalueen sekä murreryhmän, johon kyseisen alueen murre lukeutuu. Merkitsen murreryhmiä seuraavin sulkeissa olevin lyhentein: lounaismurteiden pohjoisryhmä (L), Porin seudun murteet (P), Ala-Satakunnan murteet (A) ja Turun ylämaan murteet (T). Lisäksi taulukossa olevista *ei*-variantillisista esiintymistä on jätetty pois esimerkiksi liitepartikkelit, jotta taulukko olisi informatiivinen ja tiivis. Samasta syystä käytän taulukoissa joidenkin esiintymämuotojen perässä merkintää (C), jolla tarkoitan sitä, että aineiston esiintymämuodoissa viimeinen konsonantti voi vaihdella esimerkiksi erilaisissa äänneympäristöissä tai sananloppuisella *n*:llä on katoedustus (ks. esim. Rapola 1966: 324–334; Väänänen 2015). Käytännössä siis *miettiinä*-verbin yksikön ensimmäisen persoonan *ei*-variantillinen muoto voi esiintyä aineistossa esimerkiksi muodoissa *miätei*, *miätein*, *miäteim* tai *miäteinj*. En katso tutkittavan piirteen eli *i ~ ei* -vaihtelun kannalta relevantiksi erotella tällaisella tarkkuudella esiintymämuotoja, joten verbi merkitään taulukkoon muodossa *miätei(C)* ja muotoilu kattaa kaikki edellä esittämäni esiintymämuodot. Ratkaisuni ovat perusteltuja myös siksi, että mikään ei viittaa siihen, että esimerkiksi loppu-*n*:n edustus tai *-kin*-liitepartikkeli vaikuttaisi *ei*-variantin ilmenemiseen.

Mainittakoon myös, että taulukoissa monikon kolmannen persoonan kanssa esiintyvät inkongruentit esiintymämuodot luokittelen funktiona puolesta monikon kolmanneksi persoonaksi (ks. Mielikäinen 1984): esimerkiksi *ne miättei* -tyyppisissä tapauksissa verbin persoonatunnukseksi on merkitty monikon kolmas persoona, vaikkei esiintymässä olekaan *-vAt*-tunnusta. Perustelen ratkaisuni sillä, että tarkastelen ylipäänsä sitä, minkälaisissa verbeissä ja missä persoonissa *ei*-varianttia esiintyy. Jos monikon kolmannen persoonan esiintymämuotoja ei juuri esiinny, voi syitä etsiä esimerkiksi passiivimuodon tai yksikön kolmannen persoonan muotojen yleisyydestä (Kuiri 2000).

Tämä luku rakentuu siten, että alaluvussa 5.1. tarkastelen *ei*-variantillisten muotojen esiintyvyyttä Lauseopin arkiston murrekorpuksessa, alaluvussa 5.2. Kotuksen murteenseuruuhankkeessa ja alaluvussa 5.3. Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa. Näin ollen aineiston analyysi etenee aineistojen ikäjärjestyksessä ja aineistojen keskinäinen vertailu on mahdollista. Jokainen alaluku jakautuu vielä omiin alalukuihinsa, joissa tarkastellaan maantieteellistä levikkiä, *ei*-variantillisia imperfektimuotoja sekä *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhdetta.

5.1. Esiintyvyys Lauseopin arkiston murrekorpuksessa

Lauseopin arkiston murrekorpuksen kohdistetut haut (ks. luku 4) tuottivat 30 osumaa *ei*-variantillisista ja 4 osumaa *i*-variantillisista imperfektimuodoista. Esiintymät ovat kootusti alla olevassa taulukossa 1. Ensimmäisessä sarakkeessa on lueteltu esiintymien verbit A-infinitiivimuodoissaan, toisessa sarakkeessa kyseisen verbin *i*- tai *ei*-variantilliset esiintymämuodot ja kolmannessa sarakkeessa kunkin esiintymän persoonamuoto. Neljännessä sarakkeessa on esiintymien lukumäärä, ja viimeisessä sarakkeessa on esiintymäalue tai -alueet eli ne paikkakunnat, joiden murrenauhoissa muodot esiintyvät. Lisäksi suluissa olevasta lyhenteestä ilmenee murreryhmä, jota kyseisen paikkakunnan murre edustaa (ks. luku 5). Havainnollisuuden vuoksi olen korostanut *i*-variantillisten muotojen rivit harmaalla taustavärillä.

TAULUKKO 1. *i*- ja *ei*-variantilliset imperfektimuodot sekä niiden persoonamuodot, esiintymien määrät ja esiintymäalueet Lauseopin arkiston murrekorpuksessa.

A-infinitiivi- muoto	<i>i</i> - tai <i>ei</i> -variantillisen esiintymämuoto	Persoonamuoto	Esiintymien lukumäärä	Esiintymäalue
kouria	<i>kourei</i>	yks. 1. pers.	1	Luvia (L)
kuokkia	<i>kuakei</i>	yks. 3. pers.	1	Eurajoki (L)
käydä	<i>kävei(C)</i>	yks. 1. pers.	3	Eurajoki (L)
	<i>kävi(C)</i>	yks. 1. pers.	2	Eura (L)
	<i>kävei</i>	yks. 3. pers.	7	Eura (L), Eurajoki (L)
	<i>kävi</i>	mon. 3. pers.	1	Eura (L)
	<i>kävei</i>	mon. 3. pers.	2	Eura (L), Eurajoki (L)
	<i>käveivä</i>	mon. 3. pers.	1	Eura (L)
	<i>kävivä(C)</i>	mon. 3. pers.	1	Eura (L)
potkia	<i>potkeiva</i>	mon. 3. pers.	1	Luvia (L)
ruokkia	<i>ruakei(C)</i>	yks. 1. pers.	2	Eura (L), Kokemäki (A)
	<i>ruakeit</i>	yks. 2. pers.	1	Merikarvia (P)
	<i>ruakei</i>	yks. 3. pers.	1	Eura (L)
sääliä	<i>säälei</i>	yks. 1. pers.	2	Eurajoki (L)
	<i>säälei</i>	yks. 3. pers.	1	Eurajoki (L)
	<i>säälei</i>	mon. 3. pers.	1	Eurajoki (L)
tasia	<i>tasei</i>	mon. 3. pers.	1	Eurajoki (L)
vaatia	<i>vaarei</i>	yks. 3. pers.	2	Eura (L), Lappi Tl (L)
viitsiä	<i>viitei</i>	yks. 1. pers.	1	Ahlainen (P)
	<i>viitei</i>	yks. 3. pers.	2	Eura (L), Lappi Tl (L)
YHTEENSÄ			34	

Tarkastelen taulukon sisältöä tarkemmin seuraavissa alaluvuissa. Alaluvussa 5.1.1. analysoin *ei*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymiä eli tarkastelen esiintymämuotoja sekä niiden persoonamuotoja ja ylipäänsä käyttöä lausekontekstissaan. Luvussa 5.1.2. keskityn sen sijaan tarkastelemaan *ei*-variantillisten imperfektimuotojen maantieteellistä levikkiä, esiintymien lukumääriä sekä *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhteita.

5.1.1. *ei*-variantilliset imperfektimuodot

Kaikkiaan Lauseopin arkiston murrekorpuksessa esiintyy *ei*-variantillisia imperfektimuotoja yhdeksästä eri verbistä: *kouria*, *kuokkia*, *käydä*, *potkia*, *ruokkia*, *sääliä* 'koota, haalia', *tasia* 'jakaa tasan', *vaatia* ja *viitsiä* (Kurki ym. 2011: 7; Kielitoimiston sanakirja 2020). Mainittakoon, että verbien *ruokkia* ja *viitsiä ei*-variantillisista muodoista on havaintoja aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa (ks. luku 3). Kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien lisäksi esiintymien joukossa on analogisia *ei*-variantillisia imperfektimuotoja *käydä*-verbeistä (ks. luku 3.3.1.). Käsittelen analogisia muotoja tarkemmin tämän alaluvun loppupuolella.

Murrekorpuksen *ei*-variantilliset esiintymät kattavat kaikki muut persoonamuodot paitsi monikon ensimmäisen ja toisen persoonan. Esimerkissä 1 euralaisen informantin puheessa esiintyy *ruokkia*-verbin *ei*-variantillinen imperfektimuoto yksikön ensimmäisessä persoonassa, ja esimerkissä 2 luvialainen informantti käyttää *ei*-variantillisesta imperfektimuotoa monikon kolmannessa persoonassa. Sen sijaan esimerkin 3 imperfektimuodossa on yksikön toisen persoonan tunnus, mutta kyseinen verbi vaikuttaa olevan passiivin funktiossa; tätä tulkintaa tukee se, että nykypuhekielestäkin tuttu yksikön toisen persoonan käyttö yleispuheen juontaa juurensa murteisiin (ks. Seppänen 2000; VISK § 1365).

- 1) Siäl- o... seittemä lehmä mää *ruakei* niit. (LA A1151.)
- 2) Niit hajottelivap pahankurisem mukula ja kaik tyyni *potkeivah* hajal. (LA A69.)
- 3) Ja ste vaa meiläki kunn- ei meil- op paljo mitää lehti mettää täs- ollukkaa sitt- eikä mistää prukannu taittaa ni heinillä vaar *ruakeit* lampaakki. (LA A1461.)

Lauseopin arkiston murrekorpuksessa esiintyy kuusi *ei*-variantillista esiintymää kaksitavuisista *i*-vartaloisista verbeistä yksikön kolmannessa persoonassa. Tämä persoonamuoto eroaa muista siten, että siinä *ei*-variantilla ei ole kommunikatiivista funktiota. Näin ollen voisi olettaa, että *ei*-variantti on yksikön kolmannen persoonan imperfektimuodoissa pienitajuisempia kuin muiden persoonien imperfektimuodoissa (ks. Rapola 1920: 160). On kuitenkin syytä huomioida murreaineiston luonne ja yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymäalue. Taulukko 1 osoittaa, että kaikki tällaiset esiintymät ovat Euran, Eurajoen ja Lappi Tl:n murteissa eli lounaismurteiden

pohjoisryhmän alueella. Lounaismurteille tyypillinen piirre on pitkien vokaalien lyheneminen jälkitavussa (Rapola 1969: 180–109), mikä voi nähdäkseni näkyä yhteenlangenneina preesens- ja imperfektimuotoina: esimerkiksi *sääliä*-verbi ilmenee yksikön kolmannessa persoonassa muodossa *sääli* sekä preesensissä että imperfektissä. Tällaisissa tapauksissa *ei*-variantti toimisi aikamuotojen erottajana, vaikkei sellaiselle olisikaan tarvetta yleiskielessä. Esimerkissä 4 kuvataan *säälei*-muoto yksikön kolmannessa persoonassa.

- 4) Se osti se nime ja *säälei* sin. (LA A65 ja A66.)

Tutkimuskirjallisuudessa on esitetty havaintoja poikkeuksellisesta heikkoasteisuudesta: *i*-loppuinen diftongi sulkee konsonantin tavoin tavun, jolloin tavun alussa on heikko aste yleiskielisen vahvan asteen sijaan (ks. luku 3 ja siinä mainitut lähteet). Tällaisia heikkoasteisia imperfektimuotoja esiintyy myös Lauseopin arkiston murrekorpuksessa yksikön kolmannen persoonassa, mitä esimerkki 5 ilmentää: *vaarei pro vaati*. Heikkoasteisuus näkyy myös esimerkissä 6, jossa geminaattaklusiili on heikkossa asteessa: *kuokei pro kuokki*. On hyvä huomata, että lounaismurteissa ylipäänsä *i*-loppuisen diftongin edellä on usein heikko aste, kuten esimerkiksi *annoi pro antoi* (Rapola 1969: 111).

- 5) Tääl- ol semmone Salokas ni se ol niin- ankara ko se *vaarei* niin kovast sit. (LA A1151.)
- 6) Hän *kuakeiki* sit syksyl pelt... peltto tek. (LA A65 ja A66.)

Yhteensä *ei*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymiä on 30, joista 13 eli lähes puolet on analogisesti muodostettuja imperfektimuotoja. Tällaisia analogisia muotoja ovat *käydä*-verbin *ei*-variantilliset imperfektimuodot, joista on tehty havaintoja myös aiemmassa tutkimuksessa (ks. luku 3.1.1.). Esimerkeissä 7–9 on *käydä*-verbin *ei*-variantillisia esiintymiä lausekonteksteissaan.

- 7) Sit saeraahoitaja *kävei* tääl ain... sitä puhristamas tukottamas. (LA A1151.)
- 8) Mut kaks- ensmäist vuat mä *kävein*- yksi. (LA A65 ja A66.)
- 9) Ja semmossiiki miähii ol tualt Turajärvist ko kah... kahtkyment kolmii jo *käveivä* niit. (LA A1151.)

Lausekontekstin perusteella *kävei*-muodot todella ovat *käydä*-verbin imperfektin edustustapoja, eikä kyse ole esimerkiksi jostakin toisesta verbistä. Näin ollen nämä esiintymät vahvistavat ja täydentävät aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa esiintyviä havaintoja. Muodoissa esiintyy *ei*-variantti, vaikka *käydä*-verbin preesens- ja imperfektimuodot eivät ole samaan tapaan yhteneviä kuin kaksitavuisissa *i*-vartaloissa verbeissä. Esimerkit osoittavat, että esiintymiä on eri persoonamuodoissa.

5.1.2. Maantieteellinen levikki, esiintymien määrä ja varianttien vaihtelusuhte

Lauseopin arkiston murrekorpuksen *ei*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymät kattavat sekä lounaismurteiden että lounaisten siirtymämurteiden alaryhmiä. Suurin edustus on lounaismurteiden pohjoisryhmällä, sillä esiintymiä on yhteensä neljältä paikkakunnalta: Eurasta, Eurajoelta, Luvialta ja Lappi Tl:stä. Lounaisista siirtymämurteista edustettuina ovat Ala-Satakunnan murteet ja Porin seudun murteet, joista ensimmäiseen lukeutuu Kokemäen murre ja jälkimmäiseen Ahlaisten ja Merikarvian murteet. Esiintymiä on siis kahdeksan satakuntalaisen paikkakunnan murrenauhoitteilla, joten Lauseopin arkiston murrekorpuksen perusteella *ei*-variantillisten imperfektimuotojen levikkialuetta ovat ainakin nauhoitushetkellä olleet nämä paikkakunnat. Tämä tulos vahvistaa aiemman tutkimuskirjallisuuden havaintoja, sillä muun muassa Ojansuu (1901: 213) ja Kettunen (1940: kartta n:o 208) ovat tehneet *ei*-variantillisista imperfektimuodoista havaintoja juuri näistä alaryhmistä ja näiltä paikkakunnilta. Lauseopin arkiston murrekorpus on koottu 1950–1970-luvuilla nauhoitetuista murrehaastatteluista, joten näiden tulosten perusteella *ei*-varianttia on esiintynyt kyseisten paikkakuntien murteissa ainakin 1900-luvun alkupuoliskon ajan.

Lähes puolet Lauseopin arkiston murrekorpuksen *ei*-variantillisista esiintymistä on analogisia muotoja, mutta ne keskittyvät lounaismurteiden pohjoisryhmän alueelle ja erityisesti kahden paikkakunnan, Euran ja Eurajoen, murteeseen. Näistä analogisista *kävei*-esiintymämuodoista eri variaatioineen on esitetty havaintoja tutkimuskirjallisuudessa jo 1900-luvun alkupuolella (Ojansuu 1901: 213); kuitenkin yksistään sen levikkialueesta ei ole arvioita tai havaintoja, vaan muotoja on käsitelty yhdessä kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisten imperfektimuotojen kanssa. Näin ollen tarkasteluni antaa osviittaa *kävei*-muotojen maantieteellisestä levikistä.

Lauseopin arkiston murrekorpuksessa satakuntalaisten paikkakuntien murrenauhoitteilla on yhteensä 30 *ei*-variantillista imperfektimuotoa. Esiintymien määrä ei ole suuri, ja niiden tarkastelussa on huomioitava, että kunkin paikkakunnan murretta edustaa yhden informantin kielimuoto (ks. luku 4.1.1.). Joka tapauksessa imperfektin *i* ~ *ei* -vaihtelu on oletettavasti verrattain pienilevikkinen ja -taajuinen ilmiö (Kurki ym. 2011: 101–102). Nämä esiintymät ylipäänsä osoittavat sen, että imperfektin *i* ~ *ei* -vaihtelu on ollut olemassa kielellisenä ilmiönä 1950–1970-luvuilla Satakunnan eri kunnissa.

Esiintymien lukumäärien lisäksi olennaista on tarkastella eri varianttien eli tässä tapauksessa *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhteita. Tällainen tarkastelu paljastaa esimerkiksi sen, dominoiko jompikumpi variantti tai käytetäänkö niitä mahdollisesti rinnakkain. *i*-variantillisten muotojen tarkastelu osoittaa, että Ahlaisten, Eurajoen, Kokemäen ja Merikarvian murrenauhoitteilla *ei*-variantti on dominantti: *i*-variantillisia esiintymiä ei näissä nauhoissa ole ollenkaan. Sen sijaan Euran, Luvian ja Lappi Tl:n murrenauhoitteilla esiintyy *i*-variantillisia imperfektimuotoja. Laajoja tilastollisia päätelmiä ei kuitenkaan näiden lukujen perusteella voi tehdä.

Euran murrenauhoitteessa *i*-variantillisia muotoja on ainoastaan *käydä*-verbistä (ks. taulukko 1). Huomionarvoista on se, että informantti käyttää imperfektimuodoissa rinnakkain *i*- ja *ei*-variantteja. Tällaisia *i*-variantillisia esiintymiä on yksikön ensimmäisen ja monikon kolmannen persoonan imperfektimuodoissa. Informantti käyttää monikon kolmannen persoonamuodon imperfektimuodoissa sekä *i*-että *ei*-variantteja, mutta sen sijaan yksikön ensimmäisessä persoonassa verbi esiintyy vain *i*-variantillisessa *kävi(n)*-muodossa. Kaikkiaan kyseisellä murrenauhoitteella on kahdeksan *ei*-variantillista esiintymää, joista neljä on *käydä*-verbistä.

Luvian murrenauhoitteessa esiintyy yksi *i*-variantillinen imperfektimuoto. Kyse on *tuuria*-verbin yksikön kolmannen persoonan muodosta *tuuri*. Kyseisen murrenauhoitteen *ei*-variantilliset esiintymät ovat yksikön ensimmäisen ja monikon kolmannen persoonan muotoja, joista yksikön kolmannen persoonan muoto eroaa siten, että sen yleiskieliset presens- ja imperfektimuodot eivät ole keskenään samanlaiset. Tämä voi vaikuttaa siihen, ettei informantti koe samanlaista tarvetta käyttää erottelevaa *ei*-varianttia. Joka tapauksessa murrenauhoitteen *ei*-variantilliset esiintymät ovat persoonamuodossa ja ainoana esiintymänä dominantteja.

5.2. Esiintyvyys Kotuksen murteenseuruuhankkeessa

Kotuksen murteenseuruuhankkeen Eurajoen vuoden 1995 murrenauhoitteissa esiintyy yhteensä 29 *ei*-variantillista imperfektiesiintymää. Esiintymämuodot on koottu taulukkoon 2. Ensimmäisessä sarakkeessa ovat esiintymämuodot, toisessa persoonamuodot ja kolmannessa esiintymien määrä.

TAULUKKO 2. *i*- ja *ei*-variantilliset esiintymämuodot sekä niiden persoonamuodot ja esiintymien määrät Kotuksen murteenseuruuhankkeen Eurajoen nauhoitteissa.

<i>i</i>- tai <i>ei</i>-variantillinen esiintymämuoto	Persoonamuoto	Esiintymien määrä
<i>kävei(C)</i>	yks. 1. pers.	6
<i>kävi(C)</i>	yks. 1. pers.	9
<i>kävei</i>	yks. 3. pers.	14
<i>kävi</i>	yks. 3. pers.	1
<i>kävei</i>	mon. 3. pers.	5
<i>käveivä(C)</i>	mon. 3. pers.	2
<i>kävivä</i>	mon. 3. pers.	2
<i>tasei(C)</i>	yks. 2. pers.	1
<i>vaarei</i>	yks. 3. pers.	1
<i>i</i>-variantilliset esiintymämuodot		12
<i>ei</i>-variantilliset esiintymämuodot		29
Yhteensä		41

Huomionarvoista on se, että valtaosa esiintymistä on *käydä*-verbin *kävei*-tyyppisiä imperfektimuotoja. Aineistossa esiintyy vain kaksi kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillista imperfektimuotoa, *tasei(C)* ja *vaarei*. Tarkastelen taulukon sisältöä seuraavissa alaluvuissa. Luvussa 5.2.1. tarkastelen *ei*-variantillisia imperfektimuotoja itsessään, ja luvussa 5.2.2. tarkastelen esiintymiä maantieteellisen levikin, esiintymien määrän ja varianttien vaihtelusuhteen näkökulmasta. Lisäksi tarkastelen, miten tästä aineistosta tehdyt havainnot suhteutuvat ja vertautuvat Lauseopin arkiston murrekorpukselta tehtyihin havaintoihin ja aiempaan tutkimuskirjallisuuteen.

5.2.1. *ei*-variantilliset imperfektimuodot

Valtaosa aineiston *ei*-variantillisista esiintymistä on *käydä*-verbin *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Esiintymämuodot kattavat kolme persoonamuotoa: yksikön ensimmäisen ja kolmannen sekä monikon kolmannen persoonan. Esimerkeissä 10–12 ilmenee, että *kävei* voi esiintyä kaikkien edellä mainittujen persoonien muotona.

- 10) Mää *kävei* Raumal ensi. (MSH1.)
- 11) Hän asui kyl aika lähels siin et, ta- varman *kävei* kotòn aika paljo. (MSH3.)
- 12) Mukulak *kävei* päivälläkki. (MSH4.)

Esiintymien perusteella *käydä*-verbin *ei*-variantilliset imperfektimuodot käyttäytyvät samalla tavalla kuin Lauseopin arkiston murrekorpuksen vastaavat muodot. Huomionarvoista on, että kummassakaan aineistossa ei esiinny *käveit-*, *käveitte-* tai *käveimme*-muotoja eli yksikön ja monikon toisen persoonan ja monikon ensimmäisen persoonan *ei*-variantillista imperfektimuotoa. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että tällaisia muotoja ei esiinny Eurajoen tai muiden paikkakuntien murteessa. Tarkastelussa on syytä huomioida kielenkäyttö- ja vuorovaikutustilanne: tyypillisessä murrehaastattelussa informantti esimerkiksi muistelee omia menneisyyteen liittyviä muistoja, eikä hänelle näin ole välttämättä tarvetta esimerkiksi puhutella haastattelijaa (ks. luku 2.1.1.). Tämä osin selittää sen, miksei yksikön tai monikon toisen persoonan imperfektimuodoista ole juuri esiintymiä.

Analogisten muotojen lisäksi aineistossa on kaksi esiintymää kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisista imperfektimuodoista: *tasei(C)* ja *vaarei*. Esimerkissä 13 *vaarei* esiintyy lausekontekstissaan, yksikön kolmannen persoonan muotona.

- 13) Se *vaarei* hiukan taitto et _ osas tult takasi se lauram pääl. (MSH4.)

Vastaavia esiintymiä *tasia-* ja *vaatia-*verbien *ei*-variantillisista imperfektimuodoista on myös Lauseopin arkiston murrekorpuksessa. Eritoten *vaarei*-tyyppinen, yleiskielestä poiketen heikkoasteinen *ei*-variantillinen imperfektimuoto on tuttu myös tutkimuskirjallisuudesta (ks. luku 3).

5.2.2. Maantieteellinen levikki, esiintymien määrä ja varianttien vaihtelusuhte

Aineistonani olevat Kotuksen murteenseuruuhankkeen litteraatit kattavat vain yhden paikkakunnan, Eurajoen, murrenauhat vuoden 1995 nauhoituksista. Aineistosta tehdyt havainnot itsessään kertovat *ei*-variantin maantieteellisestä levikistä: 1990-luvun puolivälissä *ei*-varianttia on esiintynyt ainakin Eurajoen murteessa. Lisäksi tämän aineiston esiintymiä voi vertailla Lauseopin arkiston murrekorpuksen *ei*-variantillisiin esiintymiin. *Kävei*-tyyppisiä analogisia muotoja on niin ikään esiintynyt Eurajoen murteessa jo 1950-luvun puolivälin tienoilla, ja kyseinen edustustapa on näiden vuoden 1995 nauhoitteiden perusteella pysynyt paikkakunnan murteessa ainakin vuosisadan loppuun asti. Myös poikkeuksellisesti heikkoasteisena esiintyvä *vaarei* on tuttu Lauseopin arkiston murrenauhoitteilta, mikä kertoo siitä, että tällaisia heikkoasteisia muotoja on esiintynyt 1950-luvulta ainakin 1990-luvulle. Näiden Eurajoella vuonna 1995 nauhoitettujen murrenauhojen otos on melko pieni, mutta ne kuitenkin antavat tietoa nauhoitushetken tilanteesta eli Eurajoen murteesta 1990-luvun puolivälissä.

Eri-ikäisiä aineistoja ja niissä esiintyviä edustustapoja vertaamalla voidaan tehdä päätelmiä murrepiirteiden säilymisestä paikkakunnan murteessa. Nähdäkseni murteenseuruuhankkeen nauhoitteiden eri-ikäiset informantit tarjoavat toisenlaisen näkökulman piirteiden säilymiseen. Nimittäin *kävei*-tyyppisiä muotoja esiintyy niin 10-, 44- kuin 73-vuotiaankin informantin puheessa (MSH2; MSH4; MSH6). Tämän perusteella voidaan tehdä varovainen päätelmä siitä, etteivät *kävei*-tyyppiset imperfektimuodot ole kuuluneet vain iäkkäämpien kielenkäyttäjien idiolektiin eivätkä ne tämän aineiston perusteella olleet ainakaan väistymässä Eurajoen murteesta 1990-luvulla.

Näillä Eurajoen murrenauhoitteilla ei esiinny *i*-variantillisia imperfektimuotoja kaksitavuisista *i*-vartalosisista verbeistä, eli *tasei(C)*- ja *vaarei*-esiintymien myötä *ei*-variantti on dominantti tarkastelemillani nauhoilla; etsin *i*-variantillisia muotoja vain niiltä nauhoilta, joilla esiintyy *ei*-variantillisia muotoja (ks. rajauksesta luku 5). On kuitenkin syytä huomioida, että kyse on pienestä otoksesta ja toisaalta rajatusta verbijoukosta – tämän perusteella ei voi tehdä yleistettäviä päätelmiä Eurajoen murteesta 1990-luvulla, vaan tulokset kertovat varianttien vaihtelusuhteista vain tässä otoksessa.

Mainittakoon, ettei *ei*-variantti ole dominantti analogisissa muodoissa. Nauhoitteilla esiintyy yhteensä 27 *käydä*-verbin *ei*-variantillista imperfektimuotoa. Suurin edustus on yksikön kolmannen persoonan *kävei*-muodolla, jolla on kaikkiaan 14 esiintymää. Aineistossa esiintyy rinnakkain *kävei*- ja *kävi*-imperfektimuotoja, ja edustustavat vaihtelevat yksittäisten informanttien puheen sisällä. Yhteensä *i*-variantillisia *käydä*-verbin imperfektimuotoja on 12, eli tässä aineistossa *ei*-variantti on vain vähän yleisempi kuin *i*-variantti. Lisäksi kahdella murrenauhoitteella *ei*-variantti on dominantti eikä *i*-varianttia esiinny (MSH2; MSH8). Kiintoisana huomiona nostettakoon esille se, että ainakin kaksi informanttia käyttää yksikön kolmannessa persoonassa *kävei*-muotoa mutta muissa muodoissa *i*-variantillista muotoa (MSH5; MSH6).

5.3. Esiintyvyys Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa

Satakuntalaisuus puheessa -korpus kattaa murrenauhoitteita 16 satakuntalaiselta paikkakunnalta. Lappi Tl:ää lukuun ottamatta jokaisen paikkakunnan murrenauhoilla on *ei*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymiä. Kaiken kaikkiaan *ei*-variantillisia esiintymiä on 533 kappaletta. Olen koostanut korpuksen *ei*- ja *i*-variantillisista esiintymämuodoista taulukon, josta ilmenee muodon lisäksi persoona ja esiintymien määrä sekä esiintymäalue eli paikkakunta ja murreryhmä. Tämä taulukko 6 on esiintymien määrän vuoksi varsin suuri, joten olen sijoittanut sen tutkielmani liitteisiin (liite 5). Olen kuitenkin koostanut aineistosta muitakin taulukoita, joissa tarkastellaan esiintymiä eri näkökulmista ja havainnollistetaan varianttien maantieteellistä levikkiä.

Tarkastelen taulukon 6 sisältöä tarkemmin seuraavissa alaluvuissa. Luvussa 5.3.1. tarkastelen *ei*-variantillisia esiintymämuotoja ja esitän aineistosta esimerkkejä. Luvussa 5.3.2. tarkastelen esiintymämuotojen ja siten *ei*-variantin maantieteellistä levikkiä sekä analysoin esiintymien määrää ja varianttien vaihtelusuhteita. Lisäksi tarkastelen tätä korpusaineistoa suhteessa kahteen muuhun, vanhempaan korpusaineistoon.

5.3.1. *ei*-variantilliset imperfektimuodot

Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen murrenauhoitteilla esiintyy yhteensä 533 *ei*-variantillista imperfektimuotoa. *ei*-variantillisia esiintymämuotoja on seuraavista kaksitavuisista *i*-vartaloisista verbeistä: *ehtiä, etsiä, hankkia, hyppiä, karvia, keksiä, kuoria, kursia, kääriä, leikkiä, leuhkia, matkia, miettiinä, nauttia, noukkia, nuuhkia, nuuskia, oppia, paiskia, poikia, pomppia, potkia, pyrkiä, pyyhkiä, repiä, ruokkia, sopia, sääliä, tanssia, tasia, toimia, tutkia, tyriä, vaatia* ja *yskiä*. Tämä verbien joukko on huomattavasti laajempi kuin Lauseopin arkiston murrekorpuksessa, mutta korpuksille yhteisiä verbejä ovat *potkia, ruokkia, sääliä, tasia* ja *vaatia*. Näistä kaksi jälkimmäistä esiintyvät myös murteenseuruuhankkeen Eurajoen nauhoitteissa. Tämä korpuksen välinen ero verbien määrässä johtuneen ainakin suurimmaksi osaksi siitä, että Satakuntalaisuus puheessa -korpus on nauhoitteiden ja informanttien määrältään moninkertaisesti suurempi kuin tutkimuksen muut korpusaineistot – on siis oletettavaakin, että isompi aineisto on esimerkiksi leksikaalisesti monipuolisempi ja esiintymien lukumäärältään laajempi.

Satakuntalaisuus puheessa -korpusaineistossa on vähintään yksi *ei*-variantillinen esiintymä kaikista muista persoonamuodoista paitsi monikon ensimmäisestä persoonasta. Myöskään muissa tutkimukseni korpusaineistoissa ei ole esiintymiä *ei*-variantillisesta verbistä monikon ensimmäisessä persoonassa. Tämä tutkimustulos ei kuitenkaan tarkoita sitä, että *ei*-varianttia ei esiinny monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä – tällaisia muotoja ei vain esiinny tässä aineistossa. Nähdäkseni tällaisten

muotojen puute johtuu ainakin osittain siitä, että yleisesti puhekielessä passiivimuotoista verbiä käytetään monikon ensimmäisen persoonan muotona. Samaan tapaan monikon kolmannen persoonan *ei*-variantillisten esiintymämuotojen vähyys johtunee siitä, että puhekielessä monikollisen subjektin kanssa verbi on usein yksikön kolmannessa persoonassa monikon kolmannen sijaan. Tätä havainnollistavat esimerkit 14 ja 15.

14) Järviyhtiö miähe', *toimeiva* meklarein. (Sapu081.)

15) Kyl *ne* sit loppuje lopuks iha hyvi *toimei*. (Sapu097.)

Yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantillisissa imperfektimuodoissa esiintyy samankaltaista heikkoasteisuutta kuin muissa korpusaineistoissa ja ylipäänsä aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa. Tätä havainnollistavat esimerkit 16–18, joissa *i*-loppuisen diftongin edellä on poikkeuksellisesti heikko aste.

16) Hän *leikei* hiakkalaatikos. (Sapu083.)

17) Kela *vaarei* sen nim mää läheti sem paperi. (Sapu055.)

18) Se *poi jei* kymmenen tai ykstoist kertta. (Sapu80.)

Kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisten imperfektimuotojen lisäksi korpusaineistossa esiintyy analogisesti muodostettuja *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Muotoja esiintyy seuraavista verbeistä: *hävitä*, *kysellä*, *käydä*, *myydä* ja *polkea*. Näistä *käydä*-verbin analogista *kävei*-muotoa esiintyy myös muissa korpusaineistoissa. Muoto on tuttu aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta, kuten myös muoto *poljein* (Rapola 1920: 161). Esimerkissä 19 informantti muodostaa kaksitavuisesta *e*-vartaloi-
sesta *polkea*-verbistä *ei*-variantillisen muodon mutta ei kuitenkaan samassa puheenvuorossa esiintyvää kaksitavuisesta *e*-vartaloisesta *kulkea*-verbistä.

19) Olij jopa nii ahkera et jopa p- *poljein* ain kouluu, sillonku mä *kulji* lukios. (Sapu199.)

Esimerkki 19 on mielenkiintoinen ja herättää kysymyksen siitä, onko *poljein*-muoto jollakin tasolla leksikaalistunut tai leksikaalistumassa informantin idiolektissa – tai kenties laajemminkin, koska kyseistä muodosta on tehty havaintoja lähes sata vuotta aiemminkin (Rapola 1920: 161). Toisaalta kyse voi olla myös tilapäismuodosteesta.

5.3.2. Maantieteellinen levikki, esiintymien määrä ja varianttien vaihtelusuhde

ei-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy 15 tutkimuspaikkakunnan eli Euran, Eurajoen, Harjaval-
lan, Honkilahden, Huittisten, Kiukaisten, Kodisjoen, Kokemäen, Köyliön, Luvian, Nakkilan, Porin,

Rauman, Säskylän ja Ulvilan murrenauhoitteilla; ainoastaan Lappi Tl:n nauhoilla ei esiinny *ei*-variantillisia muotoja. Tämä tutkimustulos kertoo siitä, että imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua esiintyy Satakunnan alueella puhuttavissa nykymurteissa niin lounaismurteiden kuin lounaisten siirtymämurteidenkin alueella. Lisäksi tulos vahvistaa aiemman tutkimuksen oletuksia siitä, että piirre on satakuntalaisten puhetta yhdistävä tekijä jyrkästä murrerajasta huolimatta (Kurki ym. 2011). Tulos on linjassa myös muiden korpusten ja aiemman tutkimuskirjallisuuden (ks. luku 3) esiintymien kanssa.

Vaikka *ei*-variantillisia muotoja esiintyy lähes kaikkien tutkimuspaikkakuntien nauhoitteilla, kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy lähes yksinomaan lounaismurteiden alueella eli Euran, Eurajoen, Honkilahden, Kodisjoen ja Luvian murrenauhoitteilla; tästä poikkeuksena on yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantillinen esiintymä *tutkei*, joka esiintyy säskyläläisen informantin puheessa (Sapu205). Nähdäkseni tämä alueellinen painottuminen lounaismurteiden alueelle on linjassa muiden korpusten esiintymien maantieteellisen levikin kanssa ja vahvistaa luvussa 5.1.2. esittämäni ajatusta siitä, että ilmiön taustalla vaikuttanee lounaismurteille tyypillinen jälkitavun pitkän vokaalin lyheneminen: sen seurauksena preesens- ja imperfektimuodot lankeavat yhteen ja aiheuttavat niin ikään tarpeen aikamuotoja erottavalle *ei*-variantille.

Maantieteellisen levikin ja toisaalta esiintymien määrän näkökulmasta merkittävä seikka on *kävei*-muodon yleisyys ja maantieteellinen painottuminen. *Kävei* eri variaatioineen on koko tutkielmani yleisin *ei*-variantillinen esiintymämuoto, koska sillä on pelkästään Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa 362 esiintymää. Muut analogiamuodot sen sijaan ovat varsin pienitaajuisia ja -levikkisiä. Suuri esiintymien määrä vahvistaa oletustani *kävei*-muodon leksikaalistumisesta. On myös hyvä huomioida se, että esiintymät painottuvat lounaismurteiden alueelle, erityisesti Euran, Honkilahden ja Kodisjoen nauhoitteisiin.

Korpuksen *ei*-variantillisia esiintymämuotoja on yhteensä 533 kappaletta. Näistä 161 on kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektimuotoja, ja eniten (43 kappaletta) *ei*-variantillisia esiintymiä on *mietein*-muodosta. Yleisin persoonamuoto on yksikön ensimmäinen persoona, josta on *ei*-variantillisia esiintymiä yhteensä 211 kappaletta. Nauhoitteilla ja haastattelutilanteissa informantit usein käyvät läpi elämänvaiheitaan ja kertovat itsestään, joten lienee odotuksenmukaista, että yksikön ensimmäisen persoonan muotoja esiintyy pääsääntöisesti enemmän kuin muiden persoonien muotoja.

Kävin aineistonkeruvaiheessa läpi korpuksen nauhoitteet, joilla esiintyy *ei*-variantillisia imperfektimuotoja, ja etsin *i*-variantilliset esiintymät. Olen koonnut kaikki *ei*- ja *i*-variantilliset esiintymämuodot liitteen 5 taulukkoon, josta käy ilmi myös esiintymien määrä ja esiintymäalue.

Kokonaisuudessaan tässä korpusaineistossa *ei*-variantillisia esiintymämuotoja on 533 kappaletta ja *i*-variantillisia 157. Tämä osoittaa sen, että tässä aineistossa ja siten nyky-Satakuntalaisten puheessa esiintyy *i* ~ *ei* -vaihtelua. Lisäksi *ei*-variantti on esiintymien määrältään yleisempi variantti sekä kaksitavuisien *i*-vartaloisten verbien että analogiatapausten imperfektimuodoissa tässä otoksessa. Alla olevassa taulukossa 3 havainnollistan varianttien vaihtelusuhteita persoonamuodoittain. Monikon kolmanteen persoonaan on laskettu liitteen 5 tapaan sellaiset muodot, joissa verbi on yksikön kolmannessa persoonassa monikollisen subjektin kanssa, kuten *ne pohti*.

TAULUKKO 3. *i*- ja *ei*-varianttien vaihtelusuhteet persoonamuodoittain Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa.

Persoonamuoto	<i>i</i> -variantit kaksitavuisissa <i>i</i> -vartaloisissa verbeissä	<i>ei</i> -variantit kaksitavuisissa <i>i</i> -vartaloisissa verbeissä	<i>i</i> -variantit analogiatapauksissa	<i>ei</i> -variantit analogiatapauksissa
Yks. 1. pers.	21	107	37	104
Yks. 2. pers.	1	4	3	2
Yks. 3. pers.	53	39	31	207
Mon. 1. pers.	0	0	0	0
Mon. 2. pers.	1	0	0	1
Mon. 3. pers.	9	11	4	55
Yhteensä	85	161	75	369

Huomionarvoista on, ettei tässä korpusaineistossa esiinny yhtään *ei*- tai *i*-variantillista imperfektimuotoa monikon ensimmäisessä persoonassa. Selitys tälle kuitenkin lienee passiivi, sillä aineistossa esiintyy useita passiivimuotoisia kaksitavuisia *i*-vartaloisia verbejä *me*-pronominin kanssa, kuten *me leikittii*, *me hypittii* ja *me miätittii* (Sapu079; Sapu114; Sapu156). Myös monikon toisen persoonan muotojen määrä on varsin vähäinen, mikä voi johtua nauhoitustilanteesta: informantti kertoo nauhoittajalle usein omasta elämästään, eivätkä keskustelunaiheet välttämättä ole sellaisia, että informantti puhuttelisi ”teitä” tai puhuisi ”teistä”.

Tässä tarkastelemassani otoksessa *ei*-variantilla on jokaisessa persoonamuodossa suurempi edustus kuin *i*-variantilla. Tämä ei kuitenkaan ole absoluuttinen totuus varianttien vaihtelusuhteista ylipäänsä tai edes koko korpuksessa, vaan tulokset kattavat ainoastaan tämän aineisto-otoksen. Olen tutkielmani rajallisen laajuuden vuoksi etsinyt *i*-variantillisia imperfektimuotoja vain niiltä nauhoitteilta, joilla esiintyy *ei*-variantillisia muotoja. Näin ollen *i*-variantillisia muotoja voi esiintyä muilla korpuksen nauhoitteilla, mikä puolestaan vaikuttaa varianttien todelliseen vaihtelusuhteeseen.

Seuraavista verbeistä esiintyy pelkästään *i*-variantillisia imperfektimuotoja tässä korpuksessa: *haalia*, *kyniä*, *kärsiä*, *litkiä*, *marssia*, *nokkia*, *pilkkiä*, *pyöriä*, *ryömiä*, *sallia*, *tökkiä* ja *vahtia*. Tämä tulos ei kuitenkaan tarkoita sitä, että *ei*-varianttia ei esiinny kyseissä verbeissä; tässä aineistossa ja otoksessa

ei-variantillisia muotoja ei ollut, mutta niitä voi kuitenkin esiintyä tämän otoksen ja korpuksen ulkopuolella.

Varianttien vaihtelusuhteiden tarkastelussa oleellista on myös esiintymäalue, sillä sen näkökulmasta voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, vaikuttaako jompikumpi variantti olevan yleisempi jollakin tietyllä alueella. Alla olevaan taulukkoon 4 on koottu varianttien vaihtelusuhteet paikkakunnittain.

TAULUKKO 4. *ei*- ja *i*-varianttien esiintymien määrät esiintymäalueittain Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa.

Esiintymäalue	<i>i</i> -variantit kaksitavuisissa <i>i</i> -vartalosisissa verbeissä	<i>ei</i> -variantit kaksitavuisissa <i>i</i> -vartalosisissa verbeissä	<i>i</i> -variantit analogiatapauksissa	<i>ei</i> -variantit analogiatapauksissa
Eura	9	12	21	83
Eurajoki	1	2	5	16
Harjavalta	6	5	0	0
Honkilahti	6	57	19	172
Huittinen	2	6	0	0
Kiukainen	1	1	1	6
Kodisjoki	2	0	8	51
Kokemäki	14	15	0	0
Köyliö	0	3	6	20
Luvia	2	19	0	0
Nakkila	4	1	1	3
Pori	30	33	9	3
Rauma	3	2	2	3
Säkylä	5	4	3	12
Ulvila	0	1	0	0
YHTEENSÄ	85	161	75	369

Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa *ei*-variantillisia muotoja esiintyy yhteensä 93 nauhoitteella, ja 58 nauhoitteella esiintyy myös *i*-variantillisia muotoja. Nauhoitteiden signumit on koottu liitteeseen 5.

Variantit voivat vaihdella paitsi paikkakunnan murteen sisällä myös yksilön idiolektissa. Monet informantit käyttävät puheessaan rinnakkain *i*- ja *ei*-variantteja. Tämä ilmenee esimerkeistä 20–22.

- 20) Mää *kävei* yhten oliko se sit joku em muist mikä päivä tais ol viikol joku päivä niim mää *kävin* näyttämäs. (Sapu055.)
- 21) Mää *yskein* ja, *yskeij* ja aivastelin siälä koko aja. (Sapu143.)
- 22) Sit kesäkurpitsal lehti(ä välillä *revim* pikku palasi(a ja' 'annoin, ne söi, mää *keksin* semmosem putken. (Sapu143.)

Esimerkissä 20 informantti käyttää saman puheenvuoron aikana sekä *i-* että *ei-*variantillista imperfektimuotoa *käydä*-verbistä. Sen sijaan esimerkeissä 21 ja 22 sama puhuja käyttää haastattelun alkupuolella *ei-*variantillista imperfektimuotoa *yskein*, mutta haastattelun loppupuolella hän sanoo saman puheenvuoron aikana kaksi *i-*variantillista imperfektimuotoa eli *revin* ja *keksin*. On vaikea sanoa, mitkä tekijät näissä tapauksissa vaikuttavat siihen, kumpaa varianttia informantti käyttää. Yksi mahdollisuus on se, että esimerkkien 21 ja 22 informantti, nuorimman ikäryhmän edustaja eli lapsi, on kuullut elämänsä aikana enemmän *yskei(C)*-muotoja kuin *revei(C)*- tai *keksei(C)*-muotoja. Tällöin hän käyttää itselleen tutumpaa muotoa, vaikka ei osaisi käyttää intuitiivisesti *ei-*varianttia myös *repiä*- ja *keksiä*-verbien kanssa. Tähän kuitenkin tutkimukseni ei anna vastausta tai vahvistusta. Joka tapauksessa varianttien vaihtelu yksilön idiolektissa kertonee siitä, ettei kumpikaan variantti ole dominantti tai muuten yksistään vakiintunut informantin kielenkäyttöön.

6. PIIRTEEN TIEDOSTETTAVUUS JA INFORMANTTIEN KÄSITYKSET

Tässä luvussa analysoin nauhoittamaani haastatteluaineistoa. Alaluvussa 6.1. tarkastelen, miten eri ikäryhmien informantit tiedostivat *ei*-variantillisen *opein*-muodon. Alaluvussa 6.2. keskityn informanttien havaintoihin ja käsityksiin muun muassa *i ~ ei* -vaihtelun funktiosta, esiintyvyydestä ja leimallisuudesta.

Käytän analyysin runkona Prestonin nelijakoa, jonka mukaisesti tarkastelen *ei*-variantillisten imperfektimuotojen käyttöä käsiteltävyyden, täsmällisyyden, yksityiskohtaisuuden ja hallinnan näkökulmasta (ks. luku 2.2.2.).

6.1. Piirteen tiedostettavuus

Toteutin tiedostamistutkimuksen puolistrukturoituna teemahaastatteluna luvussa 4.2. kuvatun proseduurin mukaisesti, eli ensimmäiseksi haastateltavat kuulivat murrekatkelman nauhoitteelta. Huomionarvoista on, että kukaan informanteista ei havainnut *ei*-variantillista *opein*-muotoa ensi kuulemalta – tai kukaan ei ainakaan eksplisiittisesti tuonut havaintojaan esille. Informantit tekivät kuitenkin muita havaintoja esimerkiksi lyhyistä sanamuodoista sekä puheen ”rytmistä” ja ”nuotista”. Tämä voi merkitä sitä, että *ei*-variantillinen *opein*-muoto jäi muiden murrepiirteiden varjoon. Turhan jyrkkiä tulkintoja ei kuitenkaan voi tehdä, vaan on syytä huomioida myös haastattelutilanne kokonaisuudessaan. Voi olla, että informantit kuuntelutilanteessa kiinnittivät huomiota *opein*-muotoon mutta eivät osanneet tai muistaneet mainita siitä vastaustilanteessa. Toisaalta ennakkotiedot voivat vaikuttaa vastauksiin ja havaintoihin. En ennen ensimmäistä kuuntelukertaa kertonut informanteille, mistä puhuja on kotoisin. Tämän vuoksi informanteilla ei ollut tulkintaa ja havaintoja mahdollisesti ohjaavia ennakko-oletuksia, mutta toisaalta informantit saattoivat keskittyä miettimään puhujan kotiseutua; valtaosa informanteista tunnisti puhujan porilaiseksi tai Porin lähikuntien asukkaaksi, eli informantit joka tapauksessa analysoivat kuulemansa perusteella puhujan kotiseutua, vaikkei se tehtävänantona ollutkaan.

Neljä informanttia havaitsi *opein*-muodon nähtyään kirjallisesti laajan kontekstin eli litteraatin kuulemastaan katkelmasta, ja lausekontekstista muodon huomasi neljä informanttia. Laajalla kontekstilla

tarkoitetaan koko tekstikatkelmaa, lausekontekstilla ja *opein mää jotain ruotsiks sillo* -lausetta ja sanakontekstilla viimeiseksi paljastettua *opein*-sanaa. Kaksi informanttia ei tiedostanut murteellista muotoa ennen kuin kyseisestä muodosta keskusteltiin erikseen.

Taulukkoon 5 on koottu informanteittain tieto siitä, missä vaiheessa haastattelua *ei*-variantillinen imperfektimuoto havaittiin. Pystysarakkeissa on viisi vaihtoehtoa: ensimmäinen kuuntelukerta, laaja konteksti, lausekonteksti, sanakonteksti ja ei tiedostanut murteelliseksi. Näistä ensimmäinen tarkoittaa ensi kuuntelua ilman kirjallista versiota, ja viimeisellä pystysarakkeella viitataan tilanteeseen, jossa informantti ei tunnistanut *ei*-variantillista *opein*-muotoa murteelliseksi ennen kuin muodon murteellisuus nostettiin esille haastattelukysymyksissä. Kullakin vaakarivillä on informantin pseudonimi ja suluissa haastattelunauhoitteen signum sekä rasti jossakin edellä mainituista pystysarakkeista sen perusteella, missä vaiheessa informantti tiedosti *opein*-muodon.

TAULUKKO 5. *Opein*-muodon tiedostaminen ensi kerran haastatteluproseduurin aikana.

Informantti	Ensimmäinen kuuntelukerta	Laaja konteksti	Lausekonteksti	Sanakonteksti	Ei tiedostanut murteelliseksi
Nea			X		
Netta			X		
Niko		X			
Nina			X		
Noora		X			
Veera			X		
Veikko		X			
Venla					X
Viivi					X
Ville		X			
YHTEENSÄ		4	4		2

Alaluvussa 6.1.1. tarkastelen nuorempaa ikäryhmää ja alaluvussa 6.1.2. vanhempaa ikäryhmää. Tarkastelun kohteena on, minkälaisia yleisiä havaintoja informantit tekivät katkelman kielestä, missä vaiheessa he tiedostivat muodon ja käsittivätkö he muodon murteelliseksi.

6.1.1. Imperfektimuodon tiedostaminen nuoremmassa ikäryhmässä

Nuoremmassa ikäryhmässä kukaan ei huomannut *opein*-muotoa ensi kuulemalta. Informantit kuitenkin tekivät havaintoja katkelman murrepiirteistä. Kieltä luonnehdittiin muun muassa ”nopeatempoiseksi” ja ”nuotiltaan erilaiseksi”, mikä johtui ”sanojen lyhentelystä” ja ”erilaisesta äänenpainosta”. Informantit eivät juuri tehneet tarkkoja sanatason havaintoja, mutta osa heistä nosti esille yksittäisiä

lyhennettyjä sanoja, kuten *sit*. Näitä havaintoja voidaan tarkastella käsiteltävyyden ja yksityiskohtaisuuden näkökulmasta (Preston 1996: 40–41). Käsiteltävyyden kannalta on huomionarvoista, ettei kukaan havainnut *opein*-muotoa ensi kuulemalta: katkelman kielen muut osa-alueet saattoivat olla informanteille helpommin havaittavia, minkä vuoksi *ei*-variantillinen muoto ei saanut samalla tavalla huomiota kuin esimerkiksi sanojen lyhentyminen. Informanttien kielitietoisuutta voi tarkastella myös yksityiskohtaisuuden näkökulmasta, sillä informantit tekivät havaintoja sekä yleisellä että yksityiskohtaisella tasolla. Yleisellä tasolla tehtiin havaintoja esimerkiksi puhujan porilaisuudesta ja erilaisesta nuotista, kun taas yksityiskohtaisella tasolla nostettiin esille yksittäisiä sanoja ja piirteitä, kuten sanojen lyhentyminen.

Informanteista Noora ja Niko havaitsivat *opein*-muodon nähtyään katkelman litteraatin. Noora nosti heti esille yleiskielisen *opin*-muodon muttei sen tarkemmin selittänyt havaintoaan. Niko sen sijaan kertoi pohtineensa *ei*-variantillista muotoa aiemminkin. Hänen havaintojensa mukaan Huittisissa käytetään menneeseen aikaan viitattaessa muotoa *opein*, kun taas lähialueella käytetään muotoa *opin*. Niko toteaa *opein*-muodon olevan “ehkä myös murteellinen juttu”. Tämä kertonee siitä, ettei hän ole täysin varma, onko *ei*-variantillinen imperfekti yleiskielinen muoto. Lausekontekstia tarkastellessaan Noora ja Niko täsmensivät aiempia ajatuksiaan: Nooran mielestä *opin* oli kirjakielen mukainen muoto, kun taas Niko totesi kummankin muodon olevan oikein.

Loput nuoremman ryhmän informanteista eli Nea, Netta ja Nina tunnistivat *opein*-muodon heti lausekontekstia tarkastellessaan. Kaikki kolme nostivat esille yleiskielisen muodon, ja esimerkiksi Ninan mielestä *opein* “on oikeasti” *opin*. Ilmeisesti laajuudeltaan rajatumpi murreisäly eli tässä tapauksessa lausekonteksti auttoi informanteja huomaamaan *ei*-variantillisen imperfektimuodon muiden murteellisuuksien joukosta. Esimerkiksi Netalle imperfektimuoto oli jollakin tapaa huomiota herättävä lausekontekstissa, mikä käy ilmi esimerkistä 23.

23) Toi *opein* on semmonem mikä otti niin ku iteltä, ehkä sillai. (HA1.)

Netta siis totesi *ei*-variantillisen muodon olleen huomiota herättävä, vaikka hän ei pannut sitä merkille laajasta kontekstista. Hän kuitenkin teki laajaa kontekstia tarkastellessaan yksityiskohtaisia huomioita sanojen lyhentämisestä ja esimerkiksi tutusta, satakuntalaisuuteen viittaavasta *mää*-pronomista; näihin verrattuna *opein* ei vaikuttanut olevan Netan näkökulmasta yhtä salientti.

Nuoremmasta ikäryhmästä kaikki huomasivat *opein*-muodon viimeistään lausekontekstia tarkastellessaan. Informanteista ainoastaan Niko oli epävarma muodon murteellisuudesta. Kuitenkin kaikki

ikäryhmän informantit tiedostivat *ei*-variantillisen muodon olemassaolon ja sen rinnakkaisuuden *opin*-muodon kanssa.

6.1.2. Imperfektimuodon tiedostaminen vanhemmassa ikäryhmässä

Vanhemman ikäryhmän informanteista kukaan ei huomannut *opein*-muotoa ensimmäisellä kuuntelukerralla, mutta yksityiskohtaisuuden näkökulmasta he tekivät samankaltaisia yleisen ja yksityiskohdaisen tason havaintoja kielestä kuin nuoremman ryhmän informantit. Esille nousivat sanojen lyhentäminen, äänenpainotus ja sanavalinnat, kuten *purkki*. Kuitenkin *ei*-variantillisen imperfektimuodon tiedostaminen vaihteli vanhemmassa ikäryhmässä enemmän kuin nuoremmassa ikäryhmässä: ikäryhmän informanteista kaksi tunnisti *opein*-muodon nähtyään katkelman litteraatin, yksi huomasi muodon lausekontekstista ja kaksi ei tiedostanut murteellista muotoa laajasta kontekstista eikä lausekontekstista.

Laajasta kontekstista *opein*-muodon tunnistivat Veikko ja Ville. Veikko totesi yleiskielisen muodon olevan *opin* ja murteellisen muodon kuulostavan ”hassulta” hänen korvaansa. Ville sen sijaan arveli muodon olevan jokseenkin murteellinen, mikä käy ilmi esimerkistä 24.

24) Se ov vähän niin ku murteella, opein. (HA10.)

Esimerkki 24 ilmentää, ettei Ville ollut täysin varma muodon murteellisuudesta. Myöhemmin hän totesi *opein*-muodon olevan ”tavallaan murrekana”, mikä kertonee siitä, että Ville katsoo muodon olevan enemmän murretta kuin yleiskieltä.

Ikäryhmän informanteista Veera havaitsi *opein*-muodon lausekontekstista. Hän arveli muodon olevan murteellinen, joskin jonkinlainen epävarmuus välittyi ilmaisujen *ehkä* ja *voi olla* vuoksi. Lopulta hän kuitenkin totesi esimerkin 25 mukaisesti muodon olevan jotakin muuta kuin suomen kieltä.

25) On siä tää, ehkä tää opein. Opein voi olla semmonen, ei se ny ainakan suamen kiältä o. (HA6.)

Veera siis aluksi esitti epävarmaa pohdintaa ja sen jälkeen jyrkähkön toteamuksen. Hän kuitenkin hahmotti *ei*-variantillisen muodon funktion, sillä hän kertoi sanan tarkoittavan tässä lauseyhteydessä imperfektiä. Näin ollen Veera kyllä hahmottaa muodon olevan murteellinen, mutta hän ei koe sitä suomen kielen tyypilliseksi tai sopivaksi muodoksi.

Viivi ja Venla eivät tiedostaneet *opein*-muotoa laajasta kontekstista eikä lausekontekstista. Kummankaan mielestä *opein* ei ollut ainakaan täysin murteellinen. Viivi totesi, ettei muoto ole “selvää murrettakaan”, ja myöhemmin tarkensi, ettei *opein* ole hänen mielestään murrekana. Venla sen sijaan pohti muodon murteellisuutta ja yleiskielisyyttä päätyen lopulta kompromissiin, mikä käy ilmi esimerkistä 26.

26) No periaatteessa se tuntus että se vois olla vaikka molempia. - - Kyl, kyl mummiälestä se om myös kielio pilline. (HA8.)

Venlan pohdintojen mukaan *ei*-variantillinen muoto ei ole varsinaisesti väärin, vaan hänen mielestään muoto voisi olla myös ”kielio pillinen” eli tässä tapauksessa yleiskielinen. Sekä Venlan että Viivin näkemysten mukaan *ei*-variantillinen imperfektimuoto on siis jollakin tavalla hyväksyttävä myös yleiskielessä, ja kumpikin ymmärsi muodon viittaavan menneeseen aikaan. Kuitenkaan kumpikaan ei nostanut esille yleiskielistä *opin*-muotoa tai pohtinut tarkemmin *ei*-variantin funktiota tai sen suhdetta *i*-varianttiin.

6.2. Informanttien havainnot ja käsitykset piirteestä

Haastatteluissa keskustelin informanttien kanssa heidän havainnoistaan *ei*-variantillisesta imperfektimuodosta. Tässä luvussa analysoin, minkälaisia havaintoja ja käsityksiä informanteilla on *i* ~ *ei*-vaihtelusta. Alaluvussa 6.2.1. tarkastelen, minkälaisia käsityksiä informanteilla on vaihtelun funktioista ja vaihtelulle alttiista verbimuodoista. Alaluvussa 6.2.2. sen sijaan käsittelen sitä, minkälaisia käsityksiä informanteilla on vaihtelun esiintymisestä eri kielenkäyttäjien ja paikkakuntien kielimuodoissa. Luvussa 6.2.3. analysoin informanttien käsityksiä ja kokemuksia *ei*-variantillisen imperfektimuodon leimallisuudesta.

6.2.1. Vaihtelulle alttiit verbimuodot ja vaihtelun funktiot

Kaikki informantit käsittivät *opein*-muodon viittaavaan menneeseen muotoon, mutta he ilmaisivat tämän merkitystehtävän eri tavoin; täsmällisyyden näkökulmasta informanttien kuvaukset olivat pääasiassa oikeita, mutta osa informanttien kuvauksista oli epätarkkoja. Termiä ”imperfekti” käyttivät Veikko, Veera ja Venla, minkä lisäksi Ville ja Noora puhuivat ”menneestä muodosta”. Muut informantit sanallistivat *ei*-variantillisen muodon funktion eri tavoin. Esimerkiksi Netta selitti muodon tarkoittavan, että “jotain on oppinut”, kun taas Viivi selitti funktiota ja merkitystä esimerkin 27 mukaisesti.

27) Mää opein silloj jottaj joskus mutta nyt mää opin tätä asiaa. (HA9.)

Kaiken kaikkiaan informantit vaikuttivat hahmottavan *opein*-muodolle kommunikatiivisen, aikamuotoja erottavan funktion (Kurki ym 2011: 99). Kuitenkin ainoastaan kaksi informanttia nosti eksplisiittisesti esille *opin*-muodon monimerkityksisyyden. Noora selitti *opin*-muodon molemmat merkitykset esimerkin 28 mukaisesti.

28) No jos on mä opin ni se voi olla että mä opin sen nyt tai et niinku mennyt muoto ni ehkä tää korostaa sit sitä et se on tapahtunuj jo. (HA5.)

Myös Niko toi esille monimerkityksisyyden ja totesi *opein*-muodon “kertovan enemmän” kuin pelkkä *opin*. Muutkin informantit kyllä tunnustivat *ei*-variantillisen muodon menneen ajan muodoksi, mutta he eivät Nooran ja Nikon tavoin tuoneet täsmällisesti esille preesens- ja imperfektimuotojen yhtenevyyttä. Nähdäkseni tämä johtuu siitä, miten informantit hahmottavat vaihtelulle alttiit verbi- muodot: esimerkiksi Nina osasi intuitiivisesti luokitella *miätein*-muodon luontevaksi muttei *tulein*-muotoa, mutta ei osannut yhdistää ilmiötä yhteneviin preesens- ja imperfektimuotoihin.

Esitin informanteille erilaisia esimerkkejä *ei*-variantillisista imperfektimuodoista ja kysyin heidän näkemyksiään siitä, ovatko kyseiset muodot luontevia tai ylipäänsä mahdollisia. Kaksitavuisista *i*-vartaloisista verbeistä esimerkkinäni oli *miätein*, joka kuulosti lähes kaikkien informanttien mielestä luontevalta. Ainoastaan Venla epäröi ja kommentoi muodon olevan “vähän turhan pitkä”. Käytin vaihtelevasti esimerkkinäni myös muiden *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisia imperfektimuotoja, kuten *tutkein*, *leikein* ja *kuakein*.

Antamani kaksitavuisien *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantilliset esimerkit olivat informanttien mielestä luontevia. Ainoastaan *keksein* ei saanut kaikkien hyväksyntää, sillä Veikon mielestä muoto toi mieleen leivonnaisen. Tämä mielikuva johtunee homonymiasta, koska kyseinen muoto on myös *keksi*-sanan monikon genetiivi tai instruktiivi. On kuitenkin syytä huomioida, ettei Veikko mielestään itse käytä *ei*-variantillisia muotoja eikä uskonut muotoa esiintyvän Huittisissa; muoto ei siis välttämättä ole hänelle yhtä tuttu kuin muille, eivätkä *ei*-variantilliset muodot tunnu samaan tapaan luontevilta kuin muiden informanttien mielestä.

Esitin informanteille myös esimerkkejä analogiatapauksista. Yksi tällainen muoto on *kävein* (ks. luku 3.3.1.), jota yksikään informantti ei kokenut luontevaksi tai peräti mahdolliseksi muodoksi. Venla ja Ville muistivat kuullensa kyseisen muodon, mutta he eivät muiden informanttien tapaan koe voivansa

käyttää kyseistä muotoa. Venla totesikin, ettei itse käyttäisi sitä ”vahingossakaan”. Muoto herätti informanteissa jopa hilpeitä reaktioita, mikä kertonee siitä, ettei *kävein* ole tuttu ja siten informanttien kielitajun mukainen muoto. Netan ja Nooran mielestä *ei*-variantillinen muoto muutti sanan merkitystä: käymisen sijaan *kävein* tuo mieleen kävelemisen. Nämä informanttien kokemukset ja ajatukset ovat niin ikään linjassa luvun 5 kanssa: *kävei*-muotoja ei esiinny Huittisissa tai lounaisten siirtymämurteiden alueella, minkä vuoksi ne kuulostavat informanteille vierailta ja epäluonteilta muodoilta.

Esitin informanteille vaihtelevasti myös muita analogisesti muodostettuja esimerkkejä, kuten *luulein*, *tulein* ja *poljein*. Tällaiset esimerkit saivat poikkeuksetta informanteilta kielteisen vastaanoton. Informantit pääasiassa perustelivat näkemyksiään intuitioon ja niin sanottuun kielikorvaan vedoten. Esimerkiksi Venla vetosi ”mututuntumaan”, mikä käy ilmi esimerkistä 29.

29) Ei se ov vaan kans tää mututuntuma, et se vaan niinkun sopii suuhum paremmin tää, tää tota poljin. (HA8.)

Informantit osasivat intuitiivisesti erottaa kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantilliset muodot analogiatapauksista. Nähdäkseni tätä voi tarkastella Prestonin (1996: 40–41) nelijaon hallinnan näkökulmasta: vaikka informantit eivät osanneet nimetä tai tunnistaa piirrettä täsmällisesti tai antaa omia esimerkkejä, heidän voidaan silti katsoa hallitsevan *ei*-variantillisten imperfektimuotojen käyttö jollakin tasolla, koska he kielitajunsa avulla pääasiassa osasivat erottaa niin sanotusti oikeat *ei*-variantilliset muodot analogisista muodoista.

Osa informanteista esitti äänne- ja muoto-opillisia päätelmiä ja pohdintoja *i* ~ *ei* -vaihtelulle. Päätelmien täsmällisyys vaihteli, eikä kukaan osannut yksityiskohtaisesti kuvata vaihtelun logiikkaa. Osa päätelmistä oli kuitenkin oikeansuuntaisia. Veera arveli, että vaihtelu liittyy kaksoiskonsonantteihin: kaksoiskonsonantilliset *miettiin* ja *oppia* mahdollistavat vaihtelun mutta yksikonsonanttinen *käydä* ei, minkä vuoksi *miätein* ja *opein* ovat luontevia mutta *kävein* ei. Myöhemmin hän totesi vaihtelun taustalla olevan jonkinlainen ”äänteellinen logiikka”, mikä on totta – Veera ei kuitenkaan tämän täsmällisemmin osannut kertoa tästä logiikasta. Nea sen sijaan päätteli vaihtelun liittyvän verbin *in*-loppuun mutta huomasi melkein heti, ettei tämä päde esimerkiksi *juoksin*-muotoon. Hänen käsityksensä ei ollut täsmällinen, mutta hän oli oikeilla jäljillä. Nea tapaan Ninan käsitykset olivat oikeansuuntaisia, sillä hän pohti esimerkin 30 mukaisesti vaihtelun liittyvän sanan viimeiseen vokaaliin. Näin ollen Ninan käsitys lienee kaikista täsmällisin, sillä *i* ~ *ei* -vaihtelu on yhteydessä *i*-vartaloisiin verbeihin eli ”viimeiseen vokaaliin”.

30) Kais se riippuu jotenki siitä mihin sana päättyy, toi mikä, mikä vokaali siellä on se viimeinen, ehkä ehkä. (HA4.)

Haastattelussa kysyin informanteilta, tuleeko heille mieleen muita *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Vain kolme informantia keksi tällaisia muotoja: Noora antoi esimerkiksi *leikein*-muodon, Veera *leikein*- ja *tutkein*-muodot sekä Niko *keulein*- ja *pyörein*-muodot. Toki tällaisten esimerkkien keksiminen voi olla vaikeaa, vaikka *ei*-variantillinen imperfekti olisi tuttu muoto: kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien joukko on rajattu, ja ylipäänsä esimerkin keksiminen voi olla vaikeaa, jos ilmiötä ei ole aikaisemmin pohtinut. Tämä käy ilmi myös esimerkissä 31, jossa Nea toteaa *ei*-variantillisia muotoja olevan paljon, vaikka hän ei juuri sillä hetkellä keksikään esimerkkejä.

31) No ohan niitä varmaa vaik kuin paljo mutta, mutta nyk ku näin yhtäkkiä kysyit ni ei kyllä sit varmaan tuu nopeesti miälee. Em mää kylä nyk keksi. (HA1.)

Nähdäkseni omien esimerkkien keksiminen kertoo siitä, että kielenkäyttäjät hallitsee kyseisen kielen ilmiön ja ymmärtää, mistä vaihtelussa on kyse. Näin ollen esimerkkien antajat ovat piirteen hallittavuuden näkökulmasta kielitietoisempia kuin ne informantit, jotka eivät osanneet antaa esimerkkiä. Toisaalta niin sanotusti vääränlainen esimerkki osoittaa sen, että informantti ei hallitse tai pysty imitoimaan tarkasteltavaa kielenilmiötä. (Preston 1996: 40–41.) Esimerkiksi Viivi antoi vaihtelusta esimerkin, mutta siinä kyse ei kuitenkaan ollut *i ~ ei*-vaihtelusta. Hän käytti esimerkkinään *lukea*-verbin yksikön ensimmäisen persoonan muotoja *luen* : *luin*. Viivi kuitenkin tunnisti antamani *leikein*- ja *miätein*-esimerkit, joten hän intuitiivisesti kuitenkin hahmotti vaihtelulle alttiita verbimuotoja.

Esitin informanteille kysymyksiä ja esimerkkejä myös *ei*-variantillisten verbimuotojen persoonataivutuksesta. Yksikön toisen persoonan muodot kuulostivat luontevilta informanttien mukaan, mutta he olivat poikkeuksetta sitä mieltä, ettei *ei*-variantti sovellu yksikön kolmannen persoonan imperfektimuotoon. Tämä vahvistaa luvussa 5 esittämiäni tuloksia siitä, ettei yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantillisia muotoja esiinny juuri ollenkaan lounaisten siirtymämurteiden alueella. Netta kuitenkin arveli, että *miettei*-muoto voisi olla periaatteessa mahdollinen mutta hyvin outo. Tämä käy ilmi esimerkistä 28.

32) Eih! Ei. Tai kai sen periaatteessa vois mutta ehkä ite ei laittais. Se kuulostais sit jo taas niin oudolta että. (HA2.)

Monikon toisen persoonan *ei*-variantillinen imperfektimuoto sai informanttien hyväksynnän, mutta monikon ensimmäinen persoonan muoto jakoi mielipiteitä. Venlan ja Villen mielestä muodot *leikeimme* ja *opeimme* olivat toimivia, kun taas Nina ja Viivi totesivat monikkomuotojen olevan *opittiin* ja *mietittiin*. Passiivimuotojen esille nostaminen on sikäli luonnollista, että puhekielessä esiintyy pas-

siivimuotoa yhdessä monikon ensimmäisen persoonan kanssa (esim. Kuiri 2000; VISK § 1272). Huomattakoon kuitenkin, etteivät Venla ja Ville ottaneet toisaalta kantaa siihen, ovatko muodot *leikeimme* ja *opeimme* käytössä; he vain totesivat kyseisten muotojen olevan mahdollisia. Toisaalta Nina ei tarkentanut, onko monikon ensimmäisen persoonan taivutusmuoto mahdollinen: hän kertoi, miten ”me” sanotaan, mikä käy ilmi esimerkistä 33.

33) Ei kyl me sanotaa että me mietittiin tai miätittiin. (HA4.)

Kaiken kaikkiaan jokainen informantti ymmärsi *opein*-muodon tarkoittavan imperfektiä, mikä kertoo siitä, että muoto ja sen merkitys ovat informanteille tunnistettavia. Kuitenkin vain kaksi informanttia toi eksplisiittisesti esille sen, että yleiskielinen *opein* on paitsi preesensin myös imperfektin muoto; näin ollen kaikki informantit eivät yksityiskohtaisesti tuoneet esille *ei*-variantin aikamuotoja erottavaa funktiota. Kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantilliset esimerkit saivat lähes poikkeuksetta informanttien hyväksynnän, kun taas analogiset tapaukset kuulostivat heidän korviinsa vierailta ja oudoilta. Tämä kertoo siitä, että *ei*-variantillisten imperfektimuotojen morfologinen muotti on heille intuitiivisesti tuttu, vaikkeivat he osanneetkaan sanoa syytä sille, miksi *ei*-variantti sopii toisiin verbeihin ja toisiin *ei*. Näin ollen heidän voidaan katsoa jollakin tasolla hallitsevan *ei*-variantillisia muotoja, vaikkeivat he osanneet imitoida muotoja eli tässä tapauksessa esittää omia esimerkkejä.

6.2.2. Vaihtelun esiintyminen kielenkäyttäjien puheessa

Kyselin haastattelutilanteissa informanteilta heidän käsityksiään *ei*-variantillisten imperfektimuotojen esiintymisestä puheessa. Yhtäältä selvitin sitä, kokevatko informantit itse käyttävänsä muotoa, ja toisaalta sitä, keiden puheessa muotoa ylipäänsä esiintyy.

Informanteista Nea, Niko ja Viivi olivat varmoja, että he itse käyttävät *opein*-muotoa ja siten muita *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Nea nosti *opein*-muodon esille heti lausekontekstin tarkastelussa, mikä käy ilmi esimerkistä 34. Nea totesi myös käyttävänsä esimerkiksi *mietein*-muotoa ”ihan täysin aina”.

34) Se varmaa pitäs sanoo opin, nin ni se tulee niinku opein. Sen voi kyllä ainaki sanoo et itet tulee käytettyä sitä. (HA1.)

Nea, Niko ja Viivi tiedostavat käyttävänsä *ei*-variantillisia imperfektimuotoja, mutta Nea ja Niko lienevät Viiviä tietoisempia tällaisista imperfektimuodoista, sillä alun perin Viivi ei tiedostanut muotoa murteelliseksi (ks. luku 6.1.2.). Niko kuitenkin kertoi käyneensä pirkanmaalaisen ystävänsä kanssa väittelyn *ei*-variantillisista imperfektimuodoista. Tämä väittely saattoi osaltaan vaikuttaa siihen, että

Niko on nykyisin tietoinen *i ~ ei* -vaihtelun olemassaolosta. Hän pohti tätä teoriaa myös itse esimerkin 35 mukaisesti.

- 35) Jos mä en joskus ois käyny sitä väyt-, väittäjä sillon sen mun yhty kaverin kans ni mä en välttämättä ois ajatellu tota asiaa niinku sen enempää mutta kyl mä niinku tunnistan sen. (HA3.)

Informanteista Noora, Nina, Netta, Veera ja Venla eivät olleet täysin varmoja, käyttävätkö he *ei*-variantillisia muotoja. Venla uskoi käyttävänsä muotoa, kun taas Noora, Nina ja Netta epäröivät. Nooralle muoto oli tuttu entuudestaan, mutta hän ei ollut varma, käyttääkö hän itse sitä. Tämä pohdinta käy ilmi esimerkistä 36.

- 36) Mut ku mä en oo ihan varma nyt. Jotenki en osaa nyt ajatella sitä sillei ku jotenki se särähtää korvaan ja näyttää tosi tyhmältä, mut sit tavallaan. En, en oikeesti tiädä käytänkö mä ites sitä. Ehkä joskus mutta kaim mä koitan välttää. En oo ihan, en siis mä en osaa sanoo käytänkö mä ite. (HA5.)

Myöskään Netta ei ollut varma, käyttääkö hän itse *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Hän kuitenkin totesi *mietein*-muodon kuulostavan hyvin tutulta ja arveli, että tilanteen ja seuran mukaan hän sanoisi joko *mietein* tai *miettisin*. Hetken mietittyään hän kuitenkin päätyi siihen lopputulokseen, että hän todennäköisesti käyttää *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Tämä pohdinta käy ilmi esimerkistä 37.

- 37) Se ee kyllä, nyt ku rupee miettimään ni kyl sitä välillä tulee jonneki sanojen väliin. (HA2.)

Nina alkuun arveli, että hän käyttää *opein*-muotoa, mutta lopulta päätyi siihen lopputulokseen, etteivät *ei*-variantilliset imperfektimuodot kuulu hänen sanavarastoonsa. Esimerkissä 38 Nina pohti lausekontekstia ja kielensi sitä omalle puhetyylilleen sopivaksi tehden tarkkoja arvioita esimerkiksi nasaliassimilaatiosta. Sen sijaan esimerkissä 39 hän tuli toisiin ajatuksiin ja totesi käyttävänsä *i*-variantillista imperfektimuotoa.

- 38) Sehän kuulostaa semmoselta ”ja opeim mä”. Niinku mum mielestä siihen tulee vähän niinku kaks ämmää, et se on ”opeim mä”. Mää sanoisin niinku sillai varmaankin että ”ja opeim mä silloj jotai ruatsiks”. Sillai mä varmaa sanoisi. (HA4.)
- 39) Hetkinen emmää tiä kylä sanoisiks mä opein. Nyt sitä on vaikee ajatella. Ei kyl mä se ”opim mä, opim mä, opim mä” varmaa sanoisin. Kyl mum mielestä täällä päin enemmän niinku opin, opin ku opein. – – Et ei, ei täällä tuu niinku tommosia, tommosia vääntöjä et sinne jottain eetä pistettäs vällii. (HA4.)

Myöhemmin haastattelussa Nina totesi *mietein*-muodon kuulostavan kyllä tutulta, muttei hän uskonut itse käyttävänsä sitä. Sen sijaan Veera totesi käyttävänsä *mieten*-muotoa muttei juuri muita *ei*-variantillisia imperfektimuotoja; tämä on sikäli mielenkiintoista, sillä haastattelun alussa Veera totesi, ettei vastaava *ei*-variantillinen *opein* ole suomen kieltä. Hän kyllä osasi antaa itse *ei*-variantillisia esimerkkejä, kuten *leikein* ja *tutkein*, mutta ei kokenut niitä omalla kielenkäytöllään tyypillisiksi muodoiksi. Veeran tapaan Ville totesi vain joidenkin muotojen olevan hänelle itselleen luontevia. Esimerkiksi *opein* oli hänen mielestään ”Porin mallin mukainen” muoto, jota hän ei itse käytä. Kuitenkin *leikein* kuulosti hänestä tutulta ja huittislaisittain ”normaalilta” sanalta. Nähdäkseni nämä havainnot puoltavat sitä, että informantit ovat kuulleet ja mahdollisesti itse käyttäneet *ei*-variantillisia imperfektimuotoja, mutta välttämättä *ei*-variantti ei reaalistu samalla tavalla kaikissa sanoissa; toisaalta tuttuuteen vaikuttaa ylipäänsä sanojen yleisyys, sillä esimerkiksi *mieltä*-verbi saattaa olla *tutkia*-verbiä yleisempi informanttien ja heidän lähipiirinsä puheessa.

Ainoastaan Veikko oli alusta alkaen ehdottoman varma siitä, ettei hän itse käytä *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Hän kertoi kuullensa harvoin tällaisia imperfektimuotoja ja sanoi *opein*-sanana särsähtäneen haastatteluaineistosta eniten korvaan. Hän puhui ”ihan vieraasta imperfektimuodosta” mutta kuitenkin muiden tavoin osasi intuitiivisesti erottaa kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantilliset imperfektimuodot analogisista muodoista. Tämä kertonee siitä, että hän on kyllä kuullut muotoa käytettävän aiemmin, minkä vuoksi hän on tietoinen muodosta ja osaa niin ikään hallitusti käyttää sitä.

Haastatteluissa kyselin informanttien käsityksiä myös siitä, ketkä ylipäänsä käyttävät *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Informanteilla oli keskenään erilaisia näkemyksiä esimerkiksi siitä, käyttävätkö huittislaiset *ei*-variantillisia muotoja tai onko *i* ~ *ei* -vaihtelu tietyn ikäryhmän puheessa esiintyvä ilmiö. Alkuun kyselin, käyttävätkö informanttien lähipiirin kielenkäyttäjät *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Informanteista Nea ja Viivi olivat molemmat sitä mieltä, että kaikki heidän lähipiirissään käyttävät kyseisiä imperfektimuotoja. Myös Venla arveli lähipiirinsä käyttävän *ei*-varianttia, mutta hän ei ollut asiasta täysin varma. Noora, Netta ja Veera olivat jokseenkin epävarmempia kuin muut. Noora ei uskonut tuttujensa käyttävän *ei*-variantillisia muotoja, ja Netta sanoi kotipaikkakuntalaisten kaveriensä ”ehkä” käyttävän. Veera ei alkuun ajatellut lähipiirinsä käyttävän *ei*-variantillisia imperfektimuotoja, kunnes kesken haastattelun hän oivalsi, että hänen lapsenlapsensa käyttävät *leikein*-muotoa. Muut informantit eivät ottaneet kantaa suuntaan tai toiseen siihen, käyttävätkö heidän perheenjäsenensä tai muu lähipiiri kyseistä muotoa.

Informanttien näkemykset ja niiden täsmällisyydet erosivat toisistaan, kun kyselin, millä maantieteellisellä alueella *ei*-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy. Informanteista Nina ja Veikko olivat varmoja, ettei *ei*-variantillisia muotoja esiinny huittislaisten puheessa; tämän tutkimukseni ja aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella heidän käsityksensä on kuitenkin virheellinen. Nina ei oikein osannut sanoa, missä muotoa esiintyy, kun taas Veikko arveli muodon olevan tyypillinen Porin seudun murteissa. Täsmällisyyden näkökulmasta hän on kyllä oikeassa, sillä *ei*-variantillista muotoa esiintyy muun muassa porilaisilla informanteilla (ks. luvut 3 ja 5). Veikon pohdinnat piirteen porilaisuudesta ja levikistä käyvät ilmi esimerkissä 40.

40) Mut siis aika hauska, et mää opein jotai. Ku se ei oo niin ku. Em mää usko et sitä varmaa Suamesa ei käytetä missääm muualla ku jossain Porin ympäristösä. – – Mut mum miälestä Huittisissa sanottas kyllä mää op-, mää opin eikä opein. (HA7.)

Veikko siis arveli, että *ei*-variantin esiintyvyys rajoittuu Porin seudulle. Myös Ville liitti vaihtelun Poriin ja kertoi kuullensa *opein*-muotoa porilaisten tuttujensa suusta. Hän kuitenkin myönsi, että *leikein* olisi luonteva huittislaisenkin suusta, ja arveli, että *ei*-variantillisia muotoja esiintyy laajemminkin Satakunnan alueella. Tässä hän siis oli oikeassa, vaikka levikkikäsitys oli hieman epätarkka; hän oli kuitenkin ainoa informantti, joka nimesi levikkialueeksi Satakunnan. Hänen havaintonsa olivat siis yksityiskohtaisempia ja täsmällisempiä kuin muilla informanteilla. Hieman samankaltaista pohdintaa esitti myös Veera, jonka mielestä *mietein* on huittislaisen sanavarastoon kuuluva sana, kun taas esimerkiksi *opein*-muotoa kuuluu ”rannikolla”.

Nea oli kuullut *ei*-variantillisia muotoja huittislaisten puheessa, mutta hän ei osannut arvioida, kuinka laajalla alueella *i ~ ei* -vaihtelua esiintyy. Nea kuitenkin sijoitti vaihtelun Länsi-Suomen alueelle. Noora ei osannut tarkemmin sanoa vaihtelun levikistä, mutta hänen mukaansa *ei*-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy ”varmasti” Huittisten ulkopuolellakin. Hänen havaintonsa eivät yleisesti ottaen olleet kovin yksityiskohtaisia, mutta toisaalta hän osasi esittää tarkempia ja yksityiskohtaisempia arvioita kuin muut informantit. Niko sen sijaan oli havainnut, että *ei*-variantillisia muotoja esiintyy kyllä Huittisissa muttei esimerkiksi pirkanmaalaisessa naapurikunnassa Sastamalassa. Hänen huomionsa oli yksityiskohtainen, eivätkä muut informantit osanneet yhtä yksityiskohtaisesti nimetä esimerkiksi lähialueita tai -kuntia, joilla *ei*-variantillisia muotoja ei esiinny. Niko oli niin ikään havainnut eräänlaisen isoglossin; esimerkissä 41 on hänen pohdintaansa siitä, miten ”ihan lähellä” puhutaan toisella tavalla.

41) Mut sitten niin ku esimerkiks mää oo huamannu että Huittisissa niin ku sanotaan et opein. Mut sit, sit totaa jossain niin ku ihan saattaa olla tosi lähelläki sit sanotaa että opin. (HA3.)

Myös Viivi, Venla ja Netta yhdistivät *ei*-variantilliset imperfektimuodot Huittisissa puhuttavaan murteeseen. Heidän havaintonsa oli sikäli täsmällinen, että *ei*-varianttia esiintyy Huittisten murteessa; he eivät kuitenkaan tarkasti tai yksityiskohtaisemmin osanneet rajata muuta levikkialuetta. Joitakin yksittäisiä yksityiskohtaisia havaintoja nousi esille. Viivin ja Venlan arveluiden mukaan vaihtelua voi esiintyä muualla, laajemmalla alueella, mutta Netan havaintojen mukaan vaihtelua ei esiinny Rauman murteessa. Sen sijaan Venlan havaintojen mukaan *kävein*-muotoa voi esiintyä Laitilassa muttei Huittisissa.

Kaikkiaan informanttien levikkikäsitteet olivat melko epätarkkoja mutta kuitenkin oikeansuuntaisia. Valtaosa informanteista osasi yhdistää *ei*-variantin esiintyvyyden paitsi Huittisiin myös sen ulkopuolelle. Levikkialueen arvioitiin olevan Satakunta, rannikko ja Länsi-Suomi, eikä kukaan esimerkiksi ajatellut levikkialueen yltävän itäiseen tai pohjoiseen Suomeen. Näin ollen levikkikäsitteet olivat suunnilleen oikeita mutta epätarkkoja, mikä on ylipäänsä yleinen ilmiö maallikkojen kielitietoisuutta tarkasteltaessa (Vaattovaara 2009: 32).

Haastatteluissa selvitin informanttien käsityksiä myös siitä, minkä ikäryhmien puheessa *ei*-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy. Viivi, Netta, Ville ja Veera nostivat esille sen, että esimerkiksi *leikein*-muotoa esiintyy lasten puheessa. Veera arveli vaihtelun olevan yleisempää nuoremmalla kuin vanhemmalla väestöllä. Myöhemmin hän totesi lasten käyttävän paljon *ei*-variantillisia muotoja, mikä käy ilmi esimerkistä 42.

42) No ”leikin, leikein”. Juu lapset sanoo useim muute. Juu mum miäl-, kyl nyt ku rupesim miättimään ni mul om pari lastellasta ni ”leikein”. (HA6.)

Netta nosti esille *ei*-variantin esiintymisen lasten puheessa, mutta hän kuitenkin arveli vaihtelun olevan iäkkäämmän väestön puhekielinen ilmiö. Hän käytti termiä ”perinnemurre” ja arveli, että nuorison kieli muuttuu enemmän kuin vanhempien kieli. Myös Veikko arveli, että *ei*-variantilliset imperfektimuodot eivät ole ”nuorisosanoja” vaan ennemminkin keski-ikäisen ja sitä vanhemman väestön käyttämiä muotoja. Sen sijaan Venla ja Nea uskoivat, ettei vaihtelu ole minkään tietyn ikäryhmän ilmiö. Luvun 5 tutkimustulosten perusteella Venlan ja Nean käsitykset ovat täsmällisimpiä: Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa *ei*-varianttia esiintyy kaikkien neljän ikäryhmän edustajilla eli niin lapsilla, nuorilla aikuisilla, keski-ikäisillä kuin eläkeläisilläkin.

Vaikka tarkastelenkin tutkielmassani puhutun kielen ilmiötä, tiedustelin haastatteluissa, ovatko informantit nähneet tai käyttäneet *ei*-variantillisia imperfektimuotoja kirjoitetussa muodossa. Noora kertoi

nähneensä muotoa internetissä keskustelupalstoilla, joilla ihmiset käyttävät ”rennosti omaa murretaan”. Myös Ville ja Niko olivat nähneet *ei*-variantillisia imperfektimuotoja internetissä esimerkiksi Facebook-kommenteissa. Noora korosti, ettei *ei*-variantillisia muotoja esiinny asiateksteissä. Sen sijaan Nea totesi imperfektimuotojen ”jäävän päälle”, minkä seurauksena kyseinen murteellisuus saattaa päätyä asiateksteihin. Venlan mukaan *ei*-variantillisia imperfektimuotoja voi ”totta kai” ja ”ilman muuta” kirjoittaa esimerkiksi tekstiviestiin. Myös Netta totesi käyttävänsä esimerkiksi viesteissä *mietein*-muotoa. Sen sijaan Veikko ei ollut nähnyt *ei*-variantillisia muotoja kirjoitetussa kielessä, ja Veeran mukaan *ei*-variantillisia muotoja esiintyykin enemmän puhutussa kuin kirjoitetussa kielessä. Lisäksi Viivi totesi ”puhuvansa puutaheinää mutta kirjoittavansa oikein” eli *i*-variantillisin muodoin.

Kaiken kaikkiaan informanteilla oli erilaisia käsityksiä *i* ~ *ei* -vaihtelun esiintyvyydestä eri kielenkäyttäjien puheesta. Yksittäisen informantin käsitykset ja tietoisuus omasta kielenkäytöstä saattoivat kuitenkin vaihdella haastattelun aikana – haastatteluaineiston perusteella informantti saattoi olla sitä mieltä, ettei itse käytä *ei*-variantillisia muotoja, mutta uusien esimerkkien myötä hän saattoi muuttaa mieltään. Informanttien vastauksista onkin havaittavissa se, että toiset muodot tuntuvat informanteista tutummilta: esimerkiksi *mietein* oli monen informantin mielestä tutumpi muoto kuin *opein*. Informanteilla ei ollut kovin jyrkkiä näkemyksiä siitä, mikä on *ei*-variantillisten muotojen maantieteellinen levinneisyys. Toisaalta muutaman informantin mielestä muotoa ei esiinny lainkaan Huittisissa – siitäkin huolimatta, että he jollakin tasolla tunnistivat kuulleen *ei*-variantillisia muotoja aiemminkin. Prestonin (1996: 40–41) nelijaon täsmällisyyden näkökulmasta informanttien käsitykset olivat oikeansuuntaisia mutta epätarkkoja.

6.2.3. Informanttien käsitykset ja kokemukset piirteen leimallisuudesta

Haastatteluissa pyrin selvittämään informanttien käsityksiä *ei*-variantillisista imperfektimuodoista ja siten kokemuksia *ei*-variantin leimallisuudesta. Informanttien näkemykset jakautuivat: yhtäältä *ei*-variantillinen muoto koettiin häiritseväksi ja epämiellyttäväksi, kun taas toisaalta muoto koettiin neutraaliksi ja luonnolliseksi.

Kysyin jokaiselta informantilta, kokevatko he muodon miellyttäväksi, neutraaliksi vai epämiellyttäväksi. Nina, Noora ja Veera kokivat muodon epämiellyttäväksi. Nina ja Noora perustelivat kantaansa melko samalla tavalla: esimerkissä 43 Nina totesi *ei*-variantin olevan turha, ja esimerkissä 44 Noora totesi, ettei *ei*-variantillisessa imperfektimuodossa ole mitään järkeä. Näin ollen epämiellyttävyyden kokemus syntyy siitä, ettei *ei*-variantilla nähdä olevan merkityksellistä funktiota.

43) No nyk ku sitä o- mutustelee ni onhan se nyt, onhan se nyt ärsyttävä. Ihan turhaan niin ku, ku se on kerran opin. (HA4.)

- 44) Vaikka mäa tiän et murteet ei aina mees- tai tietenkä oo niijku kirjakiältä mut joteŋki emmäa-. Joteŋki tosi siis tyhmä. Ei tos om mitääj järkee. (HA5.)

Veera sanoi *ei*-variantillisen imperfektimuodon olevan epämiellyttävä, ja jo haastattelun alussa hän totesi, ettei *opein* ole hänen mielestään suomea. Hän kuitenkin myöhemmin tarkensi, että muoto on epämiellyttävä ennen kaikkea aikuisten puheessa. Tämä käy ilmi esimerkistä 45.

- 45) Kyllä muŋ korvaan ottaa ainaki jos aikuinen sanoo. Se on, nii se on eri asia jos vasta pieni lapsi joka vast tavallaan opettelee puhumaan. (HA6.)

Veeran käsityksen taustalla lienee ajatus normatiivisuudesta: pieni lapsi opettelee puhumaan, eli häneltä saattaa tulla myös vääriä muotoja ennen kuin hän oppii oikeat muodot. Myös Noora perustelee *ei*-variantin epämiellyttävyyttä normatiivisen kielenkäytön näkökulmasta. Esimerkiksi *ei*-variantillinen *opein* särähtää korvaan, koska sen ”pitäisi oikeasti” olla *opin*. Tämän vuoksi Noora kertoo välttelevänsä muotoa. Samankaltaisen perustelun antoi myös Niko, joka kertoi välttelevänsä *ei*-variantillisen muodon kirjoittamista. Tällainen normatiivinen näkökulma tulee esille esimerkeissä 46 ja 47.

- 46) Kaim mäa koitan välttää. -- No ku se vaa kuulost-, no ku se ov vaan niin väärin ku siin on se ee. Ei siiheŋ kuulu itel lisätä mitään tommosta. (HA5.)
47) Mää yritän itekki myös niijku välttää, jos täytyy niijku kirjottaa jotain tekstiä tai muuta ettei niijku käytäs sitä koska se ei oo niijku oikein tavallaŋ kirjoitettu. (HA3.)

Muut informantit kokivat *ei*-variantillisen imperfektimuodon joku neutraaliksi tai miellyttäväksi. Esimerkiksi Veikko kertoi *opein*-muodon särähtäneen eniten korvaan muttei negatiivisella tavalla; hän ennemminkin koki muodon oudoksi mutta hauskaksi. Viivi, Nea ja Venla kokivat muodon neutraaliksi – jopa niin neutraaliksi, ettei siihen puheessa juuri kiinnitä huomiota. Tämä on mielenkiintoinen huomio, koska Viivi ja Venla eivät tosiaan tiedostamistestissä kiinnittäneet *opein*-muotoon huomiota eli eivät tunnistaneet sitä murteelliseksi.

Nea kuitenkin totesi muodon sikäli ärsyttäväksi, että se ”jää päälle” ja meinaa näin ollen lipsahtaa asiategsteihinkin. Venla koki *ei*-variantillisen muodon niin neutraaliksi ja ymmärrettäväksi, että sitä voisi käyttää esimerkiksi virallisissa tai puolivirallisissa puheissa. Tämä käy ilmi esimerkistä 48.

- 48) No ku kyl mum, kyl mum miälestä tää on ihan selvä et sen voi viralliseŋkin pistää. Sillai ku aatellaan et jos pitää jonku, jonkun totaa tervetulopuheen taikka jonkun tämmösen mikä ov vähän pualivirallinen taikka virallinen ni kyllä mum miälestäni tää on semmone että, sii-, siitä niijku kaikki ymmärtää sen. Ja ja ettei oo mitään alentavaa halventavaa eikä mitään sellaista että ihan ihan mum miälestä normi sana. (HA8.)

Niko totesi *ei*-variantillisen imperfektimuodon olevan neutraalia kielenkäyttöä, joka ei aiheuta ”erityistä hämmennystä” kenessäkään. Hän kuitenkin pohti muotoa myös muiden näkökulmasta ja totesi esimerkin 49 mukaisesti, että muoto saattaa herättää muissa negatiivisia reaktioita. Hän ei kuitenkaan tarkemmin eritelletty, keihin hän viittasi ”muilla”.

49) Jos sen niinku sanoo sillei että mää opein, ni kyyl se on, ei se nyt ainakaa mikää miällyttävä oo. Sillee et ku miättii ni ei se, se on ehkä sillee aika neutraali niinku ehkä mulle mut jollekki muulle se saattaa ehkä kuulostaa semmoselta aika, aika tota kauheelta . (HA3.)

Netalla oli samantapaisia ajatuksia kuin Nikolla. Hän ei itse koe ärsyyntyvänsä kovinkaan paljoa *ei*-variantillisesta muodosta, mutta hän arvelee, että joku muu voi ärsyyntyä tällaisista ”oudoista” sanoista. Hänkään ei tarkemmin erittele, ketkä muodosta voisivat ärsyyntyä. Tämä pohdinta on esimerkiksi 50.

50) No varmaa ainaki tosi outo et jos näkee yhtäkkiä et lukee et opein ni kylhän siit ensin on et ei noin voi sanoo tai ei noin voi kirjoittaa mutta emmää tiädä. Joteŋki itte ei ehkä ärsyynny nii kauheesti murteista mut kyl joku voi siittä vetää herneet nenään et jos käyttää tämmösiä outoja sanoja. (HA2.)

Haastattelun aikana Netta totesi toisinaan ”sortuvansa” käyttämään *ei*-variantillista imperfektimuotoa. Nähdäkseni sanavalinta *sortua* viestittää taustalla olevasta asenteesta: *ei*-variantillisen muodon käyttäminen on jollakin tavalla epäsopivaa, mikä taas kertoo variantin ja piirteen leimallisuudesta.

Kyselin haastatteluissa informanttien käsityksiä myös siitä, mitä muut kielenkäyttäjät ajattelevat *ei*-variantillisista imperfektimuodoista. Kysyin muun muassa, tietävätkö ja ymmärtävätkö muiden murteiden puhujat tämän *ei*-variantillisen imperfektin samaan tapaan kuin esimerkiksi *si*-imperfektin. Ainoastaan Venla ja Ville olivat jokseenkin varmoja siitä, että *ei*-variantilliset muodot ovat ulkopaikkakuntalaisten korviin ymmärrettäviä. Ville totesi esimerkiksi *leikein*-muodon olevan ”ihan käyttösanana”, joten yleisyytensä puolesta sen merkitys on tiedossa muillakin murteenpuhujilla. Sen sijaan Veikko uskoi, etteivät muut kuin saman murrealueen puhujat tiedä kyseisestä imperfektimuodosta sen suppean levikin vuoksi. Muut informantit esittivät varovaisia arvauksia siitä, että ulkopaikkakuntalaiset saattaisivat ehkä tietää *ei*-variantillisista imperfektimuodoista. Arvelut eivät siis olleet kovin yksityiskohtaisia – informantit eivät tarkemmin eritelleet suhteelliseen laajaa ”ulkopaikkakuntalaisten” käsitettä.

Haastatteluissa kysyin myös, ovatko informantit ikinä saaneet huomautuksia *ei*-variantillisista imperfektimuodoista. Ainoastaan Netalle ja Nikolle oli huomautettu tällaisista muodoista. Niko oli päättänyt jopa väittelemään muodosta ystävänsä kanssa, minkä lisäksi hän kertoi usein kuulevansa, ettei

esimerkiksi *mietein* ole suomea. Näin ollen *ei*-variantillinen muoto on ollut varsin huomiota herättävä ja epämiellyttäväkin keskustelukumppanin näkökulmasta. Tätä voidaan tarkastella käsiteltävyyden näkökulmasta (Preston 1996: 40–41; Vaattovaara 2009: 31): vain kaksi informanttia on saanut huomautuksia, minkä voidaan ajatella kertovan siitä, ettei *ei*-variantilliset imperfektimuodot ole kovin merkittävänä huomion kohteena – joskin Nikon kuulema huomautus on hyvin kärjistetyksi ja vahvasti ilmaistu. Yhtäältä taustalla voi olla se, että muoto on jokseenkin hankala kommentoida, mutta toisaalta voi olla, ettei muoto ole herättänyt keskustelukumppaneissa huomiota – tai ainakaan he eivät ole päätenyt kommentoimaan sitä.

Käsiteltävyyden ja *i ~ ei* -vaihtelun näkökulmasta Venlan ja Viivin kokemukset ovat huomionarvoisia: heidän mukaansa huomauttelussa ei ole kiinnitetty huomiota juuri *ei*-varianttiin vaan ”laaja-alaisemmin” koko murteeseen. Samankaltaista pohdintaa esittivät Veikko ja Nina, jotka arvelivat tällaisen vaihtelun jäävän muiden murrepiirteiden varjoon – eli muut murrepiirteet ovat salientimpia kuin *ei*-variantilliset imperfektimuodot. Veikko yhdisti *i ~ ei* -vaihtelun Porin seudun murteisiin ja totesi, että Porin murteessa esimerkiksi tunnistettavampi murteellisuus on *tua noinni*.

Kokonaisuudessaan informanttien käsitykset *i ~ ei* -vaihtelun neutraaliudesta ja leimallisuudesta vaihtelivat. Osan mielestä muoto oli ehdottoman epämiellyttävä, osan taas melko neutraali. Muutamat informantit olivat kuulleet huomautuksia *ei*-variantillisista imperfektimuodoistaan, mutta muutoin huomautukset olivat laajempia, koko puheenpartta koskevia. Tämän otoksen perusteella ei siis voi tehdä suoria yleistyksiä piirteen leimallisuudesta. Tulokset kuitenkin osoittavat sen, että *ei*-variantit voivat olla hyvinkin huomiota herättäviä ja siten salienteja muotoja ja toisaalta ne voivat herättää voimakkaitakin reaktioita.

7. LOPUKSI

Olen tässä pro gradu -tutkielmassani tarkastellut kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien imperfektin *i ~ ei* -vaihtelua Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa. Vaihtelusta on esitetty kuvailua ja havaintoja tutkimuskirjallisuudessa jo 1800-luvun lopulta lähtien, mutta piirteestä ei ennen tätä tutkimusta ole tehty laajaa dokumentointia. Olen lähestynyt aihetta kahdesta erilaisesta näkökulmasta: yhtäältä olen tarkastellut *i ~ ei* -vaihtelun esiintyvyyttä ja toisaalta tiedostettavuutta. Näin ollen olen tarkastellut aihetta sekä murteentutkimuksen että kansandialektologian menetelmin.

Johdannossa asetin tutkimukseni tavoitteeksi selvittää vastauksia kuuteen tutkimuskysymykseen, joista kolme ensimmäistä käsittelevät aihetta esiintyvyyden näkökulmasta. Etsin vastauksia näihin kysymyksiin kolmesta eri korpuksesta: Lauseopin arkiston murrekorpuksesta, Kotuksen murteenseuruuhankkeesta ja Satakuntalaisuus puheessa -korpuksesta. Yhteensä aineistoni kattaa 20 tutkimuspaikkakuntaa, joilta on nauhoitettu aineistoa eri aikoina.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni ohjasi minua selvittämään *ei*-variantin maantieteellistä levikkiä. Etsin korpusten murrenauhoitteilta ja niiden litteraateista *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Kartoitin, minkä paikkakuntien nauhoitteilla muotoja esiintyy, ja tein siten dokumentaatiota variantin esiintymäalueesta. Tarkastelin levikkiä paikkakunnittain, murreryhmittäin ja murrealueittain. Tutkimustulosten perusteella *ei*-varianttia esiintyy niin lounaismurteissa kuin lounaisissa siirtymämurteissa, mikä vahvistaa myös aiemman tutkimuskirjallisuuden havaintoja – *ei*-variantti näyttää todella yhdistävän Satakuntaa jyrkän murrerajan molemmin puolin (ks. liite 6; Kurki ym. 2011).

Tutkimustulosten perusteella *ei*-varianttia esiintyy tai on esiintynyt lounaismurteiden pohjoisryhmässä Euran, Eurajoen, Honkilahden, Kiukaisten, Lappi Tl:n, Luvian ja Rauman murteessa. Lounaisten siirtymämurteiden alueella *ei*-varianttia esiintyy kolmen alaryhmän alueella. Porin seudun murteiden alueella *ei*-variantillisia muotoja esiintyy Ahlaisten, Merikarvian, Nakkilan, Porin ja Ulvilan murteessa. Ala-Satakunnan murteiden ryhmässä *ei*-variantin edustusta on Harjavallan, Huittisten ja Kokemäen murteessa sekä Turun ylämaan murteiden alueella Köyliön ja Säskylän murteessa. Kaiken kaikkiaan *ei*-variantin edustusta esiintyy lähes kaikilla aineistoni tutkimuspaikkakunnilla: ainoastaan Noormarkun ja Vampulan murrenauhoitteilla ei esiinny *ei*-variantillisia imperfektimuotoja, mutta niidenkin murteesta on aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tavattu *ei*-variantillisia esiintymiä.

Maantieteellisen levikin tarkastelussa on syytä huomioida, että tässä tutkielmassa pystyn kartoittamaan ja dokumentoimaan *ei*-variantin maantieteellistä levikkiä vain käytössä olevan aineiston rajoissa. Aineiston *ei*-variantilliset esiintymät osoittavat *i ~ ei* -vaihtelun olemassaolon sekä antavat

tietoa, missä *ei*-varianttia ainakin esiintyy tai on esiintynyt. Käytössäni oleva aineisto rajaa tarkastelun ja siten myös tutkimustulokset Satakunnan alueella puhuttaviin murteisiin. Niinpä tutkimustulosten perusteella ei voi tehdä jyrkkiä johtopäätöksiä esimerkiksi siitä, että piirre rajautuisi vain Satakunnan alueelle: *ei*-varianttia voi esiintyä myös niillä paikkakunnilla ja niissä murteissa, joita tämän tutkielman aineisto ei edusta. Toisaalta tulosten perusteella ei voi myöskään tehdä suoraa johtopäätöstä siitä, että *ei*-varianttia ei esiinny nykyään Noormarkun ja Vampulan alueella. Voi olla, että *ei*-variantillisia esiintymiä ei vain sattumalta ole aineistossani; loppujen lopuksi kaksitavuiset i-vartaloi- set verbit ovat pienekkö ja rajattu joukko. Joka tapauksessa tutkimustulokset tuovat dokumentaarista arvoa, sillä tämä on ensimmäinen laaja katsaus *ei*-variantin maantieteelliseen levikkiin. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että piirre yhdistää satakuntalaisia kielenkäyttäjiä ja Satakunnan alueella puhuttavia murteita.

Maantieteellisen levikin tarkastelussa nousi esille kaksi merkittävää alueellista eroa. Näistä ensimmäinen on yksikön kolmannen persoonan esiintymämuotojen alueellinen keskittyminen: muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikki yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantilliset imperfektimuodot esiintyvät lounaismurteiden alueelle. Nähdäkseni tätä selittää lounaismurteille tyypillinen jälkitavun pitkän vokaalin lyheneminen, jonka seurauksena preesens ja imperfektimuoto lankeavat yhteen. Tämä puolestaan vahvistaa käsitystä *ei*-variantin kommunikatiivisesta funktiosta, vaikka yleiskielessä nämä muodot eivät olekaan yhtenevät samaan tapaan kuin esimerkiksi yksikön ensimmäisessä persoonassa.

Toinen selkeä alueellinen ero on analogisen *kävei*-muodon esiintyvyydessä. Kyseinen muoto painottuu selkeästi lounaismurteiden alueelle ja erityisesti Eurassa, Honkilahdella ja Kodisjoella puhuttaviin murteisiin. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa ei ole esitetty edes suurpiirteisesti *kävei*-muodon maantieteellistä esiintymäaluetta, joten tämä tutkimustulos tuo aiheesta uutta tietoa. Tämä alueellinen painottuminen on merkittävää myös siksi, että *kävei* on koko aineiston suuritaajuisin esiintymämuoto: *käydä*-verbin *ei*-variantillisia esiintymiä on koko aineistossa yhteensä 402 kappaletta. Suuren esiintymämäärän vuoksi *kävei* lieneekin leksikaalistunut muoto, joka esiintyy eritoten lounaismurteiden pohjoisryhmässä.

Toinen tutkimuskysymykseni pureutui aineistokohtaisiin eroihin eli siihen, onko *ei*-variantin esiintyvyydessä eroja eri-ikäisissä aineistoissa. Nähdäkseni tämän tutkimuskysymyksen ja tutkimustulosten kannalta on merkittävää huomioda se, että suurin ero aineistojen välillä ei ole aineistojen ikä vaan laajuus. Tämä näkyy väistämättä ja toisaalta odotuksenmukaisesti esiintymien määrissä: Satakuntalaisuus puheessa -hankkeessa *ei*-variantillisten esiintymien määrä on 533, kun taas Lauseopin arkiston murrekorpuksessa luku jää 30:een ja Kotuksen murteenseuruhankkeessa 29:ään. Tämän tutkimuskysymyksen kannalta merkittävin tutkimustulos ei kuitenkaan ole esiintymämäärien erot vaan se,

että *ei*-variantillisia muotoja esiintyy jokaisessa aineistossa. Näkemykseni mukaan tällainen jatkuvuus kertoo piirteen elinvoimaisuudesta ja säilyvyydestä: *ei*-varianttia on esiintynyt 1800-luvulla syntyneiden ”aidon murteen taitajien” puheessa, mutta sitä käyttävät myös nykysatakuntalaiset aina alakouluikäisistä eläkeläisiin. Aiempaan tutkimuskirjallisuuteen peilattuna jatkumo on vielä laajempi (ks. luku 2), joten *ei*-variantti ei siis ole ainakaan näiden tutkimustulosten perusteella väistynyt tai väistymässä, vaikka viitteitä sen leimallisuudesta on (ks. luku 6).

Näissä eri-ikäisissä aineistoissa ei ole merkittäviä eroavaisuuksia esimerkiksi siinä, minkälaisia *ei*-variantillisia muotoja esiintyy. Tämä itsessään on tutkimustulos, sillä se kertoo, että ajan kuluessa ei ole tapahtunut esimerkiksi merkittäviä muotoja esiintymämuodoissa: kaikissa kolmessa eri-ikäisessä aineistossa esiintyy esimerkiksi heikkoasteisia imperfektimuotoja ja analogisia esiintymiä, minkä lisäksi yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantilliset muodot ovat alkujaan keskittyneet lounaismurteiden alueelle. Havainnot täydentävät ja osaltaan vahvistavat aiemman tutkimuskirjallisuuden havaintoja esimerkiksi esiintymäalueista ja -muodoista (esim. Kettunen 1940: kartta n:o 208; Rapola 1920: 160–161).

Kolmas tutkimuskysymys kohdentui varianttien vaihtelusuhteisiin eli siihen, kuinka yleinen *ei*-variantti on *i*-varianttiin verrattuna. En pysty tarjoamaan yksiselitteistä ja tilastollisesti yleistettävää vastausta, mutta tutkimustani varten tehty aineiston keruu ja analyysi toimivat laajahkona dokumentaationa tästä kielellisestä ilmiöstä. Tutkielman rajallisen laajuuden vuoksi pystyin tarkastelemaan varianttien vaihtelu- ja valtasuhteita vain niillä nauhoitteilla, joilla esiintyy *ei*-variantteja. On siis todennäköistä, että kokonaisuudessaan *i*-variantillisia muotoja on aineistoissa enemmän kuin tässä dokumentaatiossa pystyn osoittamaan. Joka tapauksessa tutkimustulokset osoittavat ilmiön olemassaolon sekä sen, että *i*- ja *ei*-variantit voivat esiintyä rinnakkain saman paikkakunnan eri murrenauhoitteilla sekä yksittäisen informantin idiolektissa – aineistossa on kiintoisia esimerkkejä siitä, että informantti käyttää saman puheenvuoron tai peräti saman lauseen aikana kumpaakin varianttia.

Tutkimustulosten perusteella *ei*-variantti ei ole minkään tutkimuspaikkakunnan murrenauhoitteilla kokonaisuudessaan täysin dominantti. Merkittävää kuitenkin on se, että Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen otoksessani *ei*-variantti on yleisempi edustustapa kuin *i*-variantti, kun tarkastellaan vaihtelusuhteita persoonamuotojen näkökulmasta. Jokaisessa persoonassa – lukuun ottamatta monikon ensimmäistä persoonaa, jossa *ei*-variantteja ei esiinny, ja monikon toista persoonaa, jossa esiintymiä on vain yksi – *ei*-variantilla on pääsääntöisesti enemmän esiintymiä kuin *i*-variantilla. Kun tarkastellaan saman aineiston varianttien vaihtelusuhteita paikkakuntien näkökulmasta, esille nousevat Eura, Honkilahti, Kodisjoki, Luvia, joissa *ei*-variantti näyttää olevan merkittävästi yleisempi kuin *i*-variantti. Toki tässäkin on syytä huomioida se, että *i*-variantteja on tarkasteltu vain niiltä nauhoitteilta, joilla esiintyy *ei*-variantteja.

Tutkielmani kuudennessa luvussa tarkastelin *i ~ ei* -vaihtelua tiedostettavuuden näkökulmasta. Etsin vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseen aineistosta, jonka keräsin itse haastattelemalla kymmentä huittislaista informanttia kahdesta eri ikäryhmästä. Toteutin heille tiedostamistestin, jossa tarkastelin, missä vaiheessa he ensi kerran huomaavat *ei*-variantillisen *opein*-muodon murrekatkelmassa ja minkälaisia käsityksiä heillä on muodosta ja siihen liittyvistä seikoista. Informantit olivat kahdesta eri ikäryhmästä, 18–23-vuotiaista ja 55–60-vuotiaista.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen perusteella tarkastelin, tiedostavatko informantit *ei*-variantillisen imperfektimuodon ja sen murteellisuuden. Tiedostamistestissä informantit ensin kuulivat murrenauhan katkelman ja sitten näkivät sen kirjoitetussa muodossaan. Koko katkelman tarkastelun jälkeen heille näytettiin *opein*-muodon sisältävä lause ja lopulta pelkästään *opein*-sana. Kukaan informanteista ei tehnyt havaintoa *opein*-muodosta ensi kuulemalta, mutta kirjallisen kontekstin tarkastelu toi esiin eroja: neljä informanttia havaitsi muodon laajasta kontekstista ja neljä lausekontekstista, kun taas kaksi informanteista ei tiedostanut ollenkaan muodon olevan murteellinen. Nämä kaksi viimeksi mainittua olivat vanhemman ikäryhmän edustajia, mutta muuten *opein*-muodon tiedostamisessa ei esiintynyt merkittäviä ikäryhmäkohtaisia eroja.

Johdannossa esitin hypoteesin siitä, etteivät informantit välttämättä tiedosta *ei*-variantillista imperfektimuotoa vaan muoto jää muiden, havaittavampien ja salientimpien piirteiden varjoon. Hypoteesini osui sikäli oikeaan, ettei kukaan havainnut muotoa ensi kuulemalta – tai ainakaan sanonut havaintoaan ääneen. Sen sijaan informantit nostivat esille etenkin itselleen vieraita ja saavutettavampia piirteitä, kuten ”sanojen lyhentäminen”. Tällaiset piirteet kiinnittävät informanttien huomion, ja toisaalta tällaisiin lienee helpompi sanallisesti tarttua ja kommentoida yleisellä tasolla: monet nostivat esille esimerkiksi ”porilaisen nuotin”. Hypoteesini osui myös siltä osin oikeaan, että kaksi informanteista ei tunnistanut muotoa lainkaan murteelliseksi vaan hahmottivat sen yleiskieliseksi.

Toisen tutkimuskysymyksen johdattelemana selvitin, minkälaisia käsityksiä informanteilla on *ei*-variantillisten imperfektimuotojen merkityksestä, funktiosta, käyttäjistä ja levikistä. Kaikki informantit hahmottivat *ei*-variantin funktion aikamuotojen erottajana, vaikkeivat sitä välttämättä eksplisiittisesti ilmaisseet. Jokainen heistä kuitenkin kertoi muodon olevan menneen ajan muoto, mutta kaikki eivät kuitenkaan osanneet eritellä, että *ei*-variantti erottaa muutoin samanlaiset preesens- ja imperfektimuodot toisistaan. Informantit myös erottivat kielitajunsa ja intuitionsa perusteella esittämäni analogiset esimerkit kaksitavuisten *i*-vartaloisten verbien *ei*-variantillisista imperfektimuodoista, minkä lisäksi osa informanteista keksi omia esimerkkejä *ei*-variantillisista muodoista eli osoitti piirteen hallintaa.

Informanttien välillä oli eroja siinä, uskoivatko he itse käyttävänsä *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Osa informanteista tiedosti itse käyttävänsä muotoja, mutta osa epäröi – muoto kuulosti tutulta,

mutta he eivät olleet varmoja, kuuluiko se kuitenkin heidän idiolektiinsa. Lisäksi esille nousi verbin vaikutus *ei*-variantillisen muodon tuttuudessa: esimerkiksi eräälle informantille *opein* särähti korvaan, mutta esimerkiksi *mietein* ja *leikein* olivat hyvinkin tuttuja ja luontevia muotoja. Kahta informanttia lukuun ottamatta kaikki olivat sitä mieltä, että *ei*-varianttia esiintyy paikallisessa murteessa. Laajemmassa mittakaavassa *ei*-variantin levikin arvioiminen ei tuottanut kovin tarkkoja kuvauksia, sillä maantieteellisen levinneisyyden arvioiminen tuntui informanteista vaikealta. Valtaosa kuitenkin arveli, että muotoa esiintyy jossakin Satakunnan alueella ja osa nostikin esille tiettyjä paikkakuntia, kuten Porin tai Laitilan. Toisaalta osa osasi kertoa, missä muotoa ei ainakaan esiinny. Kokonaisvaltaisesti tarkkoja ja kattavia vastauksia ei kuitenkaan tullut. Nähdäkseni se kertoo siitä, etteivät informantit itsekään hahmota piirteen olevan tyypillinen erityisesti Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa.

Informanttien käsitykset ja kokemukset piirteen miellyttävyydestä vaihtelivat. Osalle muoto särähti korvaan, ja se herätti negatiivisia reaktioita – siitäkin huolimatta, että osa heistä arveli itse käyttävänsä vastaavia muotoja. Informanttien normatiivinen suhtautuminen kävi ilmi muutamista vastauksista: informantit puhuivat esimerkiksi ”väärästä muodosta”, jota he ”sortuvat käyttämään” tai joka ei ”ole lainkaan suomea”. Esille nostettiin myös muiden murteiden puhujien näkemyksiä, sillä eräs informantti kertoi väitelleensä imperfektimuodoista vieraspaikkakuntalaisen kanssa. Toisaalta kuitenkin vain kolme informanttia sanoi muodon olevan epämiellyttävä, muiden mielestä muoto oli joko neutraali tai miellyttävä. Joka tapauksessa nämä informanttien kommentit ja havainnot vahvistavat hypoteesiani piirteen leimallisuudesta ja siitä, että muodon koetaan särähtävän korvaan.

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli saada selville, esiintyykö tiedostettavuudessa tai informanttien käsityksissä eroja ikäryhmien välillä. Kaksi informanttia, jotka eivät tiedostaneet *opein*-muodon murteellisuutta, edustivat vanhempaa ikäryhmää, mutta muuten esille ei noussut merkittäviä eroja ikäryhmien välillä. Erot olivat ennemminkin yksilökohtaisia kuin ikäryhmäkohtaisia, eli ikää enemmän havaintoihin ja käsityksiin vaikuttivat esimerkiksi informanttien aiemmat kokemukset ja kielellinen tausta. Tämä on tutkimustulos itsessään: ikäryhmien välillä ei ole merkittäviä eroja, ja valtaosa kummankin ryhmän edustajista muisti tavanneensa *ei*-variantillisia muotoja aiemmin tai tiedostivat itse käyttävänsä sitä. Nähdäkseni tämä kertoo siitä, että kyse ei ole esimerkiksi vain vanhempien kielenkäyttäjien idiolektiin kuuluvasta, kenties väistyvästä piirteestä.

Esitin johdannossa hypoteesini siitä, *ei*-variantin ja *i ~ ei* -vaihtelun voidaan katsoa edustavan Mantilan (2005: 325–330) viisiportaisessa jaottelussa neljättä eli leimallisten maakuntapiirteiden ryhmää. Kyseiselle ryhmälle tyypillistä on se, että murrepiirteet ovat leimautuneet jonkin alueen tai maakunnan piirteiksi. Nähdäkseni hypoteesini osui sikäli oikeaan, että *ei*-variantti ja ylipäänsä koko *i ~ ei*

-vaihtelu yhdistää erityisesti Satakunnan murteita ja piirteen voi katsoa olevan jonkinlainen maakuntapiirre. Eri asia on kuitenkin se, mitä Mantila (mt. 328) tarkoittaa leimallisella maakuntapiirteellä: ”Ryhmän piirteet ovat jonkin tietyn maakunnan tai laajemman alueen murteen sellaisia piirteitä, jotka suomalaiset yleensä osaavat yhdistää niiden esiintymisalueeseen.” Tutkimukseni ei anna vastauksia siihen, osaavatko esimerkiksi muiden maakuntien kielenkäyttäjät yhdistää *i ~ ei* -ilmiön juuri Satakuntaan. Haastatteluiden perusteella rohkenen esittää arvion, etteivät muualla Suomessa asuvat välttämättä osaa yhdistää piirrettä Satakuntaan, koska edes satakuntalaiset kielenkäyttäjät eivät tunnu tietävän tästä maakunnallisesta ilmiöstä. Haastattelemi informantit eivät oikein osanneet arvioida piirteen levikkiä, eikä maakunta juuri korostunut heidän puheissaan; piirre miellettiin ennen kaikkea huittislaiseksi, ei satakuntalaiseksi. Haastatteluiden perusteella piirre on kuitenkin jollakin tapaa sosiaalisesti leimautunut: osa informanteista kuvaili *opein*-muotoa ärsyttäväksi, ja yhden informantin mukaan se ei ollut lainkaan suomea. Joka tapauksessa jatkotutkimus voisi valottaa, osaavatko muualla Suomessa asuvat yhdistää piirteen juuri Satakuntaan eli onko tämä tosiaan Mantilan (mp.) mallin mukainen maakunnallinen piirre.

Nähdäkseni tutkimusaineistoni palvelevat hyvin tutkimuskysymysten näkökulmasta, mutta myös kriittinen tarkastelu on tarpeellista. Korpusaineistoni on yhtäältä laaja mutta toisaalta epätasapainoinen: Satakuntalaisuus puheessa -korpus on kahta muuta murreaineistoa moninkertaisesti laajempi, minkä vuoksi eri-ikäisten aineistojen välillä ei saa tehtyä kovin kattavaa ja systemaattista vertailua; toisaalta tällainen vertailu ei ollut tutkimukseni tavoite. Tutkielman rajallisen laajuuden vuoksi tarkastelun rajaaminen Satakunnan alueella puhuttaviin murteisiin on tarpeellinen ja tutkimuskirjallisuuden havaintojen perusteella perusteltu, mutta toisaalta se voidaan nähdä myös keinotekoisena, sillä tietävästi piirteestä on esiintymiä myös Satakunnan ulkopuolella (Mäkitalo 2016). Tarkastelun laajentaminen Satakunnan ulkopuolelle olisi kuitenkin ollut hankalaa, koska tarjolla ei ole kattavaa aineistoa.

Tiedostamistutkimuksen haastatteluaineisto on otokseltaan pieni, mikä voi olla osaltaan vaikuttaa siihen, että esimerkiksi ikäryhmien välille ei noussut selkeitä eroavaisuuksia. Suurempi otos olisi voinut tuoda enemmän hajontaa siihen, missä vaiheessa informantti ensi kerran havaitsee *ei*-variantillisen imperfektimuodon. Toisaalta pienikin otos riittää osoittamaan sen, että piirteen tiedostettavuus ja informanttien kielitietoisuus vaihtelevat, sekä antamaan tukea hypoteesilleni piirteen leimallisuudesta. Nähdäkseni Prestonin nelijako soveltuu hyvin tämän haastatteluaineiston tarkasteluun ja kielitietoisuuden tarkasteluun, eli sen avulla pystyi etsimään vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin piirteen ja variantin tiedostettavuudesta. Kriittistä tarkastelua on hyvä kohdistaa myös haastattelutilanteisiin, jotka eivät olleet keskenään identtisiä: en esimerkiksi esittänyt kaikille informanteille samantyyppisiä esimerkkejä analogisista muodoista. En osaa arvioida, vaikuttiko tämä tutkimustuloksiin; joka

tapauksessa on kuitenkin hyvä tiedostaa, etteivät haastattelutilanteet koskaan ole keskenään samanlaisia.

Olen tässä luvussa esitellyt tutkielmani keskeisimpiä tutkimustuloksia. Tarkastelen seuraavaksi tutkimustulosten merkitystä tutkielmani aiheen ja tutkimusalojen kannalta sekä ylipäänsä laajemmasta näkökulmasta. Tutkimusaiheen näkökulmasta tutkimustulokset tarjosivat vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin. Toisaalta tutkimustulosten analysointi ja tulkinta toivat vastauksia myös sellaisiin kysymyksiin, joita en osannut esittää – esimerkiksi mainittakoon oivallus yksikön kolmannen persoonan *ei*-variantillisten imperfektimuotojen alueellisesta keskittymisestä lounaismurteiden alueelle. Kokonaisuudessaan tutkimustulokset toivat tietoa tutkittavasta ilmiöstä eri näkökulmista, etenkin levikin ja toisaalta *ei*-variantin säilyvyyden kannalta.

Tutkimusalojen eli murteentutkimuksen ja kansandialektologian näkökulmasta tutkimustulokset vahvistavat aiempaa tutkimustietoutta mutta tuovat myös uutta tietoa *i ~ ei* -vaihtelun esiintyvyydestä ja tiedostettavuudesta. Murteentutkimuksen näkökulmasta kokoaan tässä tutkielmassa yhteen aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä yksittäisiä, esimerkinomaisia kuvailuja ja havaintoja sekä luon ensimmäisen laajan katsauksen *i ~ ei* -vaihtelun esiintyvyyteen. Kansandialektologisesta näkökulmasta tutkielmani paitsi tuo uutta tietoa piirteen tiedostettavuudesta myös tuottaa vertailukelpoista aineistoa esimerkiksi maallikoiden metakielen tutkimukseen. Toisaalta tuon tiedostamistutkimuksellani uudenlaisen tarkastelutavan tiedostettavuudelle ja kokeilukelpoisen tutkimusmenetelmän. Tiedostamistestini kolmivaiheista proseduuria voidaankin soveltaa myös muiden varianttien ja piirteiden tiedostettavuuden tarkasteluun. Kaiken kaikkiaan tutkielmani on ensimmäinen kansanlingvistinen katsaus imperfektin *i ~ ei* -vaihteluun.

Laajemmin ajateltuna tutkimustulokseni tuovat uutta tietoa aiheeseen, joka kiinnostaa fennistien lisäksi maallikoita. Tutkimusaiheeni ja -tulokseni ovatkin herättäneet maallikoissa kiinnostusta fennistiikkaa kohtaan. Huittisissa tekemäni aineistonkeruu herätti paikkakuntalaisten mielenkiinnon aihetta ja tutkimustani kohtaan, ja minut pyydettiin pitämään tutkimuksestani luento Huittisten Kotiseutupiiriin tapaamiseen lokakuussa 2019. Paikan päälle kuuntelemaan ja keskustelemaan saapui lähes 30 huittislaista. Pidän tätä tieteen saavutettavuuden, yleistajuisuuden ja kiinnostavuuden kannalta merkittävänä ansiona.

Pohdin myös omaa asemaani tutkijana, joka tarkastelee omaan idiolektiinsa kuuluvaa murrepiirrettä. Innostus ja kiinnostus tätä tutkimusaihetta kohtaan nousi nimenomaan omista kokemuksistani *ei*-variantillisen imperfektimuodon käyttäjänä. Näin ollen näkökulmani ja sidokseni tutkimusaiheeseen ovat jollakin tapaa henkilökohtaisia. Näen taustastani olleen hyötyä, sillä esimerkiksi laajoja korpus-

aineistoja tarkastellessani ja *i*-variantteja etsiessäni hyödyin siitä, että intuitiivisesti tunnistin vaihtelulle alttiit verbimuodot. Toisaalta uskon, että en olisi piirteen ulkopuolisena kielenkäyttäjänä välttämättä osannut tarttua kaikkiin esille nostamiini seikkoihin tai osannut esittää itselleni tai haastateltavilleni oikeanlaisia kysymyksiä. Toki myös motivaatio on asia erikseen – omat kokemukseni piirteen ja *ei*-variantin tiedostamattomuudesta motivoi ja innosti minua tutkimaan aihetta lisää.

Tässä tutkimuksessa sain vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin, mutta vastaukset eivät sammuttaneet tiedonjanoa. Nähdäkseni tutkimuskirjallisuudessa ja tutkimustuloksissa nousi esille asioita, joita voisi tarkastella laajemmin jatkotutkimuksessa. Jatkotutkimus mahdollistaisi esimerkiksi laajemman sosiolingvistisen tarkastelun erityisesti Satakuntalaisuus puheessa -aineistosta, joka tarjoaa kattavan aineiston neljästä eri ikäryhmästä. Toisaalta jatkotutkimuksen kohteena voisivat olla sellaiset *e(i)*-variantilliset imperfektimuodot, jotka rajautuivat tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tällaisia ovat esimerkiksi *sove-* ja *opesi-*tyyppiset muodot, joista on havaintoja aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa (Kurki ym. 2011) ja joita tuli vastaan myös tämän tutkimuksen aineistonkeruussa. Kaiken kaikkiaan monipuolinen ja laajempi tarkastelu toisi lisätietoa tästä satakuntalaisia yhdistävästä piirteestä.

LÄHTEET

Aineslähteet

- HA = Haastatteluaineisto. Haastattelut vuodelta 2019, nauhoittaja Nelli Mäkitalo. Nauhoitteet säilytteillä Turun yliopiston suomen kielen äänitearkistossa. Nauhoitteet HA1–HA10.
- LA = Turun yliopisto, kieli- ja käännöstieteiden laitos – Kotimaisten kielten keskus 1985: Lauseopin arkiston murrekorpuksen Helsinki Korp -versio. [Tekstikorpus.] Kielipankki. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2016040702>. Nauhoitteet A65–66, A69–70, A254, A429, A500, A1461, A1151, A1562 ja A1650.
- MSH = Kotimaisten kielten keskus 1989–2010: Murteenseuruuhanke. Litteraatit Eurajoen vuoden 1995 nauhoituksista. Litteraatit MSH1–MSH8.
- Sapu = Satakuntalaisuus puheessa -korpus. Litteraatit Sapu-äänitteistä 001–168, 170–226, 228, 230, 232–233, 236–239, 243, 245–246, 249, 251–255, 257–268, 279 ja 277–282 sekä nauhoitteet Sapu-äänitteistä 304–320. Äänitteet säilytteillä Turun yliopiston suomen kielen äänitearkistossa ja korpus Lauseopin arkistossa.

Tutkimuskirjallisuus

- Aarikka, Lotta 2014: “*Mitä iloo siitä o ko se o samallai kaikil*”. *Porilaissyntyiset ja Poriin muuttaneet nuoret aikuiset aluepuhunkielen puhujina ja tarkastelijoina*. Pro gradu -tutkielma. Suomen kieli, kieli- ja käännöstieteiden laitos. Turun yliopisto, Turku.
- 2018: Murteiden tutkimus väitöskirjojen viitteiden valossa. *Vir.* vol 122 nro 3, s. 387–422.
- Aminoff, Torsten Gustav 1871: *Etelä-Pohjanmaan kielimurteesta tutkimus*. Väitöskirja. Eripainos teoksesta Suomi, 2. jakso, 9. osa. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Chambers, J. K. – Trudgill, Peter 1980: *Dialectology*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Collan, Fabian 1847: *Finsk språklära. Förra delen. Formläran*. Frenckell & Son, Helsinki. Saatavissa: <https://books.google.fi/books?id=tuwsAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=fi#v=onepage&q&f=false>.
- Eskola, Paula 1987: *Porin murrekirja*. SKST 472. SKS, Helsinki.
- Francis, W. N. 1983: *Dialectology. An Introduction*. Longman, London.
- Grootaers, Willem A. 1999: The Discussion Surrounding the Subjective Boundaries of Dialects. Käänt. Lawrence Kuiper. *Handbook of perceptual dialectology*. Volume 1, s. 115–129. Toim. Dennis. R. Preston. John Benjamins, Amsterdam.
- Haaramo, Annika 2015: *Se on niin erilainen ja siksi jopa hauska. Kansanlingvistinen tutkimus hämäläismaallikoiden lounaismurretta koskevista käsityksistä*. Pro gradu -tutkielma. Suomen kielen tutkinto-ohjelma, kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Hakanen, Aimo 1982: *Laaki ja prekkajakku. Tekstilingvistinen analyysi kauvatsalaisen kansanmiehen puheesta*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 15. Turun yliopisto, Turku.
- Hakulinen, Auli – Ojanen, Jussi 1976: *Kielitieteen ja fonetiikan termistöä*. SKST 324. SKS, Helsinki.
- Heikkilä, Maijastiina 2014: *Lounaissuomalaisten murrekäsitteitä*. Pro gradu -tutkielma. Suomen kieli, kieli- ja käännöstieteiden laitos. Turun yliopisto, Turku.

- Häkkinen, Kaisa 2008: *Suomen kielen historia 2. Suomen kielen tutkimuksen historia*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 78. Turun yliopisto, Turku.
- Ikola, Osmo – Järvikoski, Olli – Palomäki, Ulla – Porri, Pekka 1985: *Lauseopin arkiston opas*. Lauseopin arkiston julkaisuja 1. Toim. Osmo Ikola. Turun yliopisto, Turku.
- Itkonen, Terho 1989: *Nurmijärven murrekirja*. Kotiseudun murrekirjoja 10. SKST 498. SKS, Helsinki.
- Jaakola, Keijo 1999: *Huittisten murteen sanakirja*. Keijo Jaakola, Huittinen.
- Juusela, Kaisa 1994: Variation as a theme in Finnish dialectology and sociolinguistics in recent years. *Fenno-Ugrica Suecana* nr 12, 1–54. Journal of Finno-Ugric Research in Sweden. Stockholm.
- Järvinen, Nestor 1853: Om några dialekt-egenheter i Satakunta. *Suomi. Tidskrift i fosterländska ämnen* 1/1853, 301–321. SKS, Helsinki.
- Karhu, Anna 1995: Murrehaastattelu vuorovaikutustilanteena. *Murteiden matkassa. Juhlakirja Alpo Räisäsän 60-vuotispäiväksi*. Studia Carelica Humanistica 6, s. 92–109. Toim. Marjatta Palander. Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta, Joensuu.
- Karlsson, Fred 2008: *Yleinen kielitiede*. Uudistetun laitoksen neljäs painos. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Kettunen, Lauri 1940: *Suomen murteet III A*. Murrekartasto. SKS, Helsinki.
- Kielitoimiston sanakirja 2020: *Sääliä*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. [Päivitettävä verkkojulkaisu. Päivitetty 24.2.2020. Viitattu 6.10.2020.] Saatavissa: <https://www.kielitoimistonanakirja.fi/#/s%C3%A4%C3%A4li%C3%A4>.
- Korhonen, Mikko 1986: *Finno-Ugrian language studies in Finland 1828–1918*. Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.
- Kotus = Kotimaisten kielten keskus.
- Kotus A = Kotus: *Suomen murteet*. [Verkkojulkaisu. Viitattu 20.1.2019.] Saatavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/murteet/suomen_murteet.
- Kotus B = Kielitoimiston ohjepankki, Kotus: *Lyhenteet: taivutuspäätteen merkitseminen*. [Verkkojulkaisu. Viitattu 19.1.2019.] Saatavissa: <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/278>.
- Kuiri, Kaija 1984: *Referointi Kainuun ja Pohjois-Karjalan murteissa*. SKST 405. SKS, Savonlinna.
- 2000: Kielellistä passiivisuutta: miksi me mennään? *Kielikello* 3/2000. [Verkkojulkaisu. Viitattu 29.10.2019.] Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/kielellista-passiivisuutta-miksi-me-mennaan->
- Kunnas, Niina 2007: *Miten muuttuu runokielten kieli. Reaaliaikatu tutkimus jälkitavujen A-loppuisten vokaalijonojen variaatiosta vienalaismurteissa*. Oulun yliopisto, Oulu.
- Kurki, Tommi 2007: Variaation tutkimuksen nykynäkymiä. *SJ* 49, s. 143–162.
- 2018a: Kielikäsitusten mosaiikki: havainnot puhekielen näytteistä. *SJ* 60, s. 71–95.
- 2018b: Tavallisuus puhekielessä. Keski- ja pohjoispohjalaisten puhekieltä koskevia kielikäsitteitä. *Kuinka mahottomasti nää tekkiit. Juhlakirja Harri Mantilan 60-vuotispäivän kunniaksi*, s. 325–354. Toim. Sisko Brunni, Niina Kunnas, Santeri Palviainen ja Jari Sivonen. Studia humaniora ouluensia 16.
- Kurki, Tommi – Mustanoja, Liisa 2019: Käänteitä, aaltoja ja risteymiä fennistisessä variaation tutkimuksessa. *Käänteitä ja käsitteitä. Näkökulmia kielitieteelliseen keskusteluun*, s. 87–120. Toim. Markus Hamunen, Tommi Nieminen, Tapani Kelomäki ja Hannele Dufva. SKS, Helsinki.
- Kurki, Tommi – Siitonen, Kirsti 2009: Satakuntalaisuus puheessa. *SJ* 51, s. 158–166.
- Kurki, Tommi – Siitonen, Kirsti – Väänänen, Milja – Ivaska, Ilmari – Ekberg, Jari 2011: Ensi havainnot Satakuntalaisuus puheessa -hankkeesta. *SJ* 53, s. 84–108.
- Labov, William 1972: *Sociolinguistics patterns*. Blackwell, Oxford.

- Lehtinen, Tapani 2007: *Kielen vuosituhanne. Suomen kielen kehitys kantauralasta varhaisuomeen*. Tietoli-
pas 215. SKS, Helsinki.
- Mantila, Harri 2004: Murre ja identiteetti. *Vir.* vol 108 nro 3, s. 322–346.
- Mielikäinen, Aila 1984: Monikon 3. persoonan kongruenssista puhekielessä. *Vir.* vol 88 nro 2, s. 162–175.
— 2005: *Matkimuksista määritelmiin. Miten murteista puhutaan*. SJ 47, s. 98–118.
- Mielikäinen, Aila – Palander, Marjatta 2002: *Suomalaisten murreasenteista*. SJ 44, s. 86–109.
— 2014: *Miten murteista puhutaan? Kansanlingvistinen sanakirja*. [Verkkójulkaisu. Viitattu 6.10.2020.]
Saataavissa: <https://kielikampus.jyu.fi/mitenmurteistapuhutaan/>.
— 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Suomi 203.
SKS, Helsinki.
- Mustanoja, Liisa 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatu tutkimus Tampereen puhekielestä*. Acta Uni-
versitatis Tampereensis 1605. Väitöskirja. Tampere University Press, Tampere.
- Mäkitalo, Nelli 2016: *Mää keksei hyvän idean. Kaksitavuisten i-vartaloisten verbien imperfektin i ~ ei
-vaihtelun esiintyvyys Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa*. Kandidaatintutkielma. Suomen
kieli, kieli- ja käännöstieteiden laitos. Turun yliopisto, Turku.
- Niedzielski, Nancy – Preston, Dennis R. 2000: *Folk linguistics. Trends in linguistics*. Studies and mono-
graphs 122. De Gruyter Mouton, Berlin.
- Nupponen, Anne-Maria 2011: »Savon murre» savolaiskorvin. *Kansa murteen havainnoijana*. Publications of
the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities and Theology 11. Itä-
Suomen yliopisto, Joensuu.
- Nuolijärvi, Pirkko 1988: Kielenulkoisten taustamuuttujien huomioonottaminen 1800-luvun ja 1900-luvun
alun murretutkimuksissa. *Kieli* 3, s. 117–156. Toim. Jyrki Kalliokoski, Pentti Leino ja Pertti Pyhtilä.
Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki.
- Nuolijärvi, Pirkko – Sorjonen, Marja-Leena 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen
lähtökohtia murteenseuruihankkeen pohjalta*. Kotus, Helsinki.
- Ojansuu, Heikki 1901: *Suomen lounaismurteiden äännehistoria. Vokaalioppi. Descendentti esitys*. SKS, Hel-
sinki.
— 1908: Kansa murrehavaintojen tekijänä. *Vir.* vol 12, s. 9–13.
- Palander, Marjatta 2001: Kansan käsityksistä lingvistiikkaa. *Vir.* vol 105 nro 1, s. 147–151.
— 2005: *Lapsuudesta keski-ikään. Seuruututkimus itäsavolaisen yksilömurteen kehityksestä*. Suomi 191.
SKS, Helsinki.
— 2007: Alueellisen taustan vaikutus murrekäsityksiin. *Vir.* 1/2007, s. 24–55.
— 2010: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Suomi 200. SKS, Helsinki.
- Palander, Marjatta – Riionheimo, Helka 2018: Miten Raja-Karjalan murre eroaa suomesta? Rajakar-
jalaistaustaiset pohjoiskarjalaiset kuuntelutestissä. SJ 60, s. 49–70.
- Palliwoda, Nicole – Schröder, Saskia 2016: Perceptual Dialectology, speech samples, and the concept of sa-
lience: Initial findings from the DFG-project “Lay Linguists’ perspective on German regional varie-
ties: Reconstructing lay linguistic conceptualizations of German in a perceptual dialectology ap-
proach”. *Cityscapes and Perceptual Dialectology, Global Perspectives on non-Linguists’ Knowledge
of the Dialect Landscape*, s. 257–274. Toim. Jennifer Cramer ja Chris Montgomery. Language and
Social Life, volume 5. De Gruyter, Berlin.
- Preston, Dennis R. 1982: Perceptual dialectology. Mental maps of United States dialects from a Hawaiiin per-
spective. *Working Papers in Linguistics* 14 (2), s. 5–49. Toim. Dennis R. Preston. University of Ha-
waii at Manoa.
— 1986: Five visions of America. *Language in Society*, vol 15 (2), s. 221–240. Cambridge University
Press, Cambridge.

- 1989: *Perceptual Dialectology. Nonlinguists' Views of Areal Linguistics*. Topics in sociolinguistics 7. Foris Publications, Dordrecht.
- 1996: Whaddayaknow? The Modes of Folk Linguistic Awareness. *Language Awareness* 5/1, s. 40–73.
- 1999: Introduction. *Handbook of perceptual dialectology*, xxiii–xxxix. Toim. Dennis R. Preston. John Benjamins, Amsterdam.
- 2013 [2002]: Language with an attitude. *The Handbook of Language Variation and Change*, s. 157–182. Toinen painos. Toim. J.K. Chambers ja Natalie Schilling. John Wiley & Sons, Oxford.
- Rácz, Péter 2012a: Operationalizing salience. Definite article reduction in the North England. *English Language and Linguistics* 16.1, s. 57–59.
- 2012b: *Salience in Sociolinguistics. A quantitative approach*. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg.
- Rapola, Martti 1920: *Kantasomalaiset pääpainottomain tavujen i-loppuiset diftongit suomen murteissa*. Eripainos aikakauskirja ”Suomen” IV jakson 17. osasta. SKS, Helsinki.
- 1966: *Suomen kielen äännehistorian luennot*. SKST 283. SKS, Helsinki.
- 1969: *Johdatus Suomen murteisiin*. Kolmas painos. Tietolipas 4. SKS, Helsinki.
- 1969: *Vanha kirjasuomi*. Tietolipas 1. Kolmas painos. SKS, Helsinki.
- Rensink, W. G. 1999: Informant Classification of Dialects. Käänt. Dennis R. Preston. *Handbook of perceptual dialectology*. Volume 1, s. 3–7. Toim. Dennis R. Preston. John Benjamins, Amsterdam.
- Räsänen, Maaret – Palander, Marjatta 2015: Kansandialektologinen testi murrepiirteiden keskinäisestä murteellisuusjärjestyksestä. *Vir*. 1/2015, s. 4–33.
- Satakuntaliitto: *Satakunnassa on 17 kuntaa*. [Verkkojulkaisu. Viitattu 10.1.2019.] Saatavissa: <http://www.satakuntaliitto.fi/kunnat>.
- Seppänen, Eeva 2000: Sinä ja suomalaiset: yksikön toisen persoonan yleistävästä käytöstä. *Kielikello* 3/2000. [Verkkojulkaisu. Viitattu 12.3.2020.] Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/sina-ja-suomalaiset-yksikon-toisen-persoonan-yleistavasta-kaytosta>.
- Schmidt, Jürgen – Herrgen, Joachim 2011: Sprachdynamik. Eine Einführung in die modern Regionalsprachenforschung. *Zeitschrift für Rezensionen zur germanistischen Sprachwissenschaft*, 4/2013, Vol.5 (1), s.79–86. De Gruyter Mouton, Berlin.
- SJ = Sananjalka. Suomen Kielen Seuran vuosikirja. Suomen Kielen Seura, Turku.
- SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja 2012*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. [Verkkojulkaisu. Jatkuvasti päivitettävä julkaisu. Päivitetty 16.1.2020. Viitattu 7.10.2020.] Saatavissa: <http://kaino.kotus.fi/sms>. Kotus, Helsinki.
- SMSA = SMS 2012: *Horia*. [Verkkojulkaisu. Jatkuvasti päivitettävä julkaisu. Päivitetty 16.1.2020. Viitattu 28.11.2020.] Saatavissa: http://kaino.kotus.fi/sms/?p=article&word=horria&sms_id=SMS_eb9188e9550f19c0d026d7e2e1e95894.
- SMSB = SMS 2012: *Lesiä*. [Verkkojulkaisu. Jatkuvasti päivitettävä julkaisu. Päivitetty 16.1.2020. Viitattu 28.11.2020.] Saatavissa: http://kaino.kotus.fi/sms/?p=article&word=lesi%C3%A4:1&sms_id=SMS_b0572e2f58c829d191b4ee1b17a6cbb6.
- Suojanen, Matti K. 1981: Turun puhekielen tutkimus – uhkarohkeatako? *Kirjoituksia puhekielestä*, s. 7–37. Turun puhekielen projektin julkaisuja 1. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 14. Toim. Matti K. Suojanen. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos, Turku.
- Suomen kieli ja suom.-ugr. kielentutkimus A = Turun yliopisto, suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus: Lauseopin arkisto. [Verkkojulkaisu. Viitattu 10.1.2019.] Saatavissa:

<https://www.utu.fi/fi/yliopisto/humanistinen-tiedekunta/suomen-kieli-ja-suomalais-ugrilainen-kielentutkimus/lauseopin-arkisto>.

Suomen kieli ja suom.-ugr. kielentutkimus B = Turun yliopisto, suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielen-
tutkimus: Tutkimus suomen kielen linjalla. [Verkkajulkaisu. Viitattu 10.1.2019.] Saatavissa:
<https://www.utu.fi/fi/yliopisto/humanistinen-tiedekunta/suomen-kieli-ja-suomalais-ugrilainen-kielentutkimus/suomen-kieli/tutkimus>.

Särkölä, Saija 2020: *Lounaissuomalaisten kielitietoisuus. Kielenpiirteiden tiedostaminen murteessa ja omassa puhekielessä*. Pro gradu -tutkielma. Suomen kieli, kieli- ja käännöstieteen laitos. Turun yliopisto, Turku.

Tuomi, Tuomo 1989: *Suomen murteiden sanakirja. Johdanto*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisu 36. Kotus, Helsinki.

Trudgill, Peter 1986: *Dialects in Contact*. Language in society 10. Blackwell, Oxford.

Vaattovaara, Johanna 2004: On language attitudes and behavior in the light of local identity: Controlling the self-reported dialect use. *Language Variation in Europe. Papers from the Second International Conference on Language Variation in Europe*, ICLaVe 2, s. 418–431. Department of Scandinavian Languages, Uppsala University, Uppsala.

— 2009: *Meän tapa puhua. Torninonlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. SKST 1224. SKS, Helsinki.

Vaattovaara, Johanna – Kunnas, Niina – Saviniemi Maija 2018: Stadi imitoituna. *Kuinka mahottomasti nää tekkiit. Juhlakirja Harri Mantilan 60-vuotispäivän kunniaksi*, s. 325–354. Toim. Sisko Brunni, Niina Kunnas, Santeri Palviainen ja Jari Sivonen. *Studia humaniora ouluensia* 16.

Vaattovaara, Johanna – Sorjonen-Stojanov, Henna 2006: Pääkaupunkiseudulla kasvaneiden kotiseuturajaukset ja kielelliset asenteet. *Helsinki kieliyhteisönä*, s. 223–254. Toim. Kaisu Juusela ja Katariina Nisula. 2. painos. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos, Helsinki.

Vir. = *Virittäjä*. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Kotikielen Seura, Helsinki.

VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja – Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. [Verkkoversio. Viitattu 12.3.2020.] Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>.

Väänänen, Milja 2015: Subjektin ilmaiseminen persoonapäätteillä ja pronominilla. Yksikön 1. persoonan muotojen käyttö lounaismurteissa, lounaisissa siirtymämurteissa ja kaakkoismurteissa. *SJ* 57, s. 7–28.

Weijnen, Antonius A. 1999: On the Value of Subjective Dialect Boundaries. Käänt. Jennifer Dailey-O’Cain. *Handbook of perceptual dialectology. Volume 1*, s. 131–133. Toim. Dennis. R. Preston. John Benjamins, Amsterdam.

Wennola, Juha 1897: Äänneopillisia havainnoita Pohjois-Pohjanmaan rantamurteesta. *Suomi. Tidskrift i fosterländska ämnen* 3(13).

Yli-Paavola, Jaakko 1970: *Vuosikymmen kielenauhoitusta. Suomen kielen nauhoitearkiston toimintaa v. 1959–1968*. Tietolipas 60. SKS, Helsinki.

LIITE 1: LUONNEHDINNAT HAASTATTELUAINEISTON INFORMANTEISTA

HA = Haastatteluaineisto.

Nauhoitteet HA1–HA10.

Informanttien iät on merkitty haastatteluajankohdan eli kevään 2019 mukaan.

Nuorempi eli nuorten aikuisten ikäryhmä

Nea (HA1) on 23-vuotias sairaanhoitajaopiskelija, joka on syntynyt ja asunut koko ikänsä Huittisissa. Nea kuitenkin kouluttautuu parhaillaan Porissa. Nean toisen puolen suku on Huittisista, mutta toisella puolella sukujuuret ulottuvat Hiitolaan ja Kurkijoelle. Lisäksi Nean puoliso on kotoisin Sastamalasta, mutta ystäväpiiriin kuuluu pääasiassa huittislaisia.

Netta (HA2) on 24-vuotias lastentarhanopettaja, joka on syntynyt ja kasvanut Huittisten ja Vampulan rajalla. Opiskeluidensa aikana Netta on asunut Porissa ja Raumalla, mutta valmistuttuaan hän on muuttanut takaisin Huittisiin. Netan suvun juuret ulottuvat Huittisten ja Vampulan lisäksi Tamperelle, Turkuun ja Hyvinkäälle. Netan ystäväpiiri koostuu huittislaisista, raumalaisista ja turkulaisista.

Niko (HA3) on 19-vuotias lukiolainen, ja hän on syntynyt ja asunut aina Huittisissa. Hänen sukujuurensa ulottuvat Jämsään, Karjalaan, Euraan ja Raumalle, minkä lisäksi hänen ystäväpiiriinsä kuuluu huittislaisia, tamperelaisia, turkulaisia ja sastamalalaisia.

Nina (HA4) on 24-vuotias lähihoitaja. Hän on syntynyt ja asunut koko ikänsä Huittisissa, mutta hän kouluttautui lukion jälkeen lähihoitajaksi Loimaalla. Ninan toisen puolen suvun juuret ovat Vampulassa ja toisen puolen Huittisissa. Lisäksi Ninan ystäväpiiri asuu pääasiassa Huittisissa.

Noora (HA5) on 21-vuotias merkonomi ja myyjä. Hän on syntynyt, kasvanut ja kouluttautunut Huittisissa. Osa hänen suvustaan on kotoisin Somerolta ja Koskelta, mutta muuten hänellä on huittislaiset juuret. Nooran ystäväpiiriin kuuluu huittislaisia ja jyväskyläläisiä.

Vanhempi ikäryhmä

Veera (HA6) on 58-vuotias suurtalousesimies ja työnjohtaja. Hän on syntynyt Huittisissa, mutta on elämänsä aikana asunut myös Tukholmassa ja Helsingissä. Hän on kouluttautunut Satakunnan alueella, Porissa. Veeran toisen vanhemman ja isovanhempien juuret ovat Kauhajoella, kun taas toisen vanhemman suku on pääasiassa huittislaisia. Myös Veeran puoliso ja ystäväpiiri on Huittisista.

Veikko (HA7) on 60-vuotias huittislainen ja entinen baarimestari. Opiskeluaikoinaan Veikko asui Turussa, mutta muuten hän on asunut Huittisissa. Koko Veikon suku on huittislaisia, mutta hänen ystäväpiiriään on Huittisissa, Turussa ja Turkissa.

Venla (HA8) on 59-vuotias hieroja ja syntyperäinen huittislainen. Venla on asunut koko ikänsä pääasiassa Huittisissa, mutta hän on kouluttautunut niin Hämeenlinnassa, Riihimäellä, Jyväskylässä, Loimaalla kuin Tampereellakin. Puolet Venlan suvusta ovat alun perin karjalalaisia, kun taas puolet ovat syntyneet ja asuneet aina Huittisissa. Venlan puoliso on huittislainen, mutta ystäväpiiriä hänellä on Huittisista, Orivedeltä, Järvenpäästä ja Kokemäeltä.

Viivi (HA9) on 56-vuotias huittislainen sairaanhoitaja, joka on asunut koko ikänsä Huittisissa. Hän on kuitenkin aikoinaan kouluttautunut Sastamalassa ja Harjavallassa. Puolet Viivin suvusta ovat huittislaisia ja puolet ovat syntyneet Viipurissa. Viivin puoliso on huittislainen, minkä lisäksi hänen ystäväpiirinsä asuu Huittisissa.

Ville (HA10) on 58-vuotias elintarviketyöntekijä, joka on syntynyt ja kasvanut Huittisissa. Villen koko suku on huittislaista perua, mutta hänen puolisonsa on alkujaan Porista. Villen ystäväpiiri ulottuu Huittisiin, Kotkaan ja Harjavaltaan.

LIITE 2: HAASTATTELURUNKO

Alla olevat kysymykset toimivat haastattelurunkonani. Haastattelutilanteissa esitin lisäkysymyksiä ja tarkentavia kysymyksiä informanttien havaintojen perusteella.

LAAJEMPI KONTEKSTI

1. Mistä katkelman puhuja on kotoisin? Millä perusteella?
2. Mitä murteellisia piirteitä katkelmassa on?
3. Miksi ja millä tavalla ne ovat murteellisia?
4. Missä kyseisiä muotoja käytetään?
5. Kuka käyttää tällaisia muotoja? Käytkö niitä itse tai käyttäkö joku tuttusi?
6. Onko katkelmassa jotakin outoja tai vieraita piirteitä? Miksi?

LAUSEKONTEKSTI

7. Mitä murteellisia muotoja tässä lauseessa on? Miksi ne ovat murteellisia?
8. Onko lauseessa jotakin outoa tai erikoista? Miksi?

SANAKONTEKSTI

9. Onko tämä murteellinen muoto? Miksi tai miksi ei?
10. Mitä kyseinen muoto tarkoittaa?
11. Oletko kuullut tällaisen muodon aiemmin? Käytätkö itse tai käyttäkö joku tuttusi tällaista muotoa?
12. Voiko tällaista muotoa käyttää jossakin toisessa verbissä? Voisiko esimerkiksi sanoa *mää miätein* tai *mää kävein kaupassa*?
13. Voiko tällaista muotoa käyttää jossain muussa kuin minämuodossa? Voisiko esimerkiksi sanoa *sää miäteit*? Entä *hän miättei*?
14. Onko tämä puhekielen ilmiö, vai voiko esimerkiksi tekstiviestiin kirjoittaa *mää mietein*?
15. Onko tällainen muoto miellyttävä, neutraali vai epämiellyttävä?
16. Missä tällaista muotoa esiintyy?
17. Tunnistavatko muiden maakuntien asukkaat kyseisen muodon?

LIITE 3: HAASTATTELUAINNEISTO

Haastattelussa informantit kuulevat katkelman Sapu 103 -nauhoitteelta, minkä jälkeen he näkevät saman katkelman litteroituna. Litteraatti A on alkuperäinen katkelman litteraatti, ja litteraatti B on informanteille näytettävä, karkeistettu litteraatti.

LITTERAATTI A

mut sikko mäa tuli sielt ni mäa meni sillo koneel ni mäa tuli yksinäni Jöötteborist, Kapelssäärii, siit oli noin neljäsataa kilometrii, kymmene kakstoist tuntii. ja sit laival yksi Viikiñ Lai-Lainij jollaki purkilla. no eihä ne sillo hianompia kolkyt vuot sit mikä se sit oli. ni sit mäa tulin ja sitte Poriin, bussilla ni, mulla oli semmonen hiano farkkutakki pitkä kyl se oli kans niinko tosi khuul. ja opeim mäa jotain ruotsiks, sillo ko mäa en muute osannu ruotsiika et sit ihan täysin kielitaidoton mut kyl mäa sano et Siperia opettaa et kyl se varmaan vaikutti siihen itsenäistymiseen ja. sit sit et ku täysikäsenä ni ku mäa olin opiskelut päättäny ni me oltiin Tiina oli siä pariisis ollu joo mallina ja se tapas siä sit yhe

LITTERAATTI B

Mut sikko mäa tuli sielt, ni mäa meni sillo koneel ni, mäa tuli yksinäni Göteborgist, Kapelskäärii... Siit oli noin 400 kilometrii, 10–12 tuntii. Ja sit laival yksi Viiking li- Line jollaki purkilla. No eihä ne sillo hianompia kolkyt vuot sit mikä se sit oli. Ni sit mäa tulin ja sitte Poriin bussilla ni, mulla oli semmonen hiano farkkutakki pitkä. Kyl se oli kans niinko tosi cool! Ja opein mäa jotain ruotsiks, sillo ko mäa en muute osannu ruotsiika, et sit ihan täysin kielitaidoton, mut kyl mäa sano, et Siperia opettaa, et kyl se varmaan vaikutti siihen itsenäistymiseen ja. Sit sit et ku täysikäsenä, ni ku mäa olin opiskelut päättäny ni, me oltiin... Tiina oli siä Pariisis ollu jo mallina ja se tapas siä sit yhe

LIITE 3: KIRJALLINEN HAASTATTELUAINEISTO INFORMANTEILLE

Informantti: _____

Mut sikko mää tuli sielt, ni mää meni sillo koneel ni, mää tuli yksinäni Göteborgist, Kapelskäärii... Siit oli noin 400 kilometrii, 10–12 tuntii. Ja sit laival yksi Viiking li- Line jollaki purkillä. No eihä ne sillo hianompia kolkyt vuot sit mikä se sit oli. Ni sit mää tulin ja sitte Poriin bussilla ni, mulla oli semmonen hiano farkkutakki pitkä. Kyl se oli kans niinko tosi cool! Ja opein mää jotain ruotsiks, sillo ko mää en muute osannu ruotsiika, et sit ihan täysin kielitaidoton, mut kyl mää sano, et Siperia opettaa, et kyl se varmaan vaikutti siihen itsenäistymiseen ja. Sit sit et ku täysikäsenä, ni ku mää olin opiskelut päättäny ni, me oltiin... Tiina oli siä Pariisis ollu jo mallina ja se tapas siä sit yhe.

Ja opein mää jotain ruotsiks sillo

opein

LIITE 5: TAULUKKO 6

Taulukkoon 6 on koottu Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen *ei-* ja *i-*variantilliset esiintymämuodot. Ensimmäisessä sarakkeessa on kunkin verbin A-infinitiivimuoto ja toisessa sarakkeessa *ei-*variantilliset esiintymämuodot. Kolmanteen sarakkeeseen on kirjattu kunkin esiintymän persoonamuoto ja neljänteen sarakkeeseen esiintymien määrä. Viidennessä sarakkeessa puolestaan on esiintymäalue eli paikkakunta. Murreryhmiä merkitään seuraavin suluissa olevin lyhentein: lounaismurteiden pohjoisryhmä (L), Porin seudun murteet (P), Ala-Satakunnan murteet (A) ja Turun ylämaan murteet (T). Havainnollisuuden vuoksi olen korostanut *i-*variantillisten esiintymien rivit harmaalla taustavärillä.

TAULUKKO 6. *ei-* ja *i-*variantilliset esiintymämuodot sekä niiden persoonamuodot, määrät ja esiintymäalueet Satakuntalaisuus puheessa -korpuksessa.

A-infinitiivimuoto	<i>ei-</i> tai <i>i-</i> variantillinen esiintymämuoto	Persoonamuoto	Esiintymien määrä	Esiintymäalue
ehitä	<i>ehdei(C)</i>	yks. 1. pers.	4	Eura (L), Pori (P), Harjavalta (A)
	<i>ehdeit</i>	yks. 2. pers.	1	Luvia (L)
	<i>ehdi(C)</i>	yks. 2. pers.	1	Harjavalta (A)
	<i>ehiti</i>	yks. 3. pers.	3	Pori (P), Rauma (L)
etsiä	<i>etei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
haalia	<i>haali</i>	mon. 3. pers.	1	Pori (P)
hankkia	<i>hankei(C)</i>	yks. 1. pers.	3	Pori (P), Luvia (L)
	<i>hankei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
	<i>hankki</i>	yks. 3. pers.	2	Pori (P), Säkö (T)
	<i>hankeiva</i>	mon. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
hyppiä	<i>hypei</i>	yks. 1. pers.	1	Pori (P)
	<i>hyppi</i>	mon. 3. pers.	1	Kokemäki (A)
hävitä	<i>hävei</i>	yks. 3. pers.	1	Kodisjoki (L)
	<i>hävei</i>	mon. 3. pers.	1	Eura (L)
karvia	<i>karvei</i>	yks. 3. pers.	1	Eura (L)
keksiä	<i>keksei(C)</i>	yks. 1. pers.	7	Rauma (L), Harjavalta (A), Honkilahti (L), Pori (P)
	<i>keksi(C)</i>	yks. 1. pers.	1	Kokemäki (A)
	<i>kekseit</i>	yks. 2. pers.	1	Pori (P)
	<i>keksei</i>	yks. 3. pers.	4	Luvia (L), Eurajoki (L)
	<i>keksi</i>	yks. 3. pers.	5	Luvia (L), Eura (L), Pori (P), Huittinen (A)
kuoria	<i>kuarei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
kursia	<i>kursei(C)</i>	yks. 1. pers.	1	Nakkila (P)
kyniä	<i>kyni</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
kysellä	<i>kyseleivä(C)</i>	mon. 3. pers.	1	Eura (L)

(jatkuu)

TAULUKKO 6. (jatkuu)

käydä	<i>kävei(C)</i>	yks. 1. pers.	103	Eura (L), Honkilahti (L), Kiukainen (L), Pori (P), Kodisjoki (L), Säskylä (T), Köyliö (T), Eurajoki (L)
	<i>kävi(C)</i>	yks. 1. pers.	37	Eura (L), Honkilahti (L), Pori (P), Rauma (L), Säskylä (T), Köyliö (T), Eurajoki (L)
	<i>kävei(C)</i>	yks. 2. pers.	2	Honkilahti (L), Eurajoki (L)
	<i>kävi(C)</i>	yks. 2. pers.	3	Eura (L), Säskylä (T), Eurajoki (L)
	<i>kävei</i>	yks. 3. pers.	203	Eura (L), Honkilahti (L), Kiukainen (L), Rauma (L), Kodisjoki (L), Pori (P), Säskylä (T), Köyliö /T), Eurajoki
	<i>kävi, Gävi</i>	yks. 3. pers.	30	Köyliö (T), Eura (L), Honkilahti (L), Kiukainen (L), Pori (P), Kodisjoki (L), Säskylä (T), Eurajoki (L)
	<i>kävei(C)</i>	mon. 2. pers.	1	Eura (L)
	<i>kävei</i>	mon. 3. pers.	18	Eura (L), Honkilahti (L), Säskylä (T), Köyliö (T), Eurajoki (L)
	<i>kävi</i>	mon. 3. pers.	3	Eura (L), Pori (P), Kodisjoki (L)
	<i>käveivä(C)</i>	mon. 3. pers.	35	Eura (L), Honkilahti (L), Köyliö (T), Kodisjoki (L)
	<i>kävivä</i>	mon. 3. pers.	1	Eurajoki (L)
kärsiä	<i>kärsi</i>	yks. 3. pers.	3	Pori (P), Eurajoki (L), Kodisjoki (L)
kääriä	<i>käärei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
leikkiä	<i>leikei(C)</i>	yks. 1. pers.	9	Kokemäki (A), Luvia (L), Honkilahti (L), Pori (P), Huittinen (A)
	<i>leiki(C)</i>	yks. 1. pers.	1	Eura (L)
	<i>leikei</i>	yks. 3. pers.	2	Honkilahti (L)
	<i>leikki</i>	yks. 3. pers.	1	Kokemäki (A)
	<i>leikki</i>	mon. 3. pers.	1	Pori (P)
leuhkia	<i>leuhkei</i>	yks. 1. pers.	1	Pori (P)
litkiä	<i>litki</i>	mon. 3. pers.	1	Pori (P)
matkia	<i>matkei</i>	yks. 1. pers.	1	Kokemäki (A)
	<i>matkitte</i>	mon. 2. pers.	1	Kokemäki (A)
miettiinä	<i>miätei(C)</i>	yks. 1. pers.	43	Eurajoki (L), Säskylä (T), Harjavalta (A), Kokemäki (A), Pori (P), Rauma (L), Luvia (L), Eura (L), Honkilahti (L), Kiukainen (L)
	<i>mieti(C), miäti(C)</i>	yks. 1. pers.	10	Pori (P), Nakkila (P), Harjavalta (A), Huittinen (A)
	<i>mietti, miätti</i>	yks. 3. pers.	5	Pori (P), Kodisjoki (L), Rauma (L)
myydä	<i>myjei</i>	yks. 3. pers.	3	Nakkila (P)
	<i>myi</i>	yks. 3. pers.	1	Nakkila (P)
nauttia	<i>nautei(C)</i>	yks. 1. pers.	2	Honkilahti (L)
	<i>nautei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)

(jatkuu)

TAULUKKO 6. (jatkuu)

nokkia	<i>nokki</i>	mon. 3. pers.	1	Kokemäki (A)
noukkia	<i>noukei(C)</i>	yks. 1. pers.	5	Köyliö (T), Luvia (L), Kokemäki (A)
	<i>noukeiva</i>	mon. 3. pers.	1	Eura (L)
nuuhkia	<i>nuuhkei</i>	yks. 1. pers.	1	Pori (P)
nuuskia	<i>nuuskei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
oppia	<i>opei(C)</i>	yks. 1. pers.	16	Luvia (L), Pori (P), Kokemäki (A), Huittinen (A)
	<i>opi(C)</i>	yks. 1. pers.	4	Kokemäki (A)
	<i>opeit</i>	yks. 2. pers.	2	Pori (P), Ulvila (P)
	<i>opei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
	<i>oppi</i>	yks. 3. pers.	6	Kokemäki (A), Kiukainen (L), Pori (P), Nakkila (P)
	<i>oppi</i>	mon. 3. pers.	2	Kokemäki (A), Pori (P)
paiskia	<i>paiskei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
pilkkää	<i>pilkki</i>	yks. 3. pers.	1	Luvia (L)
poikia	<i>poihei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
polkea	<i>poljein</i>	yks. 1. pers.	1	Pori (P)
pomppia	<i>pompei</i>	yks. 1. pers.	1	Pori (P)
potkia	<i>potkei</i>	yks. 3. pers.	3	Honkilahti (L)
pyrkiä	<i>pyrein</i>	yks. 1. pers.	2	Honkilahti (L)
	<i>pyrin</i>	yks. 1. pers.	3	Honkilahti (L), Pori (P), Kokemäki (A)
	<i>pyrki</i>	yks. 3. pers.	1	Pori (P)
pyyhkiä	<i>pyyhei(C)</i>	yks. 1. pers.	3	Pori (P), Luvia (L)
pyöriä	<i>pyäri, pyöri</i>	yks. 3. pers.	7	Kokemäki (A), Honkilahti (L), Pori (P)
repiä	<i>revin</i>	yks. 1. pers.	1	Kokemäki (A)
	<i>repi</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
	<i>repivä</i>	mon. 3. pers.	1	Eura (L)
ruokkia	<i>ruakkein</i>	yks. 1. pers.	1	Säkylä (T)
	<i>ruakki</i>	yks. 3. pers.	1	Säkylä (T)
ryömiä	<i>ryömi</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
sallia	<i>salli</i>	yks. 3. pers.	1	Pori (P)
sopia	<i>sovei(C)</i>	yks. 1. pers.	1	Säkylä (T)
	<i>sovi(C)</i>	yks. 1. pers.	1	Säkylä (T)
	<i>sopei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
	<i>sovei</i>	yks. 3. pers.	6	Honkilahti (L)
	<i>sovei</i>	mon. 3. pers.	2	Köyliö (T), Honkilahti (L)
sääliä	<i>säälei</i>	yks. 3. pers.	3	Eura (L), Honkilahti (L)
	<i>sääli</i>	yks. 3. pers.	1	Pori (P)
tanssia	<i>tanssei(C)</i>	yks. 1. pers.	2	Eura (L), Kokemäki (A)
	<i>tanssi</i>	yks. 3. pers.	4	Pori (P)
	<i>tansseiva(C)</i>	mon. 3. pers.	2	Honkilahti (L)
	<i>tanssi</i>	mon. 3. pers.	1	Pori (P)
tasia	<i>taseiva(C)</i>	mon. 3. pers.	3	Eura (L)

(jatkuu)

TAULUKKO 6. (jatkuu)

<i>toimia</i>	<i>toimei</i>	yks. 3. pers.	5	Honkilahti (L)
	<i>toimi</i>	yks. 3. pers.	2	Eura (L), Harjavalta (A)
	<i>toimei</i>	mon. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
	<i>toimeiva</i>	mon. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
<i>tutkia</i>	<i>tutkei</i>	yks. 3. pers.	1	Säkylä (T)
	<i>tutki</i>	yks. 3. pers.	2	Säkylä (T)
<i>tyriä</i>	<i>tyrei(C)</i>	yks. 1. pers.	1	Huittinen (A)
<i>tökkii</i>	<i>tökki</i>	yks. 3. pers.	1	Pori (P)
<i>vaatia</i>	<i>vaaðei, vaarei</i>	yks. 3. pers.	3	Honkilahti (L), Eura (L),
	<i>vaati</i>	yks. 3. pers.	3	Eura (L)
<i>vahtia</i>	<i>vahti</i>	yks. 3. pers.	1	Eura (L)
<i>yskiä</i>	<i>yskei(C)</i>	yks. 1. pers.	2	Kokemäki (A)
	<i>yskei</i>	yks. 3. pers.	1	Honkilahti (L)
<i>ei</i>-variantilliset esiintymät			533	
<i>i</i>-variantilliset esiintymät			157	
Esiintymät yhteensä			690	

Kaikkiaan *ei*-variantillisia imperfektimuotoja esiintyy 93 murrenauhoitteella, ja näistä 58 nauhoitteella esiintyy myös *i*-variantillisiä muotoja. Luettelen seuraavaksi näiden nauhojen signumit ja lihavoitin ne, joissa esiintyy sekä *i*- että *ei*-variantteja: 007, 008, 022, **023**, 028, **038**, 044, 053, **055**, **059**, **060**, **064**, **065**, 066, **068**, **069**, **071**, 074, **076**, **077**, 078, 079, **080**, 081, **082**, **083**, **084**, 085, 086, **087**, **088**, **089**, 091, **097**, 098, **102**, **103**, **104**, **105**, **109**, **111**, **112**, **113**, **114**, **115**, 118, **121**, **122**, 123, 124, **125**, 129, **133**, **134**, **143**, 144, 145, **151**, 155, **156**, 159, 164, **167**, 170, 177, **178**, **179**, **184**, **186**, **189**, 196, 197, 199, **202**, **205**, **208**, **209**, 211, **220**, 225, **228**, 236, **252**, **258**, 260, **262**, 266, **267**, **277**, 304, **306**, **312** ja 317.

Mainittakoon, että myös Sapu319-nauhoitteella esiintyy muutamia *opein*-esiintymiä. Nauhoitustilanteessa informantti ja nauhoittaja keskustelevat paikallisesta murteesta. Informantti toteaa, että Turussa sanotaan *oppisin* mutta Huittisissa sanotaan *opein*. Informantti osoittaa tiedostavansa *opein*-muodon ja esittää sen niin ikään esimerkkinä, joten muoto ole osa informantin spontaania puhetta. Näin ollen en laskenut kyseisiä esiintymiä mukaan aineistooni.

LIITE 7: *ei*-variantin maantieteellinen levikki

Alla oleva kartta 2 on muokattu versio kartasta 1. Karttaan on merkitty vihreällä pisteellä ne paikkakunnat, joiden murrenauhoitteissa esiintyy *ei*-variantillisia imperfektimuotoja. Koko tutkielman aineisto kattoi murrenauhoja 20 paikkakunnalta. Ainostaan kahdella tutkimuspaikkakunnalla, Vampulassa ja Noormarkussa, ei ole tässä aineistossa yhtäkään *ei*-variantillista esiintymää.

KARTTA 2. Tutkimuspaikkakunnat, joiden murteessa esiintyy *ei*-variantillisia imperfektimuotoja.

